

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Kristýna Malá

Tradice a folklór v životě dospívajících na Slovácku

Olomouc 2021

vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Čech, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne 8. 12. 2021

.....

Bc. Kristýna Malá

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Tomáši Čechovi, Ph.D. za jeho odborné vedení, lidský přístup a metodickou pomoc při zpracování mé diplomové práce.

Dále velmi děkuji všem mým respondentům za poskytnutí rozhovorů a Mgr. Vlastimilu Ondrovi za jejich zprostředkování. Taktéž děkuji své rodině a přátelům za podporu během mého studia a při psaní diplomové práce.

„Člověk se nerodí moudrý, rozumný a dobrý – musí se učit, aby se takovým stal... Větší část poznání nečerpáme z bezprostřední zkušenosti či pozorování, ale v rámci nepřetržitého procesu prosévání a třibení naučené tradice...“

F. A. Hayek: Osudná domýšlivost

Obsah

Obsah	5
Úvod.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Etnografický region Slovácko	10
1.1 Geografické vymezení regionu	11
2 Tradice a zvyky na Slovácku	13
2.1 Obyčeje kolem masopustu	14
2.2 Jarní a velikonoční obyčeje	15
2.3 Májové obyčeje	15
2.4 Svatodušní svátky, letnice	16
2.5 Dožínky	16
2.6 Hody.....	17
2.7 Advent a doba vánoční.....	17
3 Folklor a folklorismus.....	19
3.1 Hudební folklor	20
3.2 Slovesný folklor	21
3.3 Taneční folklor.....	22
3.4 Folklorní soubory jako výrazný činitel etnokulturních procesů.....	22
4 Folklor jako volnočasová aktivita.....	24
4.1 Vymezení volného času	24
4.2 Volný čas dětí a mládeže.....	25
4.3 Funkce volného času	26
4.4 Faktory ovlivňující trávení volného času	27
4.5 Zájmová činnost.....	29
4.6 Motivace.....	30
4.7 Folklor a tradice ve volném čase.....	32
5 Adolescence	33
5.1 Vymezení období adolescence	34
5.2 Pozdní adolescence	34
5.3 Vrstevnická skupina.....	36
6 Oblast etnografického výzkumu	37
6.1 Vztah k folkloru a lidové tradici ve výzkumech	38
II. VÝZKUMNÁ ČÁST	42
7 Empirický výzkum.....	43
7.1 Charakteristika výzkumu	43

7.2 Cíl výzkumu.....	44
7.3 Výzkumná metoda	44
7.4 Výzkumný soubor.....	46
7.5 Popis průběhu výzkumu.....	47
7.6 Analýza získaných údajů a jejich interpretace	47
7.7 Otevřené kódování	48
7.7.1 Rodina jako výrazný determinant ve vztahu k folkloru	49
7.7.2 Získání nového poznání a zkušenosti.....	50
7.7.3 Folklor jako stmelující a rekreační prvek v životě dospívajícího	53
7.7.4 Vnitřní ztotožnění s folklorem	54
7.7.5 Aktivní folklorní angažovanost a dodržování tradic na Slovácku	55
7.8 Axiální kódování.....	58
7.9 Selektivní kódování.....	62
7.10 Diskuse.....	66
Závěr	68
Seznam použité literatury	70
Elektronické zdroje	74
Seznam obrázků.....	76
Seznam zkratk	77
Příloha č.1: Přepis rozhovorů.....	78
Příloha č.2: Fotky z vlastního archivu	97
Anotace	Chyba! Záložka není definována.

Úvod

Každý máme někde své kořeny a rádi se vracíme na svá oblíbená místa, která dobře známe. Myslím si, že velkou část z nich tvoří právě kraj, kde se člověk narodil a vyrůstal, kde prožíval svá první přátelství i lásky a sžíval se s prostředím, které ho obklopovalo a jistě i významně ovlivnilo. Já mám také to „své“ místo, a tím je kraj provoněný vínem a slivovicí, znějící libými tóny folklorního zpěvu a tance, mísící se s pestrou paletou krojů. To jsou synonyma k mému rodnému kraji, k místu, odkud pocházím – Slovácku.

Čtenář se může podívat, proč toto zmiňuji, ale vysvětlení je takové, že při výběru tématu mé diplomové práce na mě zapůsobila myšlenka propojení příjemného s užitečným. Využít folklorní zkušenosti, znalosti regionu Slovácka a skloubit je se studijními poznatky nasbíranými během mého studia na vysoké škole. Tak vzniklo téma Tradice a folklor v životě dospívajícího na Slovácku.

Již od dětství jsem se pohybovala ve folklorním společenství. Ať už to byl dětský lidový soubor, pěvecké folklorní soutěže nebo regionální či mezinárodní festivaly, začala jsem je postupně přijímat za automatickou součást mého života. Každé roční období se mi samovolně propojovalo s určitými zvyky a tradicemi. Později jsem to vnímala již jako něco, čeho je třeba si vážit a být na to hrdý. Ne každý se totiž může pyšnit tak bohatou lidovou tradicí, která se ukrývá u nás na Slovácku.

Lidová tradice je něco, co se nedá jen tak naučit, musí prostoupit celou bytostí, aby ji člověk přijal za svou. To je i jedna z klíčových myšlenek a cíl mé diplomové práce. Specifickými cíli této práce je zjistit, jakým způsobem se tradice a folklor může promítnout do života dospívajícího jedince a jak jej dále může ovlivnit. Co mu přináší folklorní společenství a jaký je postoj dnešní mládeže k folkloru a tradicím obecně.

Ve své teoretické části se budu nejprve věnovat geografickému vymezení regionu Slovácko, poté se pokusím reflektovat relevantní etnografické výzkumy s tematikou blízkou mé diplomové práci. V další kapitole přiblížím charakteristiku nejznámějších tradic a zvyků na Slovácku. Období adolescence je stěžejní pro mou praktickou část, jelikož ji budu opírat o výpovědi dospívajících jedinců. Další kapitolu proto věnuji představení základních specifík adolescentního období, vymezím a popíšu pojem volný čas ve vztahu k nim. Specifikuji faktory ovlivňující volný čas, uvedu příklady zájmové činnosti a zmíním také pojem motivace.

Klíčovou částí mé diplomové práce bude kvalitativní výzkum, který bude situován do terénní podoby a proběhne na základě osobních rozhovorů s respondenty. Jak jsem již uvedla výše, půjde o výzkumný vzorek dospívajících jedinců žijících na Slovácku a pravidelně působících ve folklorním společenství. Kvalitativní výzkum je typický tím, že neo- věřuje hypotézy, ale dává prostor vzniknout novým tezím, čehož se i já pokusím dosáhnout v rámci svého výzkumu, a to pomocí metody zakotvené teorie. Zakotvená teorie obsahuje tři druhy kódování – otevřené, axiální a selektivní. Výsledkem bude nově vzniklá teorie založená na základě komplexní kvalitativní analýzy.

Ráda bych svou prací podnítila snahy k tomu, aby se lidová kultura udržovala a dostávala se také do obsahů vzdělávání v rámci základního, ale i předškolního vzdělávání. Zastávám názor, že pokud se kontakt s folklorem přirozeně vstíjí již od dětství, o to větší je šance, že s člověkem splyne a posléze v dospělosti bude z dané zkušenosti vycházet. Pro vytvoření vztahu mladé generace k folkloru je nutné začít od uvědomělé kulturní výchovy ve škole až po důstojnou prezentaci v hromadně sdělovacích prostředcích. Ovšem tím nejhlavnějším úkolem je udržet folklor a lidovou tradici v živé podobě. Myslím si, že je to pro děti výborný způsob, jak poznávat a osvojovat si sdílené hodnoty a významy s vrstevníky.

Uvědomuji si také, že v dnešní době je postavení folkloru a lidových tradic nejisté a křehké. I když byla a doposud je úroveň folklorních souborů a muzik vysoká, pro rozvoj tohoto druhu umění je důležité mít především společenské zázemí, ideovou a materiální podporu.

Lidová tradice s sebou přináší silný odkaz našich předků, který by měl být udržován a vtiskován i do dalších generací. Jsou v ní obsaženy sociokulturní prvky naší země, hluboká vnitřní identita s rodným krajem a čistá neobalená vznešenost projevu, ať hudebního nebo tanečního. Je to prostředek k tomu, abychom si i v nynějším moderním světě plném technických vymožeností byli stále nablízku a uměli se společně těšit stejnému zájmu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Etnografický region Slovácko

Oblast zájmu diplomové práce se soustřeďuje na Zlínský kraj, konkrétně na folklorní region Slovácko, který se pokusím v této kapitole vymezit a blíže jej charakterizovat.

Pojmem etnografický region označujeme územní celek, pro nějž je charakteristický společný rys lidové kultury. Tvůrci a nositelé lidové kultury bývají především příslušníci etnografické skupiny obývající danou etnografickou oblast (Jančář, 2000, s. 9).

Přes mnohé vývojové proměny se dnešní Slovácko dostalo do povědomí většiny národa jako region s barevnými kroji, lidovými písněmi, tanci a cimbálovou muzikou. Tento obraz je představován zejména při folklorních festivalech a církevních slavnostech. Obyvatelstvo této „zahrady Moravy“ nezapomíná na své kořeny, dochované zvyky a tradice se snaží stále aktivně udržovat a předávat dalším generacím. V konfrontaci se současností se mohou jevit některé tradiční projevy jako zastaralé, nicméně jejich význam spočívá především v hodnotách, jež jim připisujeme (Jančář, 2011, s. 7). Součástí regionální identity a slovesné kultury je také jazyk-dialekt, včetně některých ustálených rčení, přezdívek, přirovnání a archaismů (Blahůšek, 2006, s.10).

David (2006, s. 8) se vyjadřuje ke Slovácku takto: *„Je to kraj velmi pestrý a členitý, který stoupá od plochého úvalu při řece Moravě v nadmořské výšce kolem 180 m až po horské hřbety při slovenských hranicích, šplhající až k hranici nad tisíc metrů. Nádherná, místy až panenská příroda se tu snoubí s pozoruhodnými soubory památek, jejichž kořeny sahají až k nejstarším počátkům naší státnosti, k období Velkomoravské říše.“*

Slovácko, to jsou krásy Pálavy, Chřibů a Bílých Karpat. Krása v jedinečnosti jízdy králů, slováckých hodů s právem a košťů vín. Je to majestát zámků v Lednici, Mikulově, Miloticích, Buchlovicích nebo Bojkovicích a pevnost hradů Buchlova a Malenovic. Malebné sklepní uličky v Petrově, Pavlově, Vlčnově nebo Mařaticích spolu s pracovitými vinaři v řádcích vinogradů. Jsou to poutní místa Velehrad, Žarošice nebo Svatý kopeček u Mikulova, ale i lázně v Luhačovicích a Hodoníně. Nutno zmínit neodmyslitelnou spojitost s osobnostmi jako je J. A. Komenský či T. G. Masaryk (archiv FoS [online], 2006).

O Slovácku lze říct, že je to kraj svérázný, kraj vinic a ovocných sadů, rozlehlých luk a strání. Oblast s velmi bohatou historií, dosud živými folklorními tradicemi a širokou nabídkou kulturního a turistického vyžití (David a kol., 2005, s. 8).

1.1 Geografické vymezení regionu

„Slovácko leží v nejjižnějším cípu východní Moravy. Rozlohou patří k nejrozsáhlejší moravským národopisným oblastem. Rozkládá se přibližně od Napajedel až k soutoku řeky Moravy s Dyjí. Na jihu hraničí s Rakouskem, na východě se Slovenskem, na severu a severozápadě s Hanou a Brněnskem. Směrem západním od Moravskokrumlovska až k Pálavě sahá nově osídlené území.“ (Jelínková, 1996, s. 3).

Obrázek č. 1: Mapa Slovácka (Zdroj: Bureš, 2017, s. 17)

Hornaté oblasti Slovácka se významně liší svým charakterem, způsobem života i projevy lidových tradic od rovinných území v Pomoraví a v Podyjí. Z pohledu národopisného se Slovácko (dříve označované také jako Moravské Slovácko či Moravské Slovensko) dělí na několik podoblastí.

K podhorským oblastem Bílých Karpat patří zejména Moravské Kopanice v okolí Starého Hrozenkova a Březové, dále pohraniční Strání s Květnou. Z druhé strany Javořiny nalezneme Hornácko s přidruženými deseti obcemi. Střediskovou obcí je mu Velká nad Veličkou. Přechodným územím mezi Valašskem a Slováckem je mírně kopcovité Luhačovské Zálesí.

V Pomoraví, od Napajedel přes Uherské Hradiště, Veselí nad Moravou, Strážnici až k Hodonínu, leží rozsáhlá oblast Dolňacka. U soutoku řeky Moravy s Dyjí v okolí

Břeclavi leží území Podluží. Přechodnou oblastí mezi Brněnskem a na druhé straně s Podlužím, Kyjovskem a Hodonínkem, je území slováckých Hanáků.

Všechny výše zmíněné podoblasti a území Slovácka se od sebe v mnohém liší. Ať už krojem, lidovou architekturou a hudbou, tak písněmi i tanci. Zatímco v rovinných oblastech si lze povšimnout příbuzenství se starou kulturou rolnickou, Kopanice s Horňáckem a zčásti Luhačovské Zálesí naopak poukazují na souvislost s kulturou karpatskou (Jelínková, 1996, s. 3–4).

2 Tradice a zvyky na Slovácku

Na úvod této kapitoly použiji slova nejmenovaného mladíka uvedená v knize Slovácké Nedakonice, autora M. Dvouletého: „*Jako křesťan miluji svého Boha, jako manžel miluji svoji ženu, ale jako člověk, který se narodil a žije na Slovácku, miluju slovácký folklor.*“

Dá se konstatovat, že řada folklorních jevů ve své původní podobě a funkci na většině našeho území zanikla. Není snadné v dnešní konzumní moderní době třetího tisíciletí udržovat snahy o předávání folklorní tradice a zvyků. Posun celospolečenských paradigmat přinesl jisté změny v myšlení a chování lidí a jejich společenské angažovanosti. I přesto v některých lokalitách či regionech, jako například v již zmiňovaném Slovácku, tvoří snahy o jejich dodržování významnou součást lokální tradice a regionální identity a jsou daným společenstvím považovány za vlastní, všeobecně známé (Blahůšek, 2006, s. 9–10).

Tento fakt dokazují průzkumy živých tradic, které se udržují například ve výročním lidovém cyklu a oslavují kolem Vánoc, Velikonoc, dožínek, hodů a vinobraní či fašanku (masopustu). V rodinném cyklu hovoříme zejména o svatbě a obřadech ve spojitosti s narozením a smrtí. V mnoha obcích regionu Slovácka lze zaznamenat ve společnosti jisté skupinové rozvrstvení, do něhož spadá již zmiňovaný zájem o folklor a lidovou kulturu. Sociolog Jan Keller zmiňuje v souvislosti s tradičními svátky posilování integrity společnosti a čerpání jistot pro současnost a naději do budoucnosti. Podobně se k tématu vyjadřuje také J. Assman. Tvrdí, že rituální opakování zajišťuje soudržnost dané skupiny v prostoru a čase a svátek jako takový je ve společnosti dělen na čas všední a sváteční (Pavlicová in Toncrová, 2007, s. 23–24).

Když pomineme vliv historických okolností na existenci konkrétních zvyků, jedním z významných faktorů je také aktivita (v tom horším případě pasivita) organizátorů, dobrovolníků a folklorních nadšenců, kteří vysílají impulsy pro udržování či obnovování tradice. Je doloženo, že se snáze zachoval zvyk, kterým se daná lokalita prezentovala například na slavnostech či festivalech (taktéž, 2007, s. 23–24).

Do rozsáhlé, tematicky diferencované složky tradiční lidové kultury patří bezesporu lidové obyčeje a obřady, v etnologii často nazývané jako obyčejové tradice, obřadní kultura či zvykosloví. Patří k nim projevy vázané na významná kalendářní data, data spojená s koloběhem života a také obyčeje vázané na určité sociální skupiny. Lidové obyčeje jsou typické poměrnou stabilitou a tradice jako forma předávání lidové kultury sehrála

významnou úlohu v jejich udržování. Dalším rysem obyčejů je synkretická povaha, která v sobě snoubí staré prvky s jevy novými (Blahůšek, Lukešová, 2011, s. 34).

Pro ujasnění termínů použiji slova Blahůška a Lukešové: „*Obyčej chápeme v obecném smyslu jako tradici určený způsob chování, který je v daném společenství všeobecně přijatý, rozšířený a ustálený; uplatňuje se v opakovaných situacích každodenního života, ale zejména při významných momentech života člověka, společnosti, přírody; je součástí systému společenské komunikace. Některé obyčejové projevy současnosti mají povahu obřadu – rituálu: obřad provází přelomové události v životě člověka, jeho vykonání je podmínkou uznání a potvrzení platnosti důležitých změn (např. požehnání rodičů snoubencům při svatbě).*“ (2011, s. 34).

K jarnímu období se vztahovaly obyčeje podporující a ovlivňující sadbu a práci na poli, v zimním čase se naopak pozornost věnovala rituálním úkonům souvisejících s ochranou vegetace, příbytku, hospodářství před nepříznivými vlivy a nadpřirozenými silami. Pravděpodobně nejstarším počátkem kalendáře a přelomovým okamžikem pro počítání času byl zimní slunovrat.

2.1 Obyčeje kolem masopustu

Zhusta chlapci, zhusta, konec masopusta, masopust sa krátí, už sa nenavrátí.

Doba masopustu trvá od svátku Tří králů (6. ledna) do Popeleční středy, ovšem datum Popeleční středy je proměnlivé vzhledem k církevním Velikonocím. Byl to čas hospodářského klidu, dokončovaly se práce uplynulého zemědělského roku (domlácování obilí, oprava postrojů a zemědělského nářadí atd.). Toto období bylo typické pro hodování, taneční veselí a zabíjačky, které vrcholí v poslední masopustní dny řadou obřadních zvyků a obchůzek. Těmto obchůzkám se přisuzuje několik pojmenování: fašanek, masopust, končiny, ostatky, škarky aj. (Šimša, 2006, s. 259–260).

Dle Blahůška a Lukešové (2011, s. 35) je to čas svateb, zabíjaček, zábav a obchůzek masek. Do posledních tří masopustních dnů se soustřeďují mnohotvárné a svým původem a funkcí různorodé obyčeje – obchůzky, přestrojování, zvláštní jídla, tance a divadelní scénky, v nichž se projevovala mužská chasa, ale i ženy, děti, cechy a spolky.

Masopustní obchůzky jsou na Slovácku dosud živou součástí lidové tradice a významnou společenskou událostí. Pořadatelé bývají jak folklorní soubory, hasičské spolky,

tak jiné vesnické skupiny. Velmi výrazným prvkem fašankové obchůzky je tanec s dřevěnými šablemi nazývaný *podšable* (Šimša, 2006, s. 260).

2.2 Jarní a velikonoční obyčeje

Obchůzky s figurou smrti (vynášení smrti, zimy)

Tento zvyk se váže ke Smrtné neděli – v církevním kalendáři postní neděle dva týdny před Velikonocemi a týká se uskupení dětí v čele s dvojicí, která nese figuru znázorňující smrt/zimu. Figura má převážně ženskou podobu (výjimečně i mužskou) a i zde existuje několik pojmenování: Smrtka, Mařena, Morana. K obchůzce se vážou obřadní písně a říkadla, jejímiž autory jsou děti (dříve mládež) a zejména dívky. Vyvrcholením obchůzky je zničení loutky – její zapálení a vhození do potoka (Blahůšek, Lukešová, 2011, s. 36).

Obchůzky s májkem (letečkem, jedličkou)

Obchůzka malých děvčátek v krojích s ozdobenou větvičkou (nejčastěji kočiček), provázená obřadními písněmi, říkadly či popěvkami. Tato tradice se váže převážně ke Smrtné neděli (navazuje vynášení smrtky nebo mu předchází) a symbolizuje příchod jara, nového života (tamtéž).

Velikonoce

Velikonoce jsou pro křesťany tím nejdůležitějším svátkem roku, jenž je zasvěcený vzkříšení Ježíše Krista. Oslavuje se první neděli po prvním jarním úplňku a předchází mu přípravné období jarního postu. Největší sláva nastává ve velikonočním týdnu (pašijový, svatý týden), který začíná na Květnou neděli a končí velikonoční nedělí. Na Velikonoce se dodržuje několik zvyků spojených s příchodem jara, s očistou (obřadní umývání na Zelený čtvrtek a Velký pátek), s novým ohněm (pálení jidáše na Bílou sobotu) a k nejrozšířenějším patří velikonoční pomlázka (tamtéž).

2.3 Májové obyčeje

Stavění májů

Stavění máje je velmi starý zvyk. Můžeme se o něm dočíst v historických záznamech již z roku 1579. Máje se tehdy stavěly před domem každé mladé dívky a symbolizovaly mládí a svobodu. Nejvyšší májka byla mládenci postavena do středu vesnice, což se dochovalo až do dnešních dnů (Dvouletý, 2006, s. 61).

Termín stavění máje se ustálil na filipojakubskou noc (30. dubna) v předvečer 1. května. Během procesí se zapalovaly ohně a symbolicky upalovaly čarodějnice. Vztyčení majky předcházela důkladná příprava, nejdříve bylo nutné dopravit několik desítek metrů vysoký strom (obvykle smrk, jedle, borovice nebo bříza) a zbavit jej kůry. Vršek se ozdobil stuhami, šátky, ozdobami z papíru, věncem a často také státní vlajkou. Na stavění se podílela celá vesnice (tamtéž).

Dle Blahůška a Lukešové (2011, s. 38) „*je zvykem máj hlídat, neboť podřezání stromu znamená značnou újmu na prestiži místní chasy. Stavění májů patří k živým obyčejům na mnoha místech a ve většině krajů. Máj je zdaleka viditelným znakem květnových dnů, a tak prestižní snaha ji ubránit má dodnes svou váhu.*“

2.4 Svatodušní svátky, letnice

Jízda králů

***Hýlom, hýlom, poslúchajte,
horní, dolní, domácí aj přespolní,
Co vám budem povídati
na svatodušní pondělí!***

Tento prastarý zvyk patřil k běžným národopisným slavnostem v mnoha obcích na Slovácku. Nese s sebou důležitý iniciační charakter, nyní je nejpopulárnější ve slováckém Vlčnově, dále v Kyjově, Kunovicích či Hluku (Dvouletý, 2006, s. 63–64).

Živou součástí objížděk s králem je tradiční vyvolávání. Vybraní mládenci – „vyvolávači“ ve verších oslovují různé osoby, připomínají události, které se v obci staly, vyzývají k dárku a finančnímu příspěvku (Blahůšek, Lukešová, 2011, s. 38).

Být zvolen za krále a jezdit v královské družině je neopakovatelným a jedinečným zážitkem pro mladinkého chlapce (panice) a celou jeho rodinu. Tehdy se stává dospělým a plným právem nosí na klobouku bílá kohoutí pera jako znak poutivého mládence (Šimša, 2006, s. 266–267).

2.5 Dožínky

Dožínkové slavnosti jsou spojeny s oslavami úrody a s poděkováním za to, že příroda byla během končící zemědělské sezóny štedrá na plody. Oslavy provází bohatý program prokládaný dožínkovými písněmi a řadou říkanek. Typickým symbolem dožínkových slavností je věnec nejčastěji vyrobený ze všech druhů obilí (žita, pšenice, ovsu a ječmene),

dozdobený fialovými slaměnkami a dlouhou hedvábnou stuhou (většinou růžovou). Na Slovácku se známé také složitější věnce ve tvaru zvonu (Dvouletý, 2006, s. 65).

2.6 Hody

Podle Bartoše (2006, s. 61) jsou hody nejveselejší slavností celého roku. Na Brodsku si chasa zvolí jednoho stárka (na dobu jednoho roku) a k němu dva pomocníky. Stárek si k sobě přizve stárku – svoji milou. Jejich úlohou je po celý rok udržovat pořádek a dobré mravy mezi chasou. Jak o muzice v hospodě, tak v kostele a všude jinde po celý rok. V případě, že se stárek během roku ožení, jeho úřad je svěřen do rukou pomocníka.

Tradiční slavnost posvícení bývá vázaná ke dni patrona kostela (nebo posvěcení kostela). Je spojená s hodováním, sešlostí širší rodiny i příbuzenstva. Má společensky integrační úlohu a představuje soubor obyčejů, písní, tanců a her. Peče se sváteční pečivo či posvícenská husa a pořádají se tradiční taneční zábavy a poutě (Blahůšek, Lukešová, 2011, s. 39).

2.7 Advent a doba vánoční

V tento čas přípravy na Boží narození se ztišil veškerý kulturní život, lidé si odpírali i skromná potěšení jako například kouření tabáku či pití vína. Dlouhé večery si krátili dráním peří, předením, společnými modlitbami a zpěvem z kancionálu (Šimša, 2006, s. 273).

Mikulášské obchůzky

Mikuláš byl skutečnou církevní postavou a s jeho dobrotivými skutky souvisí tradice nadílky. Mikuláš je doprovázen na obchůzce nadpřirozenými postavami – čertem a andělem znázorňujícími zlo a dobro. Dříve se k průvodu řadily i jiné postavy, jako například smrt, žid, Turek, zvířecí masky či laufr, který práskáním biče oznamoval příchod Mikuláše. Mikuláš zastával především výchovnou funkci. Zkoušel děti z modliteb, za slušné chování odměňoval a chválil (Jančář, 2000, s. 189).

Obchůzky lucek

Svátek sv. Lucie připadá na 13. prosince, je spojen se světlem a s prací žen. Lucie je patronkou přadlen, na její svátek byl přísný zákaz přástvy. Vesnici obcházely ženy zahalené do bílých plachet s namoučeným obličejem a kontrolovaly domácnosti, zda ženy nepředou. Mívaly v ruce proutek, vařečku nebo husí peroutku, kterou naznačovaly úklid,

ometaly prach a pavučiny. V dnešní době jsou obchůzky Lucek spojeny spíš jen s úklidem (Langhammerová, 2004, s. 267–269).

Svátek Tří králů

Tento církevní svátek vznikl na počest biblických mudrců z Východu. Ti se přišli do Betléma poklonit novorozenému Ježíškovi a předat mu dary – zlato, kadidlo a myrhu. Dříve obcházeli dům od domu chlapci představující tři krále, zpívali koledu a následně dostávali naturální a peněžní dárky. Někde s sebou nosívali malý betlém a tyč se zlatou hvězdou. Dnes tento svátek probíhá jako tradiční Tříkrálová sbírka v režii Charity (Blahůšek, Lukešová, 2011, s. 42).

3 Folklor a folklorismus

Pojem folklor vznikl spojením anglických slov „folk“ – lid a „lore“ tradice, znalosti. Folklor je součástí lidové kultury, jenž zahrnuje tvorbu vznikající spontánně, anonymně a bez písemného ustálení. Většinou se traduje a udržuje ústním podáním vypravěčů, zpěváků a interpretů (Jančář, 2000, s. 248).

Blahůšek (2006, s. 10) popisuje folklor jako soubor kulturních jevů probíhajících v rámci ústní, hudebně-zpěvní, herní, taneční a dramatické komunikace. Konkrétně se dělí na folklor slovesný, taneční, hudební, dětský a lidové divadlo.

Za folklor považujeme tradičně chápané ztvárnění zkušeností a představ, uchovávané převážně v paměti (kolektivní paměť) tvůrců a nositelů a vyjadřované ústní nebo písemnou formou, vycházející z příslušné skupinové estetické tradice (stereotypů, úzů) v prostředí jeho vzniku a primárních funkcí. V rámci této tradice existuje zpětná vazba „performance-vnímatel“, která je aktivní a vědomě udržovaná (Krist, 2001, s. 53).

Folklor a folklorismus jsou pojmy, které lemují proces, jenž prorůstá v různých obměnách a intenzitě evropskou společností více než dvě století. Jde zejména o přenášení lidové kultury z původního života do jiných souvislostí. Samo slovo *folklorismus* v sobě neobsahuje jen dynamický faktor, označuje také konkrétní jevy, které se v tomto novém kontextu objevují. V evropském národopisu byla folklorismu věnována nejedna úvaha, termín se začal v hojné míře vyskytovat od 60. let 20. století. Pojem folklorismus v sobě nese spektrum rozličných jevů a aktivit, jež jsou spjaty s lidovou kulturou a které bychom mohli dle myšlenky německého etno-muzikologa Waltera Wiory označit za ty, co na rozdíl od původních tradičních „nežijí“, ale „existují“ (Pavlicová, Uhlíková, 1997, s. 6).

Folklor a folklorismus mají svá specifická vymezení. Zatímco folklorismus bývá organizovaný, záměrně stylizovaný a je projevem masové kultury, u folkloru se jedná o spontánnost, tradičnost a kolektivnost, která se šíří komunikací mezi lidmi. Folklor má několik rozličných podob a svým výskytem odpovídá menším sociálním skupinám (Mička, 2005).

Pokud budeme nahlížet na folklorismus jako na proces, snáze se určují hranice odkud vychází. Od tradiční kultury venkova, která se dočkala větší pozornosti od vzdělané společnosti v době osvícenství a romantismu. Lidové tance, písně i oděv se stávaly

symboly nově se rodících národnostně uvědomovaných snah a byly silným zdrojem inspirace pro umělecký svět (Pavlicová, Uhlíková, 1997, s. 6).

Vysloužil (1995, str. 89) vymezuje folklor v původním významu jako označení všech projevů ústní lidové tradice, především však lidové písně a hudby. Jako zajímavost dodává, že v anglosaské oblasti se jedná přímo o vědeckou disciplínu zabývající se folklorem a je označována jako folkloristika.

Jandourek (2012, str. 88) nabízí pohled na folklor z hlediska sociologického a hovoří o něm jako o významném prvku místní kultury a životního stylu určité komunity. Dále zmiňuje, že folklor je „*vytvářen spontánně, kolektivně, neprofesionálně a improvizovaně, je závislý na prostředí své komunity a plní v ní i mimoestetické funkce.*“

V sociologickém slovníku je pojem folklor definován jako „*spontánní, kolektivně vytvářené, sdílené, rozvíjené a předávané slovesné, písňové, taneční a divadelní projevy způsobu života*“ (Linhart, Vodáková, 1996, s. 319). V Národopisné encyklopedii je zmíněna také souvislost se způsobem života, jeho zvyklostmi a myšlením venkovského zemědělského obyvatelstva, ale také městského lidu (Brouček, Jeřábek, 2007, s. 219).

Americký folklorista Alan Dundes (1999, s. 1) nahlíží na folklor jako sociální produkt a vyjadřuje se slovy, že „*vlastním folklorem disponuje každá sociální skupina vyznačující se minimálně jedním sdíleným faktorem, na jehož základě vytváří vlastní tradice.*“

Dle slov Janečky (2011, s. 7) tvoří folklor neodmyslitelný prvek všech známých lidských kultur a společností, včetně té naší. Nejedná se o pouhý přežitek, pozůstatek zaniklých stádií kulturního vývoje (jak se domnívali někteří kulturní antropologové ještě v 30. letech 20. století). Folklor stále plní několik rolí – projektuje národní, regionální a lokální tradice či historického povědomí nebo jinými slovy vytváří tzv. specifického ducha určitého regionu nebo lokality. Může sloužit i jako nástroj naplňování lidské touhy po autenticitě, hrát úlohu inspiračního zdroje pro uměleckou a populární kulturu, sloužit jako marketingově vytvářený produkt turistického průmyslu a být zábavou, koníčkem nebo způsobem trávení volného času.

3.1 Hudební folklor

Patří mezi jednu z více oblastí folkloru a tvoří jej lidová hudba vokální a lidová hudba instrumentální. S pojmem hudební folklor je spjat také lidový tanec, nástroje lidové

hudby, zpěv, instrumentální hra, ale také repertoár hudebních muzik. Hudební folklor se používá jako protipól ke slohové umělecké tvorbě (Tyllner, 2010, s. 81–82).

Jančář (2000, s. 275–281) zmiňuje, že hudební folklor tvoří písně rozličné povahy. Většinou jsou to písně jednodušší a jsou součástí různých slavnostních okamžiků života. U mnoha písní není znám autor a v průběhu generací se píseň obměňovala. Jeden interpret si přidal či upravil slova, jiný zase pozměnil nápěv. Největší zastoupení mají písně milostné.

Dle Blahůška (2006, s. 12–13) se můžeme setkat v terénu jednak s projevy spojenými s tzv. organizovaným folklorním hnutím, tak s folklorními hudebními a tanečními projevy, které mohou být spojeny s nejrůznějšími společenskými událostmi (masopust, hody, svatby, dožínky apod.).

„Obecně lze říci, že lidová píseň poskytuje příležitosti k hudebnímu projevu, vnímání, citovému prožitku, k utváření estetických a etických postojů i k poznávání jevů v širších kulturně historických souvislostech.“ (Kučerová in Ondrušová, Uhlíková, 2006–2007, s. 23)

3.2 Slovesný folklor

Do slovesného folkloru obecně patří jak pohádky, pověsti, balady, romance, přísloví, pořekadla, povídky, anekdoty, ale také lidové divadlo a vyprávění ze života. K lidovému projevu zařazujeme folklorní projevy (např. pochovávaní basy, masopust, hody, jízda králů, svatba apod.), při kterých se využívá masek, kostýmů, rekvizit či dramatických doprovodů. V čele oblíbenosti stojí již zmíněné pohádky a povídky, kde figurují živé a neživé postavy, pestrost děje závisí především na fantazii a umu vypravěče. Vyprávění tvořily nejčastěji pohádky fantastické, zvířecí, legendární – vycházející z náboženské tradice, ale také pohádky přímo vycházející z regionální oblasti s jejími specifickými prvky či nářečím. Z vyprávění se oblíbě těšily pověrečné a humorné povídky. Lidé si s nimi krátili dlouhé chvíle nebo kořenili denní všednost (Jančář, 2000, s. 248–269).

Blahůšek (2006, s. 10–11) hovoří o folklorní komunikaci jako o komunikaci přímé, přirozené, mezosobní, působící nejčastěji v malých sociálních skupinách, rodinách aj., kde fungují stabilní mezosobní vztahy. Folklorní komunikace a jevy si udržují různé funkce, uplatňují se jako zdroj informací, zábavy a umění. Lidová slovesnost nežije sama o sobě, podstatnou funkci tvoří její interpret a interpretační situace, a to platí pro všechny složky folkloru.

3.3 Taneční folklor

Dle slov Jančáře (2000, s. 304) je tanec „...*prastarým kulturním projevem lidstva. Je uměním složeným z různorodých prvků: probíhá v čase a v prostoru, podílejí se na něm pohyby celého těla vázané na rytmický doprovod a ovlivněné životní zkušeností i potřebami tanečníků, jejich fyzickými možnostmi, duševními schopnostmi a v neposlední řadě také oděvem a obuví a celkovým tanečním prostředím.*“

Vývoj tance a jeho uchování je ovlivněno především výbornými tanečníky, kteří svou lehkostí a ladností pohybu s typickými tanečními prvky pro danou oblast regionu dokázali upoutat nejedno oko zvědavého pozorovatele. Na Slovácku jsou dodnes ceněni zejména dobří tanečníci verbuňku, na Valašsku to jsou zase tanečníci odzemku (Jančář, 2000, s. 327).

Co se týče typologie tanečního folkloru, můžeme tance dělit vzhledem k několika kritériím. Jedním z dělení může být dle počtu tanečníků na sólové, párové, trojicové či skupinové, dále pak typické pro dané pohlaví na mužské a ženské, ve spojitosti na hudební doprovod na tance s vnitřní vazbou volnou, polopevnou a pevnou. Další dělení lze vymezit dle prostorového uspořádání, a to na tance řetězové, řadové, kruhové, v kolonách a podle rytmu na tance dvoudobé, třídobé a tance s rytmem proměnlivým (Pavlicová, Uhlíková, 1997).

3.4 Folklorní soubory jako výrazný činitel etnokulturních procesů

Z etnologického pohledu nebyla dlouhou dobu problematika folklorních souborů reflektována, i když tomu prudký vývoj folklorismu v druhé polovině 20. století přímo vybízel. Počátky snah, které poté vedly k širokému rozmachu folklorního hnutí můžeme spojovat jak s dobou příprav na Národopisnou výstavu československou (NVČ) v 80. a 90. letech 19. století, tak již se studentskými spolky v Praze, v nichž se sdružovaly skupiny rodáku určitého kraje. Spolek Blaník jako sdružení převážně moravských studentů se datuje k roku 1861. Z něj pak dále vycházející spolek Radhošť (1863) a spolek Moravská beseda (1873). Všechny tyto spolky sehrály významnou roli v „předvýstavním“ období. Například zmíněná Moravská beseda založila národopisný odbor, jenž si dával za cíl rozšířit na Moravě nadšení pro národopisnou výstavu. Následující vývoj po NVČ, která podpořila zájem nejen i lidovou kulturu, ale i o její prezentaci pak jen dokazoval fakt, jak silná byla společenská potřeba sdružování s folklorně laděným obsahem (Toncrová a kol., 2008, s. 25).

Pod záštitou organizací jako Sokol, Omladina nebo Orel a v podobě tzv. krúžků, báračnických spolků, neformálních schůzek venkovské chasy se fenomén zájmu o folklor projevoval celou první polovinu 20. století. Výrazný zlom nastal po konci druhé světové války, zvláště pak s nástupem komunistického režimu 1948. Tehdy se snahy většiny folklorních nadšenců přetavily do dosud nepoznaných forem, které v sobě slučovaly jak vztah k lidové kultuře, tak ideologický obsah nově vznikajícího režimu (tamtéž, 2008, s. 25–26).

Odborný zájem o folklorismus je v etnologii řazen k docela mladým specializacím. V českém prostředí lze za průkopníky teoretického bádání folklorismu považovat osobnosti jako jsou např. Dušan Holý a Oldřich Sirovátka. Zprvu se zájem soustředil na projevy lidové kultury a na výrazné osobnosti, které udávaly směr ve folklorním hnutí. Celistvým pohledem, jenž plně otevřel dveře folklorismu včetně folklorního hnutí a souborů, byla dvousvazková slovníková práce *Od folkloru k folklorismu*. Dalším výrazným dokumentem je např. časopis *Lidová tvořivost* (tamtéž, 2008, s. 26–27).

4 Folklor jako volnočasová aktivita

4.1 Vymezení volného času

V rámci problematiky volného času existuje celá řada definic. Pokusím se vybrat ty, které se mi jeví jako nevystižnější.

Slepičková (2000, s. 12) definuje volný čas jako: „...*dobu, časový prostor, v němž jedinec nemá žádné povinnosti vůči sobě ani druhým lidem a v němž se pouze na základě svého vlastního svobodného rozhodnutí věnuje vybraným činnostem. Tyto činnosti ho baví, přinášejí mu radost a uspokojení, nikdy obavy či pocity úzkosti.*“

Volný čas je pro člověka činnost, do níž vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě své svobodné volby a která mu přináší příjemné pocity a zážitky. Je to čas, který zbude po splnění našich povinností, ať už pracovních či nepracovních (Hofbauer, 2004, s. 13).

Podle Němce (2002, s. 17): „*Je to doba, ve které člověk dělá takové činnosti, které mu přinášejí radost, potěšení, zábavu, odpočinek, které obnovují a rozvíjejí jeho tělesné a duševní schopnosti, popř. i tvůrčí schopnosti. Je to čas, v němž je člověk sám sebou, nejvíce patří sám sobě, kdy koná převážně svobodně a dobrovolně činnosti pro sebe, případně pro druhé, ze svého vnitřního popudu a zájmu.*“

Volný čas v sobě skrývá jistou ambivalenci, kterou zmiňuje J. Dumazedier. Vyjadřuje se k ní tak, že volný čas s sebou nese jak pozitivní, tak negativní stránku utváření osobnosti, neboť doba, která má sloužit primárně k rozvoji jedince, nemusí u jiného jeho rozvoj podporovat. Jinými slovy, volný čas vytváří jakýsi potenciální prostor, není ovšem zárukou, že jej každý využije (Holaňová, 2011, s. 93).

Kraus (2001, s. 171) se k tématu volného času vyjadřuje takto: „*Volný čas chápeme nejen jako prostor pro odpočinek a zábavu, ale také jako prostor pro lidský rozvoj. Vzdělávací práce v něm má mít prožitkový a činnostní charakter. V popředí má být praktická vzdělávací aktivita, posilování aplikace získaných vědomostí v praktické činnosti. Volný čas nelze chápat jen jako učební pole pro stabilizaci výkonu povolání, ale je v něm potřebné provádět nácvik životních rolí.*“

J. Dumazedier zavedl tzv. polovolný čas, jenž vymezuje jako soubor aktivit, které člověk provádí z části pro užitek a z části ze záliby. Zprvu se člověk účastní aktivit ve svém volném čase, ale v souvislosti s pravidelností ztrácí ten pravý znak svobodné volby a dostává odstín povinnosti. Pro příklad uvádí muzikanta amatéra, který si nejprve hraje

doma jen tak pro radost a když se mu chce. Posléze, pokud se stane členem nějaké hudební skupiny, je již povinen se účastnit pravidelných zkoušek a koncertů (Holoňová, 2011, s. 93).

V současnosti existují tři pohledy na volný čas:

1. optimistický přístup – volný čas jako doba, kde člověk opravdově žije, práce/škola jen čistě jako nutná povinnost
2. pesimistický přístup – volný čas jako prostor pro mrhání času, zahálení u televize, počítačů a jiných patologických jevů
3. realistický, kompromisní přístup – volný čas jako nezbytná součást života člověka, která jej naplňuje a umožňuje mu osobní či společenský růst (tamtéž, s. 93).

4.2 Volný čas dětí a mládeže

Volný čas představuje jednu z oblastí lidské činnosti, která je záležitostí dobrovolné volby. Oblast volného času bývá kladena do protikladu k oblasti povinností a práce. Aktivity ve volném čase mají mít charakter odpočinku, oddechu a možnosti nabrat nové síly. Zrekreovaný člověk je pak schopen plnohodnotně fungovat a naplňovat jak pracovní, tak své osobní zájmy. Je ve všeobecném zájmu, aby se tento návyk správného hospodaření s volným časem vtisknul člověku již od dětství a nabyl své plné funkce v období dospívání, které je obzvláště pro tuto oblast citlivé. S tím souvisí i požadavek pedagogického ovlivňování volného času jako nezbytné součásti výchovného působení (Hájek a kol., 2010, s. 27–28).

Jak tvrdí Sak a Saková (2004, s. 59): „*Jestliže společnost zabezpečí kvalitní trávení volného času dětí a mládeže, urychlí tím rozvoj obecných i specifických schopností mladé generace a potlačí rozvoj negativních sociálních rysů. Ve sféře volného času se jednak rozhoduje o rozvoji talentu mladého jedince a naplnění jeho potřeb a zájmů, a na druhé straně se tlumí tendence k negativnímu sociálnímu zrání.*“

Volnočasové aktivity se pravidelně uplatňují již v předškolním věku. Dětem je tak umožněno mnohem dříve než v minulosti vstupovat do nových podnětných prostředí, seznamovat se s jeho obsahy a způsoby aktivit s nimi souvisejících. V rámci této akcelerace se výrazně prodlužuje socializační fáze vývoje jedince (Hájek a kol. 2008, s. 28).

Volný čas dětí a mladistvých má svá specifika. V dětství a mládí se vytváří hodnotový systém člověka, jenž si hledá cesty k jeho naplnění konkrétní realizací daného chování a činností. Akcelerací hodnotového systému a jeho přenos do sociální sféry lze považovat za základ utváření životního standardu. Jeho neoddělitelnou součástí je způsob, jakým jedinec tráví volný čas a jak je schopen propojit pracovní a volnočasové aktivity (Sak, Saková, 2004, s. 59).

Sak a Saková (2004, s. 59) dále zmiňují, že děti a mládež mají oproti dospělým větší sociální flexibilitu a dynamiku. Ty jim umožňují takové široké spektrum činností, jako v žádném dalším životním období. Dětství se ve srovnání s dospělostí liší větší zájmovou pluralitou. Hlavní zájmová orientace se tvoří v mládí, proto náplň volného času dětí a mládeže má obrovský význam pro celoživotní záměr člověka.

Je zřejmé, že volnočasové aktivity dětí a mládeže, ovšem za nutné podpory dospělých (rodičů, pedagogů, vychovatelů), mají pro celkový vývoj osobnosti, vytváření sítě kontaktů a vztahů k okolí pozitivní vliv. Dá se říci, že slouží také jako příprava pro budoucí společenské či pracovní uplatnění (tamtéž).

V souvislosti s frekvencí, s rozmanitostí obsahů a realizačních prvků volnočasových aktivit se člověk stává nejen divákem, ale také aktivním členem, spolutvůrcem a organizátorem. Takto rozšiřuje svůj potenciál, okruh svých znalostí, dovedností a zážitků, upevňuje mezilidské vztahy. Učí se rozhodovat, třídí informace a plně si uvědomovat svoji individualitu (tamtéž, s. 26).

4.3 Funkce volného času

Jedna z funkcí volného času, která je i skupinou sociálních pedagogů silně akcentována, je především funkce preventivní. Heslo „*kdo si hraje, nezlobí*“, od středověku v povědomí a renesancí naplno rozvinuté, se stává aktuální více než kdy jindy. Kvalitní trávení volného času totiž sehrává výraznou roli v oblasti prevence rozvoje celé řady patologických jevů. Volný čas se také může podílet na ovlivňování fyzického a duševního rozpoložení jedince, včetně jeho pocitu životní pohody. Vhodně trávený volný čas s sebou přináší potenciál snižovat míru pocíťovaného stresu (Kolaříková, Němec, 2017).

Volný čas zastává určité funkce, které Kratochvílová (2004, s. 12–14) uvádí takto:

- **Funkce zdravotně hygienická** – v rámci této funkce se kompenzuje pracovní nebo školní vytížení. Přispívá ke zdravému tělesnému, psychickému a sociálnímu vývoji.

Pro dětský organismus je až škodlivé, pokud nemá dostatečný prostor na odpočinek. Žádoucí ovšem není ani velké množství volného času, které s sebou přináší značné hrozby jeho zneužívání.

- **Seberealizační funkce** – volný čas nám umožňuje uspokojovat naše potřeby a rozvíjet zájmy, schopnosti či dovednosti. Máme možnost dělat to, co nás baví a naplňuje. Je však důležité si uvědomit, že člověk může své aktivity rozvíjet jak pozitivním, tak bohužel i negativním směrem.
- **Formativně výchovná funkce** – skrze tuto funkce máme možnost na jedince záměrně výchovně působit. Přispívat k jeho formování osobnosti, k rozvoji tvořivosti, motivace, vůle, systému hodnot apod. Je důležité vytvářet podmínky, které jsou pro rozvoj dětí a mládeže vhodné a využívat k tomu správné prostředky. Ovlivňování by mělo být vždy nenásilné s doprovodem motivace a her.
- **Socializační funkce** – jedinec má díky této funkci možnost navazovat nové kontakty, plnit si své sociální role a zdokonalovat komunikativní dovednosti. Umožňuje poznávat nové osobnosti a obohacovat se o jejich zájmy a názory.
- **Preventivní funkce** – vhodnou nabídkou volnočasových aktivit předcházíme rizikovému trávení volného času a vzniku patologických jevů (krádeže, vandalismus, experimenty s drogami, gamblerství aj). Kvalitní náplň volného času je v dnešní době nesmírně důležitá a tvoří nespecifickou primární prevencí vzniku negativních projevů. Stále více rodičů nemá na své děti dostatek času a ty pak velmi snadno sklouznou k činnostem, které je mohou ohrozit a poškodit na celý život.

4.4 Faktory ovlivňující trávení volného času

Výsledky studie Schaefera a kol. (2012), která se věnovala přínosu mimoškolních aktivit dospívajících dokazuje, že spoluúčast na společné aktivitě podporuje souběžná a nová přátelství. Mimoškolní aktivity jsou především dobrovolná, bezpečná prostředí, umožňující dospívajícím prostor k interakci a zapojení se do kolektivu (Loder a Hirsch, 2003). Studie Schaefera a kol. (2012) dokládá výsledky o tom, jak spoluúčast na mimoškolních aktivitách byla silným prediktorem pro zohlednění dalších zavedených procesů vytváření přátelství. Vzhledem k tomu, že mimoškolní aktivity mohou být přístupnější intervencím více než větší školní prostředí, tato studie dokazuje jasné příklady, jak pomoci osamělým adolescentům s příliš malým nebo nekvalitním přátelstvím.

Výzkum o vývojových procesech provedli Dworkin a kol. (2003), ke kterým dochází během účasti adolescentů na mimoškolních aktivitách. Výzkumníci se zaměřili na

studenty středních škol a popsali jejich zkušenosti v těchto aktivitách. Mládež uváděla jak osobní, tak interpersonální procesy rozvoje. Osobní zkušenosti zahrnovaly experimentování a práci s identitou, rozvoj sebeprosazení a učení se strategiím emoční regulace. Další zkušenosti zahrnovaly získávání nových vrstevnických vztahů a znalostí, rozvíjení skupinových sociálních dovedností, jako je například přebírání odpovědnosti za své činy a také jak spolupracovat v týmu.

Způsoby, jakými člověk tráví svůj volný čas, patří mezi nedílnou součást zdravého životního stylu. Ovlivňuje ho celá řada okolností, jenž souvisí s danou osobou, pohlavím, věkem, vzděláním, rodinným stavem, počtem sourozenců, finančním zázemím, místem bydliště, zdravotním stavem apod. (Holaňová, 2011, s. 93).

Dle Krause (2008, s. 168-169) hrají stěžejní roli při formování životního stylu kulturní tradice. Podílí se na utváření způsobu života jak jedince, tak celé společnosti. Život jedince ovlivňuje také zvyky a jednání praktikované v rámci rodiny (způsoby výchovy, hospodaření v domácnosti, s penězi, časem, ale také uspokojování biologických a kulturních potřeb). Opominout se nedá i úroveň technického a vědeckého rozvoje dané společnosti.

Z hlediska subjektivních faktorů je nutno vyzdvihnout individuální potřeby a záměry jednotlivce. Patří mezi ně psychologické charakteristiky (úroveň intelektu, temperament) a důležité místo zde zaujímá i hodnotový systém či dosažené vzdělání (Kraus, 2008, s. 169).

Hofbauer (2004, s. 56) popisuje rodinu jako primární skupinu, v níž je započat první kontakt s výchovou a volnočasovými činnostmi. Dále je místem, které se zásadně podílí na formování osobnosti, vytváří hmotné podmínky a sociální zázemí, klade základy hodnotové orientace. Někteří dospívající mají tendence o brzký odchod od rodiny dříve než v minulosti, odmítají tradiční model rodiny, jiní naopak u svých rodičů setrvávají i po dosažení plnoletosti a ekonomické samostatnosti. Do života výchovy dětí a mládeže však čím dál více vstupují také další faktory socializace, privilegovanou není jen rodinné prostředí.

Tím dalším faktorem, u mládeže a dětí velmi oblíbeným způsobem, je jejich sdružování. Na rozdíl od rodiny a školy je to čistě o svobodném rozhodnutí, zda do sdružení vstoupit a být jejím aktivním členem. Spolu s ním přijímat a uplatňovat cíle skupiny, a to nejen pro svůj osobní prospěch, ale pro užitek vrstevníků nebo prostředí (přírody, obce).

Dobrovolná účast rozšiřuje dětem a dospívajícím obzory a možnosti k novým zážitkům a zkušenostem (Hofbauer, 2004, s. 98).

Obce a regiony tvoří také významný prostor pro podporu dětí a mladistvých v účasti na volnočasových aktivitách a společenském dění. Každý územní celek má své tradice a koncepce, sociální a kulturní úroveň. Někteří mladí lidé mají tendence sami přispívat a být aktivními, jelikož těsný kontakt s prostředím, ve kterém žijí již od dětství v nich zanechal silné kořeny (Hofbauer, 2004, s. 116).

4.5 Zájmová činnost

Základem volnočasových aktivit jsou takové činnosti, jež vzbuzují v jedinci zájem. Vedení dětí a dospívajících v rámci organizovaných aktivit vede k efektivnímu naplnění jejich volného času a tím k rozvíjení a usměrňování zájmů. K navozování zájmů dochází především uvnitř skupiny se stejným záměrem, ať už s formální či neformální organizací. Uvnitř kolektivu s odborným vedením dochází ještě k větším pozitivním výsledkům a následnému uspokojení z dosažených úspěchů (Hájek a kol., 2008, s. 163).

Zájmové kolektivy vedou nejčastěji pedagogové volného času či dobrovolníci, kteří svůj zájem a nadšení pro danou činnost předávají a sdílejí s ostatními skrze například volnočasový kroužek, oddíl, klub či soubor. Tito lidé jsou v oblasti jejich zájmu úspěšní a dokážou pro ni zaujmout a strhnout i ostatní (tamtéž).

Vymezení slova zájem představuje poměrně stálé zaměření osobnosti. Jedinec přikládá důležitost zajímavému předmětu nebo aktivitě a tím jej vybízí k dosahování výsledků s ní související. Zájmy se řadí ve struktuře osobnosti jako vlastnosti aktivačně-motivační, mají nás motivovat k naplnění určité činnosti a tím dosáhnout pozitivního naladění. Jsou v těsném vztahu s vlohami a schopnostmi člověka (tamtéž, s. 164).

S dospíváním se zájmy specializují a prohlubují. Starší děti je vhodné vést k uvědomělejšímu výběru zájmových aktivit. Doporučuje se podněcování, rozvíjení a usměrňování vzhledem k individuálním a společenským potřebám. Snažíme se zajistit také návaznost a stabilitu zájmů. Dospívající prožívají své zájmy velmi intenzivně a mnohdy jim obětují velké množství času (Pávková a kol., 2002, s. 97–98).

- **Pravidelná zájmová činnost** se uplatňuje v rámci:
 - **kroužku** (menší zájmový útvar, s cílem vnitřního obohacení členů – např. kroužek výtvarný, rybářský apod.)

- **souboru** (zájmový útvar směřující zpravidla k veřejnému představení – např. folklorní, pěvecký, taneční apod.)
 - **klubu** (zájmový útvar s volnější organizační strukturou, převažují receptivní činnosti)
 - **kurzu** (vedoucí k osvojení nějakých dovedností či vědomostí – např. kurz výpočetní techniky, vaření, šití apod.).
- Dále je tzv. **zájmová činnost příležitostná**, která zahrnuje nabídku aktivit s rekreačním charakterem nebo jsou to cyklické akce s výchovně vzdělávacím charakterem. Jde například o soutěže, turnaje, výlety, přehlídky, cyklus přednášek apod.
 - **Spontánní aktivity** – probíhají jako kontinuální nabídka činností, které je možné navštěvovat samostatně i ve skupině. Aktivity jsou přístupné všem zájemcům a omezeny pouze pracovní dobou. Řadíme zde posilovny, čítárny, sportoviště, hřiště apod.
 - **Prázdninová táborová činnost** – jde o organizované aktivity probíhající během letních prázdnin pro děti, mládež, ale také rodiče s dětmi.
 - **Odborná pomoc** – ve formě odborných konzultací, přednášek, kurzů či metodických příruček pro subjekty provozující volnočasové aktivity (např. neziskové organizace).
 - **Práce s nadanými žáky** – organizace soutěží, speciálních vzdělávacích akcí, individuálních konzultací a práce mimo zájmový útvar.
 - **Organizace a garance soutěží a přehlídek doporučených MŠMT** (Bartoš, 2004, s. 18-19).

4.6 Motivace

Studie výzkumníka Sharpa a kol. (2006) popisuje, že volnočasové aktivity nabízí významný vývojový kontext, který může podpořit pozitivní rozvoj mládeže. Tento potenciál růstu však částečně závisí na zájmu dospívajících a jejich zapojení do volnočasových aktivit. Výzkum ukazuje, že mnoho dospívajících uvedlo, jak ve svém volném čase zažívají místo zájmu o něco pouze nudu. Tato studie použila longitudinální data od 354 venkovských studentů středních škol, aby prozkoumala, jak rodičovská výchova a motivační styly dospívajících ovlivňují prožívání zájmu adolescentů v jejich volném čase.

Zjištění ukázalo, že seberegulovaná motivace adolescentů a přístupy rodičů, související s kontextem volného času, byly pozitivně spojeny se zájmovými zážitky, zatímco

pasivita adolescentů a rodičovská kontrola byly negativně spojeny se zájmem o volný čas. Vliv znalostí rodičů a rodičovské kontroly na prožívání zájmu adolescentů byl zprostředkován motivačními styly adolescentů. Tyto výsledky byly podobné napříč třídami a pohlavím zkoumaných. Dále byly ve studii diskutovány důsledky pro intervence podporující pozitivní rozvoj mládeže (Sharp a kol., 2006).

Volnočasové aktivity byly shledány jako jedinečné vývojové prostředí, jenž usnadňuje rozvoj dospívajících, včetně rozvoje identity, iniciativy a vnitřní motivace. Tento potenciál pro pozitivní vývoj se však ztrácí, když se dospívající nudí, neangažují se a nemají o toto prostředí zájem. Rodiče by se například mohli naučit podporovat autonomii a povzbuzování svých dětí a zároveň se dozvědět o negativních účincích přílišné kontroly svých dětí. Výsledky této studie naznačují, že vhodná koordinace a pomoc rodičů může usnadnit dětem zdravé využívání volného času a zvýšit jejich zájem a zapojení k aktivitě (Sharp a kol., 2006).

Krátká, ale velmi výstižná je definice Adaira (2004), který uvádí, že motivace je všechno, co přiměje člověka k činu. Podrobnější definici zmiňuje Říčan (2010, s. 96), pro něhož je motivace „*souhrnné označení pro motivy a jejich působení. Slovo motiv je převzato z latiny, kde motus znamená pohyb. Zkusme tedy říct, že motiv je faktor, který uvádí do pohybu. Je to tedy cokoli, co vede k aktivitě.*“ Z trochu jiného pohledu se k motivaci vyjadřuje Nakonečný (2004, s. 7), který tvrdí, že „*motivace je intrapsychicky probíhající proces, vyúsťující ve výsledný vnitřní stav, motiv. Pojmy motivace a motiv vyjadřují postulované vnitřní procesy a stavy (strukturní prvky), které vysvětlují zaměřenost chování na dosažení určitého cíle.*“

Dle Hájka a kol. (2008, s. 170–172) je motivace úspěšná nejen podle toho, jakou významnost jedinec činnosti přisoudí, ale hlavně očekáváním kladného výsledku a oceněním okolí. V adolescentním věku je to především ocenění od vrstevníků. Pedagog či vychovatel by měl motivaci vhodně využívat k podpoře žádoucího chování a aktivizaci jedince, přispívat k regulaci jeho činností a chování.

Motivace je nedílnou součástí a dá se říct i podmínkou k účelnému trávení volného času. Je to jakási hybná síla, která nás uvádí do pohybu směrem k určité činnosti. Motivace se během života mění a záleží na spoustě dalších aspektů, které ji ovlivňují. Jsou to například naše zájmy, potřeby, postoje, způsoby prožívání, chování apod.

Základní typy motivace:

- *Relaxační motivace* (aktivity, které nám poskytují odpočinek a zábavu)
- *Prestižní motivace* (je pro nás významná z hlediska společnosti, například popularita mezi spolužáky, kdo má nejlepší známky)
- *Sociální motivace* (společnost lidí, se kterou se cítím příjemně, má na mě pozitivní vliv, například folklorní soubor)
- *Rodinná motivace* (na podněty a přání rodičů)
- *Edukativní motivace* (činnosti, při kterých se zároveň i vzdělávám, učím se něčemu novému, například nový tanec).

Je mnoho dalších jiných typů motivace, do popředí se dostávají v závislosti na momentální životní a sociální situaci (Hájek, 2004, str. 29).

4.7 Folklor a tradice ve volném čase

Nejčastějším způsobem, jak se na folkloru a udržování tradic aktivně podílet, je být součástí folklorního souboru, pěveckého sboru či cimbálové muziky. Ty se uplatňují v rámci školního prostředí, kde jsou jejich prvotními průvodci učitelé mateřských škol a prvního stupně. Role pedagoga je zde velmi významná, jelikož se může podepsat na dalším vývoji dítěte. Pedagog by měl zastávat funkci průvodce, který dítěti nabídne vhodnou možnost realizace v činnostech jemu blízkých a korigovat jej na další cestě. Bývá velmi obvyklé a prospěšné, když děti přechází v období adolescence z dětského uskupení do společnosti dospělých folklorních kolektivů.

Co se týče zájmového vzdělávání, střediska volného času nebo domy dětí a mládeže nabízejí širokou škálu kroužků s folklorní tematikou. Při základních uměleckých školách lze najít také fungující folklorní muziky a sbory, které lidovou hudbu povznášejí na uměleckou úroveň. V neposlední řadě je vhodné zmínit také spolky lidí se stejným zájmem o lidovou tradici. Často se jedná o folklorní nadšence, jejichž ambice se zhmotní do založení určitého folklorního uskupení. Záleží také na kulturním životu daných vesnic a měst.

Na Slovácku je existence folklorních souborů a lidových muzik velmi populární. Folkloru a tradicím se zde lidé věnují i příležitostně při folklorních akcích a na festivalech, kterých je v regionu Slovácka nespočet.

5 Adolescence

Již v názvu mé práce stojí, že se bude týkat citlivého období dospívání. To s sebou přináší řadu specifických změn a zákonitostí. V této kapitole se budu tedy snažit vymezit a více je rozvinout i vzhledem k tomu, že pozdní období adolescence je pro mou diplomovou práci stěžejní. Praktická část mé práce bude zaměřena na výpovědi dospívajících v této věkové kategorii.

Termín adolescence pochází z latinského slovesa *adolescere* (*dospívat, dorůstat, mohutnět*). Jako termín, jenž vymezuje určité období života člověka, byl poprvé použit v 15. století. V českém jazyce se označení adolescenti často používá také jako dospívající, mládež či dorost (Macek, 2003, s. 9).

Moc hezky se k problematice adolescence vyjadřuje Orvin (2001, s. 103): „*Svým způsobem je adolescence proces hledání a snahy nalézt sama sebe. Je to čas nečinného bloumání, ale též čas jiskřivé radosti, již adolescent pocituje, jak se před ním otevírají stále nové možnosti a obzory. Proces nacházení je pokusem o nácvik role, je to však víc než volba životní dráhy.*“

Dle Macka (2003, s. 7) je dospívání nejen důležitým, ale také subjektivně velmi zajímavých obdobím života, kdy si mladý člověk zřetelně uvědomuje, jak intenzivně prožívá, jak myslí a komunikuje s druhými lidmi. Období adolescence je významným mezníkem v životě člověka a každý, kdo se s mladými lidmi pravidelně setkává, by se jim měl snažit porozumět.

Mareš a kol. (2001, s. 125) se k dospívající mládeži vyjadřuje takto: „*Sociální skupina tvořená lidmi ve věku přibližně od 15 do 25 let, kteří již ve společnosti neplní role dětí, avšak společnost jim ještě nepřiznává role dospělých. Má charakteristický způsob chování a myšlení, jiný systém vzorů, norem a hodnot.*“

Výzkum o vývojových procesech provedli Dworkin a kol. (2003), ke kterým dochází během účasti adolescentů na mimoškolních aktivitách. Výzkumníci se zaměřili na studenty středních škol a popsali jejich zkušenosti v těchto aktivitách. Mládež uváděla jak osobní, tak interpersonální procesy rozvoje. Osobní zkušenosti zahrnovaly experimentování a práci s identitou, rozvoj sebeprosazení a učení se strategiím emoční regulace. Další zkušenosti zahrnovaly získávání nových vrstevnických vztahů a znalostí, rozvíjení

skupinových sociálních dovedností, jako je například přebírání odpovědnosti za své činy a také jak spolupracovat v týmu.

5.1 Vymezení období adolescence

Časové vymezení a specifikace tohoto období se u jednotlivých autorů velmi různí. Adolescence je většinou datována v rozmezí od 15 do 20 (22) let. Počátek bývá spojován s reprodukční zralostí, s čímž souvisí ukončený tělesný růst. Pro ukončení období jsou ovšem podstatnější psychologická kritéria (dovršení osobní autonomie), případně sociologická (role dospělé bytosti) a pedagogická (ukončení studií a získání profesní kvalifikace). Dá se říci, že adolescencí se označuje prakticky celý časový úsek mezi dětstvím a dospělostí. Pro lepší uchopení a společenský konsenzus, se adolescence dále dělí na tři fáze:

- **časnou adolescenci** (časové rozmezí zhruba 11–13 let)
- **střední adolescenci** (zde interval přibližně od 14–16 let)
- **pozdní adolescenci** (od 17–20 let, popřípadě i mnohem déle, zejména u vysokoškolských studentů) (tamtéž, s. 9–10).

5.2 Pozdní adolescence

Pozdní adolescence nejvýrazněji cílí k dospělosti. Většina mladistvých v této fázi vývoje ukončuje své vzdělání a snaží se uplatnit na trhu práce. Zvyšuje se potřeba někam patřit, být něčím užitečný a něco sdílet s ostatními. Mnohem více než kdy předtím adolescent uvažuje o svých plánech a vizích do budoucna (Slepičková, 2001, s. 54). Ovšem v případě vysokoškolských studentů se etapa adolescence přirozeně prodlužuje. Je pro ně nutná ekonomická podpora rodičů, a proto se tito lidé zcela za dospělé nepovažují (Vágnerová, 2012, s. 372).

V závěru etapy adolescence vrcholí fyzická zdatnost neboli vyspělost jedince. U naprosté většiny dovrší úroveň psychické vyspělosti; přijaté postoje a zájmy se po období adolescence už tolik nemění. Intelektový a citový vývoj dospěl vrcholu a relativně se stabilizoval (Nakonečný, 2011, s. 682).

Jádrem problémů, které s touto etapou souvisí, bývá odlišná doba zrání. Je to způsobeno tím, že oblast limbického systému prochází vývojovými změnami dříve než prefrontální kůra. Proto mnoho dospívajících jedinců obtížně koordinuje své emoce a snadno volí zkratkovité až rizikové jednání (Vágnerová, 2012, s. 373).

Změny vlastních pocitů a nálad dospívající často překvapí, až rozladí. Nejsou schopni si vysvětlit jejich příčinu, reagují na své prožitky jako na něco, co je obtěžuje. Z toho vyplývá sekundární reakce v podobě zhoršení nálady a výkyvů v chování, které na okolí působí rušivě. Intenzivní aktivitu lehce střídá nechuť a apatie k jakékoli činnosti. Chování může být doprovázeno větší impulzivitou, nízkou frustrační tolerancí, přecitlivělostí a nedostatkem sebeovládání, z čehož pramení vznik konfliktů. Takové chování ovšem v pozdní adolescenci začíná ustupovat, jedinec si více uvědomuje zodpovědnost za vlastní výkon a dochází ke stabilizaci volní autoregulace. Další důvodem je hormonální vyrovnaní a adaptace organismu na pohlavní dospělost. Tuto fázi lze pojmenovat jako „období vystřízlivění“, signalizující přerod v mladou dospělou bytost (Vágnerová, 2008, s. 107–109).

Klíčovým úkolem pro období adolescence je vytvořit u jedince pocit vlastní identity, aby dokázal přijmout normy a morální principy dané společností, postupně se stal nezávislým na rodičovské autoritě a vytvářel perspektivní vztahy (Šimíčková-Čížková, 2010, s. 125).

Pozdní adolescence je dobou, v níž se mění osobnost dospívajícího a jeho společenská role. Je to také fáze pohlavního dozrání a prvních sexuálních zkušeností. S tím souvisí potřeba navazovat vztahy s vrstevníky, naopak rodinné vztahy se stabilizují a závislost na rodičích se zmenšuje. Dospívající člověk získává nové role i se souvisejícím dosažením plnoletosti. Zvyšuje si prestiž, je plně zodpovědný za své jednání a rozhodování (Vágnerová, 2012, s. 370–371).

Tělesná proměna je jedním ze základních signálů dospívání. V období adolescence vzrůstá zájem o zevnějšek, i vzhledem k tomu, že je součástí identity. Projevuje se také větší zaměřenost na vlastní tělo a s tím související proměny. Mnoho dospívajících dívek se svému vzhledu věnuje více než čemukoli jinému. Adolescent se chce líbit sobě i ostatním, a tím se ubezpečit o své hodnotě (Vágnerová, 2012, s. 373–375).

Základem autonomní a vyzrálé osobnosti je sebeuvědomování, které se vyvíjí na základě emocionálně nabitých zážitků. Pro sebeuvědomování je charakteristická zvýšená potřeba reflexe vlastního jednání a změna vnímání sebe samého. Výrazně se mění také vztah ke společenským pravidlům a normám. Dospívající citlivě reagují na otázky spravedlnosti, ve svém jednání mohou působit až urputným dojmem a celkové chování nabývá

autentického charakteru. S tím souvisí budování hodnotového systému, který se skládá z různých přání, zájmů, sympatií či naopak antipatií (Smékal, Macek a kol., 2002, s. 164).

5.3 Vrstevnická skupina

Snaha o nezávislost, která poskytuje potřebný prostor pro adolescentův další vývoj osobnosti, bývá typická orientací na jiné sociální skupiny, než je rodina. Pro dospívajícího jedince je význam vrstevníků, kteří se potýkají s podobnými problémy, velmi klíčový. Umožňuje mu být vůči nim v rovnocenném postavení a sdílet s nimi své hodnoty, názory a preferovaný způsob života. Potřeba být přijímán a získat si určitou prestiž, má v období dospívání mnohem větší význam než dříve a pozice, kterou si jedinec ve skupině přivlastní, se stane součástí jeho identity. Vrstevnická skupina slouží jako základna v procesu vytváření osobní identity, zvyšuje pocit sebevědomí a pomáhá překonat nejistoty v procesu svého zrání (Vágnerová, 2008, s. 116).

Starší adolescenti jsou vyspělejší a jejich tendencí je se zaměřovat na individuální vztahy. Není pro ně již privilegium figurovat v nějaké partě, spoléhají na vlastní názor, dovedou vyslovit nesouhlas nejenom rodičů, ale také kamarádům. Dověření sociální zralosti se také projeví úbytkem konfliktů a neshod ve skupině i mimo ni. Starší adolescent je schopen případné problémy řešit zralejším a jistějším způsobem (Vágnerová, 2008, s. 119).

S dospíváním se důležitost vrstevnických vztahů výrazně zvyšuje. Vrstevnický vztah je velmi těžko zastupitelný typ vztahu a je unikátní v tom, že umožňuje vzájemnou výměnu názorů, pocitů, ale také vzorců chování, tzv. zkoušení nanečisto. Adolescenti se cítí komfortně, pokud dostávají pocit, že jsou vrstevníky viděni, slyšeni a oceňováni. Utvrzuje to jejich vlastní pozici a pocit jedinečnosti. Ať už vědomě nebo nevědomě, sdílejí stejné životní pozice, problémy, zkušenosti či nejistoty (Macek, 2003, s. 57).

Adolescenti mají možnost symetrické komunikace, při které získávají a ověřují vlastní sociální kompetenci. Zvyšují si sebehodnotu, učí se respektovat hodnotu druhých a také reflektují hodnotu partnerských vztahů. Členství ve vrstevnické skupině napomáhá dostat pocit vlastní autonomie a identity. Svůj zásadní úkol plní také skupinová konformita. „*Opírá se o ni sociální prestiž a pocit vlastní hodnoty většiny dospívajících.*“ (Macek, 2003, s. 59).

6 Oblast etnografického výzkumu

V rámci výzkumného zkoumání a bádání je na téma folkloru a kulturních lidových tradic nespočet teoretických reflexí. Největší pozornosti se dostává především typologii krojů, písní a tanců. Je celá řada autorů, která velkou část svého života – jak profesního či osobního, zasvětila právě výzkumu na toto téma. Jeho praktické zkoumání, ovlivňování a aplikace má v našem prostředí dlouholetou tradici, což deklaruje široký výběr folklorních akcí a festivalů.

Ovšem i folklorní soubory mají své trvalé místo v naší kultuře již několik desetiletí. Už v 70. a 80. letech 20. století někteří etnografové poukázali na to, že si folklorní soubory zaslouhují hlubší pozornost, která by zároveň pomohla objasnit nejen jejich podstatu, kulturní roli, ale také motivace zapojení do těchto zájmových útvarů (Schauerová a kol., 1999, s. 11).

Sirovátka (2002) se ve svých studiích zamýšlí nad otázkou, kdo udržuje současný folklor. Dle jeho úvah, výzkum v oblasti folkloru, jeho působnosti a funkce během uplynulého období třiceti až pětatřiceti let, spočívá v poznání vlastních zákonitostí vývoje. K hlavním nositelům a aktérům folkloru, v nichž tyto tendence a zákonitosti nalézáme, spatřuje především u zpěváků, vypravěčů, hudebníků a tanečníků. Badatelskou úlohu rozděluje do dvou okruhů:

1. jak žil folklor v minulosti a jací byli jeho nositelé,
2. a jak se folklor udržuje v dnešních poměrech a podmínkách; jaké prostředky folklorní komunikace (četba, rozhlas, televize, zpěv aj.) v tomto procesu hrají roli.

Různé výzkumy, ať už publikované nebo ležící v archivech, přesvědčivě ukazují, jak se proměnila celá skladba nositelů folkloru. Výrazně se změnil okruh vědomostí, rozhled a vzdělání nositelů folkloru. Dalším faktorem je stěhování obyvatelstva a rozšiřování folklorních jevů (písní, látek, motivů, žánrů apod.) na větší vzdálenosti. Některé folklorní žánry zcela vymizely. Týká se to především žánrů s religiózní a pověrečnou tematikou. Naproti tomu milostné, žertovné a taneční písně, ale také humorné povídky ze života, se těší stále velké oblibě. Dá se říci, že některé žánry jsou živoucí až produktivní a na poli hudebním či uměleckém se nabízí široký prostor pro jejich uplatnění. Pronikání folklorních prvků či nápěvů je stále více aktuálním tématem (Sirovátka, 2002, s. 33–35).

Dále mě z úvah a studií Sirovátky zaujalo, jak vehementně upozorňuje a vybízí k mapování současných nositelů lidové kultury, jež je podle něj v poměru k tradičnímu směru málo: „*Kdybychom bilancovali a evidovali české a slovenské folkloristické výzkumy a literaturu za posledních třicet let, zjistili bychom, že se věnovaly hlavně a především tradičním, „klasickým“ žánrům lidové slovesnosti, pohádkám, pověrečným povídkám, pověstem, obřadovým písním, baladám, že se věnovaly hlavně nositelům folkloru ze starší a nejstarší generace.*“ (tamtéž, s. 36).

Sirovátka vyzdvihuje také prostředí dětského folkloru, v němž spatřuje významný stimul pro udržování a vznik nových folklorních jevů. Děti podle jeho slov patří k hlavním nositelům současného folkloru a hlavní otázkou, kterou bychom se měli položit, by mělo být: „*Jak poznává dnešní společnost, dnešní člověk folklor a folklorní hodnoty, jak poznává písně, tance, jak se seznamuje s pohádkami, pověstmi, anekdotami?*“ (tamtéž, s. 38).

6.1 Vztah k folkloru a lidové tradici ve výzkumech

Výraznou osobností ve výzkumu zaměřeném na prostředí folklorních souborů je pedagožka Alena Schauerová. Podobně jako Sirovátka podporuje a cílí na utváření hodnot, jež jsou součástí výchovy a také výchovy ve volném čase, k níž patří i práce s dětmi a mládeží ve folklorních souborech. V monografii *Ke kořenům domova* (1999) zveřejnila výsledky zkoumání podložené výpověďmi respondentů ze 7 dětských a 7 dospělých folklorních souborů. Ve skupině dětských respondentů bylo zahrnuto celkem 139 dětí v rozmezí od mladšího školního věku po adolescenty. Zapojených členů dospělého souboru do výzkumu bylo 98, z toho 73 žen a 25 mužů. Až 86 % respondentů ze souboru dospělých bylo dříve členem dětského folklorního souboru. Dále odpovídalo 11 rodičů, z nichž 41 % bylo nebo dosud je aktivním členem folklorního souboru. Celkový vzorek tedy obsahoval 348 respondentů. Výsledky výzkumu jsou členěny do několika kapitol a vztahují se k souboru a činnostech v něm, dále k tradicím lidové kultury, především folkloru, kraji, v němž respondenti žijí a poslední část se věnuje vztahu rodiny a souboru. Já se pokusím uvést ty nejrelevantnější ve vztahu k tématu mé diplomové práce.

Výzkum sledoval utváření postojového a hodnotového profilu dětí z folklorních souborů a potvrdil předpoklady, že aktivní činnost v souboru se podílí nejen při vytváření vazby k domovu, ale také k hodnotám, které ovlivňují jednání dětí a jak se jevílo, mohou je ovlivnit i v budoucnu. Děti si uvědomovaly prospěšnost smysluplně stráveného času v souboru a výsledky spolu se spontánním vyjádřením potvrzují, že soubor navštěvují

rády. Činnost v souboru s převahou oblíbené preference tance a zpěvu dále reflektovaly jako zábavu a touhu se o předmětu zájmu dozvědět více a v činnosti ve folklorním souboru pokračovat i v dospělosti. Vysoce ceněnou hodnotou ve výzkumu bylo přátelství, které v souboru vzniká a tradice regionu, ve kterém žijí (Schauerová, 1999, s. 24–26).

Názory dospělých se s dětskými respondenty shodovaly v chápání činnosti jako produktivní seberealizace a rozvíjení poznání o lidové tradici regionu. Dospělí respondenti se s dětmi shodovali také v tom, že je soubor místem pro navazování trvalých a vzácných přátelství. Je zřejmé, že pro souborovou tradici je důležitá rodinná tradice, neboť je skoro pravidlem, že členy souboru jsou i příslušníci rodiny a vytváří tak pozitivní společenství (Schauerová, tamtéž).

Pospíšilová (2003) se ke stejnému tématu vyjadřuje ve své publikaci kolektivu autorů – *Rajče na útěku*, kde shromáždila několik výsledků z etnografických výzkumů a upozorňuje na to, jakou důležitost sehrávají pro děti a mládež rodinné tradice, vzory a stereotypy. Mě konkrétně zajímala kapitola třetí, která pojednává o rozporu ve vnímání lidových tradic u dětí a mládeže ve městě versus na vesnici. Dále se kapitola soustředila na analýzu postojů dětí k tradičnímu výročnímu obyčeji – Velikonocům. Autorka výzkumu V. Frolcová své závěry dokladovala na základě zadaných slohových prací, zúčastněného pozorování a řízených dotazníkových akcí. Konstatovala, že děti pobývající ve městě, jeví nezájem vůči Velikonocím, naopak děti, které již odmala vyrůstají v kontinuální tradici slavení Velikonoc, přijímají tyto svátky veskrze pozitivně. Čím více jsou do tradice aktivně zapojovány, tím kladnější jsou jejich reakce. Rozdíly se projevují z hlediska genderu. Dívky pravděpodobně z důvodu své klíčové role "oběti" velikonočního šlehání zůstávají v hodnocení velikonočních svátků rezervovanější. Odstup je znatelný především u dospívajících dívek ve věku 14–15 let.

Výzkumy A. Navrátilové pak tyto domněnky ještě více potvrzují. Ta svůj výzkum zaměřila na věkovou skupinu 15–17letých dívek. Pozitivní ohlasy se týkají roviny společenské (setkávání se), dramaticko-obřadní (akce u kterých se něco děje), individuální tvořivosti (přípravy obřadních prvků) a ekonomické (nadílka či koleda). Naopak negativa Velikonoc děti vnímají v nadbytku jídla a s tím spojené domácí práce. Překvapivé zjištění je i v tom, že kritizují nízkou míru autenticity Velikonoc ze strany obchodních společností (Pospíšilová, 2003, s. 137–207).

Každý badatel by si měl ujasnit, jaký je smysl a konečný cíl jeho práce. Jeho úloha tkví v hodnocení vztahů k folkloru jako procesu, který působí na současný kulturní vývoj, jak v kladném či záporném smyslu. Zda jsou pro kulturní růst přínosem nebo jej naopak brzdí, a tudíž neposlední badatelskou úlohou je úloha hodnotící, oceňující a posuzující (Sirovátka, 2002, s. 38).

Co vede jedince k zájmu o činnost ve folklorních souborech a společenstvích, jaký vztah k této aktivitě mají a co jim přináší, o tom bude následující podkapitola věnující se výzkumu folklorních souborů.

V roce 2005 proběhl výzkum, kterým Etnologický ústav v Brně na zkoumal a prostřednictvím rozhovorů zjišťoval, co vede k zájmu o činnost ve folklorních tělesech v posledních desetiletích účastníky brněnských folklorních souborů. Zajímavých zjištěním bylo dle výpovědí členů souboru shledáno naplnění kulturních potřeb a smysluplné naplnění volného času (Toncrová, 2006, str. 56).

Výzkum Etnologického ústavu AV ČR započatý v roce 2004 se zabýval motivací k účasti ve folklorním souboru a na vývoj těchto těles po roce 1989. Ze začátku plnila tato uskupení úlohu udržování slováckého folkloru pro ty členy, kteří se ocitli mimo svůj rodný kraj z pracovních nebo studijních důvodů. Později pak soubory rozšiřovaly okruh svých členů i bez souvislosti s vazbami na původním region. Tyto folklorní kolektivy plnily především integrační funkci, dále tvořily náplň volného času členů a uspokojovaly jejich kulturní potřeby. Činnost v souboru také umožňovala jejím členům zrelaxovat a vypustit nepříjemné starosti denního života. Soubory vzniklé mimo původní region v prostředí většího města sice vazbu s rodištěm přerušili, nicméně o to více byl posílen vztah k folkloru samotnému (Toncrová, 2006).

Také terénní výzkum z roku 2006 provedený na moravském Hornácku si dal za cíl odhalit, jaký vztah k lidové hudbě chovají jeho nositelé v rámci folklorních souborů. Hlavní výzkumnou otázkou bylo zjistit, jak silně je zakotvena lidová tradice v jejich životech a co jejímu udržování. Mezi oslovenými respondenty byli členové folklorních souborů z dané oblasti. Dohromady 25 osob, v rozmezí 13–56 let. Výsledky výzkumu v rámci folklorních souborů doložily, že většina mladých lidí se folkloru začal věnovat už od základní školy, dvě třetiny dotazovaných ve středním věku se ovšem k folkloru dostali až v období dospívání či dospělosti. Bez ohledu na věk, většina respondentů začala s folklorní činností z důvodu potřeby budovat pozitivní vztah k lidové kultuře, možnosti

vycestovat v rámci folklorního souboru a také kvůli zlepšení tanečních a pěveckých dovedností.

V souboru setrvávají hlavně z důvodu společně sdíleného nadšení pro danou věc, zlepšení fyzické kondice a udržování pozitivního psychického rozpoložení, což jim folklorní činnost zajišťuje. Pro mnohé z nich je folklor životním stylem. Mladší členové zdůrazňovali, že si váží příležitosti vyniknout prostřednictvím vystupování se souborem a baví je poznávání nových lidí a míst. Polovina dotazovaných uvedla, že sleduje pravidelně pořady, dokumenty a internetové stránky s folklorní tematikou. Průměrně byl folklor dotazovanými stavěn v jejich hodnotovém žebříčku na třetí místo (nejčastěji po rodině a zdraví), tudíž lze konstatovat, že je pro ně prokazatelně velmi důležitý (Petříková, 2007).

II. VÝZKUMNÁ ČÁST

7 Empirický výzkum

V následující kapitole se pokusím popsat charakteristiku výzkumu, jeho cíle, představit výzkumný soubor a metodu sběru dat, kterou budu aplikovat při vyhodnocování výsledků. Poté se pokusím vylíčit celý průběh vlastního empirického šetření a závěrem této kapitoly bude vyhodnocení výsledků s následnou analýzou a s uvedením relevantních poznatků a tezí výzkumu.

7.1 Charakteristika výzkumu

Součástí empirického výzkumu budou rozhovory s adolescenty žijícími na Slovensku, kteří se aktivně již několik let věnují folkloru v různých podobách a uskupeních. Konkrétně se jedná o účast ve folklorním souboru a cimbálové muzice.

K výzkumu folklorních kolektivů se vyjadřuje Toncrová a Uhlíková (2014, s. 42) takto: „*Tento výzkum si klade za úkol sledovat a dokumentovat činnost spontánně vzniklých i organizovaných kolektivů, které se sdružují s cílem udržovat a rozvíjet lidové tradice, obnovovat je, popřípadě aktualizovat a inovovat, v některých případech také předvádět před publikem.*“

Pro povahu mé diplomové práce a mých předem stanovených cílů považuji výzkum kvalitativní jako vhodný a efektivní. Cílem kvalitativního výzkumu je prostřednictvím výzkumných otázek vytvořit teorii, nikoli její testování a testování hypotéz, jako je tomu u kvantitativního přístupu.

Hošpesová (2012, s. 4) uvádí, že kvalitativní metodologie je v současné době velmi populární postup pro pedagogický výzkum, který se snaží se o pochopení jevů v jejich přirozených podmínkách.

Výzkumník si na začátku stanoví výzkumné otázky a ty dále může během samotného sběru měnit a doplňovat. Pracuje přímo v terénu a využívá jakékoli informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek. Někdy se dá práce kvalitativního výzkumníka přirovnat k detektivní činnosti (Hendl, 2016, s. 46).

Zvláštním úkolem badatelů v sociálních vědách je zachytit nynější fakta o životě každé generace a mimo to se také snaží o vhled do současných vztahů. Statistika není schopná zcela zachytit všechny interakce, které se uskutečňují v daném společenství. Kvalitativní zkoumání přijímá komplexnost a dynamiku sociálně podmíněných jevů, do nichž se řadí i procesy spojené se vzděláváním (Hošpesová, 2012, s. 5).

Hendl (2016, s. 46) zmiňuje slova významného metodologa Creswella, který se ke kvalitativnímu výzkumu vyjadřuje jako k procesu hledání porozumění, založený na různých metodologických tradicích zkoumání určitého sociálního problému. Badatel vytváří komplexní holistický obraz účastníků a zkoumání realizuje v přirozených podmínkách.

7.2 Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumného šetření je zjistit, jakou roli sehrávají tradice a folklor v životě dnešní dospívající mládeže žijící v regionu Slovácko a jak účast ve folklorním společenství může ovlivnit trávení jejich volného času.

Výzkumné otázky:

1. Jak tradice a folklor ovlivňují život dospívajícího na Slovácku?
2. Co je hlavním stimulem pro udržování tradic a folklorní sdružování?
3. Jaký význam dospívající přisuzují tradicím a folklóru?

7.3 Výzkumná metoda

S kvalitativním výzkumem souvisí jedna z nejrozšířenějších metod – rozhovor (interview). Já si pro svůj výzkum zvolila typ polostrukturovaného rozhovoru, díky kterému lze získat konkrétní informace, jít do hloubky problému a navázat s respondentem osobnější vztah.

Rozhovor (interview) je pro zkoumání etnokulturních tradic přímo doporučován. Jde o zvláštní, metodicky vedený rozhovor s přímým dotazováním na sledované otázky. Je zapotřebí, aby si výzkumník získal důvěru respondenta a rozptýlil tak jeho ostych. Měl by být schopen prokázat empatii a trpělivost vůči dotazovanému jedinci a tím tak zvýšit celkovou efektivitu výzkumu. Individuální rozhovory jsou méně komplikované, u skupinových rozhovorů hrozí ovlivnitelnost názorů, roztržitost členů ve skupině a omezení výpovědi skrze stud před kolektivem (Toncrová, Uhlíková, 2014, s. 24–25).

Dobře vedený rozhovor se odvíjí od precizní přípravy, je třeba si uvědomit cíl výzkumu, který chci následně ověřit a kladení otázek tak tomu vhodně přizpůsobovat. Postupuje se od otázek obecných, které odbourají prvotní nervozitu a navodí výzkumné téma. Až zhruba uprostřed rozhovoru přecházíme ke stěžejním otázkám, které jsou předmětem výzkumu. Otázky osobnějšího charakteru volíme na závěr rozhovoru, když již výzkumník cítí nakloněnost respondenta (tamtéž, s. 26).

Rozhovor tvoří předem připravené otázky a jejich pořadí nemusí být přesně dodrženo, tazatel je může mírně obměňovat v závislosti na tázaném. Zodpovězeny by mělo být ovšem na všechny otázky vztahující se k daným oblastem výzkumu. Někdy je vhodné položit i doplňující otázky (Reichel, 2009, s. 111).

V rámci přípravy rozhovoru jsem si vymezila jednotlivé okruhy zájmu, které se vztahují k výzkumným otázkám a které mě nejvíce zajímají. K jednotlivým okruhům jsem poté sestavila takové otázky, které mi umožní získat požadované detailní informace od respondentů.

Okruhy výzkumu:

- První kontakt s folklorem
- Motivace k folkloru
- Vztah dospívajícího k folkloru a lidovým tradicím
- Tradice a folklor v rodině
- Vliv folklorního dění na kvalitu volného času
- Přínos folkloru v životě dospívajícího

V průběhu polostrukturovaného rozhovoru je umožněno dle potřeby otázky přeska-
kovat, případně doplňovat, tak aby výpovědi od respondentů byly ucelené a vznikla mezi
nimi návaznost.

Koncept rozhovoru:

1. Jakým způsobem ses dostal/a k folkloru? Skrze koho/co?
2. Jaké jsou tvé další zájmy, co děláš rád/a ve volném čase?
3. Co se ti vybaví, když řeknu *folklor a tradice na Slovácku*?
4. Dodržujete v rodině nějaké tradice? Popř. jaké?
5. Získal/a jsi nějakou zkušenost s folklorem a tradicemi i v rámci školního prostředí?
6. A co v obci a blízkém okolí, znáš nějaké folklorní akce? Účastníš se jich?
7. Co pro tebe osobně znamená folklor? Co ti přináší?
8. Jak udržuješ folklorní tradice ty?
9. Podporuje tě rodina ve folklorní činnosti?
10. Jak se k folkloru staví tvoji kamarádi?
11. Přinesl ti folklor něco zcela nového do života?
12. Co je pro tebe největší motivací k tomu, že se folkloru věnuješ?

13. Ovlivnilo tě nějak působení ve folklorním společenství?
14. Myslíš si, že je důležité předávat dál lidové tradice? Proč?
15. Přináší podle tebe folklor i nějaká úskalí?
16. Chtěl/a by ses věnovat folkloru i do budoucna? Jak?
17. Může být folklor určitou inspirací a motivací i pro jiné tvé vrstevníky?

Na vedení rozhovoru je vhodné se předem důkladně připravit. Jak z hlediska teoretické znalosti zkoumaného jevu, tak vývojových specifíků respondentů. Rozhovory, které jsem provedla, byly nahrávány na mobilní telefon a posléze zpracovány do písemné podoby.

7.4 Výzkumný soubor

Jako výzkumný soubor jsem si zvolila skupinu adolescentů žijících na Slovácku, kteří se aktivně podílejí na udržování regionálních tradic a zvyků spolu s účastí ve folklorním souboru nebo cimbálové muzice minimálně 5 let.

Výzkumný soubor tvořilo 8 respondentů ve věku od 17 do 20 let, z toho 4 dívky a 4 chlapci. Část z nich je přímo členem folklorního souboru Nivnička pod vedením Mgr. Vlastimila Ondry, který byl také hlavním zprostředkovatelem rozhovorů a osobně se s ním znám (svého času jsem byla také členkou folklorního souboru pod jeho vedením). Zbytek souboru tvořili mladí lidé, které vzdáleně znám a vím, že se ve folkloru aktivně angažují. Ty jsem oslovila přes sociální síť.

Pro přehled a další nutnou identifikaci při procesu výzkumné analýzy uvedu výčet respondentů a jejich stručnou charakteristiku. Použitá jména jsou smyšlená:

- **Marek** (17 let, student střední školy, aktivní člen folklorního souboru)
- **Věra** (19 let, studentka vysoké školy, aktivní členka folklorních souborů a folklorní cimbálové muziky)
- **Karolína** (19 let, studentka vysoké školy, aktivní členka folklorního souboru)
- **Eva** (17 let, studentka gymnázia, aktivní členka folklorního souboru a folklorní cimbálové muziky)
- **Zita** (18 let, studentka střední školy, aktivní členka folklorních souborů)
- **Tadeáš** (17 let, student střední školy, aktivní člen folklorního souboru)
- **Ondřej** (19 let, student vysoké školy, aktivní člen folklorního souboru)
- **Vilém** (20 let, student vysoké školy, aktivní člen folklorních souborů)

Při výběru vzorku respondentů jsem využila tzv. metodu záměrného výběru, která je nejrozšířenější metodou výběru v rámci kvalitativního přístupu. Miovský (2006, s. 135) se vyjadřuje slovy: „za záměrný (někdy také účelový) výběr výzkumného vzorku označujeme takový postup, kdy cíleně vyhledáváme účastníky podle jejich určitých vlastností. Kritériem výběru je právě vybraná (určená) vlastnost (či projev této vlastnosti) nebo stav (např. příslušnost k určité sociální nebo jiné skupině).“

7.5 Popis průběhu výzkumu

Vzhledem k věku účastníků a zákonu č. 110/2019 Sb. o zpracování osobních údajů byly jména všech respondentů změněna. Každý účastník byl před započítím rozhovoru seznámen s průběhem a účelem rozhovoru. Proběhl informovaný souhlas slovní formou ohledně zaznamenávání výpovědí.

Ke každému respondentovi jsem přistupovala maximálně individuálně. Někteří dotazovaní potřeboval větší prostor na rozmyšlenou, více otázek, aby se více rozmluvil. Jiní zase ani tak mé otázky nepotřebovali k tomu, aby se rozmluvili. Myslím, že jsem se každému dokázala přizpůsobit a že se rozhovory vydařily.

Vždy na úvod jsem se představila, nastínila okruhy, kterým se v rámci rozhovoru budeme věnovat. Dále jsem respondenty ubezpečila o jejich anonymizaci. Snažila jsem se o vytvoření kamarádské atmosféry, aby opadl ostych a bylo možné vést uvolněný rozhovor bez zbytečných komunikačních bariér.

Přístupy respondentů k rozhovoru byly veskrze velmi pozitivní. Někteří mi na konci dokonce děkovali za možnost si povyprávět o tématu, které obě strany baví a zajímá. Přiznám se, že mi to udělalo radost, a ještě více mě to utvrdilo v tom, že můj výzkum má smysl a že může oslovit i jiné.

Na závěr rozhovorů jsem připomněla, že pokud by ze strany respondentů byl zájem o výsledky výzkumu, tím i potvrzení účelnosti rozhovoru, ráda je po dokončení své diplomové práce poskytnu a zašlu.

7.6 Analýza získaných údajů a jejich interpretace

Metodou, kterou jsem zvolila pro vyhodnocování získaných dat, je zakotvená teorie. Jde o určitou strategii, která vzešla již v šedesátých letech minulého století a jejími protagonisty byli Barney Glaser a Anselm Strauss. Strauss a Corbinová (1999, s. 14) se k zakotvené teorii vyjadřují slovy: „Zakotvená teorie je teorie induktivně odvozená ze

zkoumání jevu, který reprezentuje. To znamená, že je odhalena, vytvořena a prozatímně ověřena systematickým shromažďováním údajů o zkoumaném jevu a analýzou těchto údajů.“ Představuje jasně daný metodologický postup směřující k výsledné teorii. Současně kompenzuje subjektivní náhled na skutečnost a snaží se o tvorbu zcela nových teorií (Švaříček, Šed'ová, 2007 s. 84).

Zakotvená teorie zahrnuje tři druhy kódování. Kódování má pomoci výzkumníkovi rozkrýt data tak, aby se mohla dále posuzovat, specifikovat a nově integrovat. Dle Strausse a Corbinové (1999) se rozlišují tři druhy kódování – otevřené, axiální a selektivní. Tyto metody kódování nabízejí badateli návod a možnosti, jak účelně pracovat s psaným materiálem. Zároveň jej ale neomezují, nejsou přesně stanoveny, je nutné dodržet jen posloupnost všech tří kategorií kódování. Nejprve analýzu podrobit otevřenému kódování, dále pokračovat axiálním a zakončit ji selektivním kódováním. Důležitou roli sehrávají poznámky a komentáře, které objasňují nově vznikající teorii (Hendl, 2012, s. 246–247).

7.7 Otevřené kódování

Prvním krokem analýzy založené na zakotvené teorii je tzv. otevřené kódování. Jejím cílem je podle Řiháčka a Hytycha (2013, s. 48) *„konceptualizovat naše data, tj. postupně vytvořit pojmy, které zachycují „esenci“ konkrétních analyzovaných událostí či jevů. Vytváříme pojmy, které jsou induktivně zakotveny v datech, ale samy o sobě mají abstraktní povahu, protože vyjadřují myšlenku, princip či zkušenost, platnou napříč různými událostmi či situacemi.*“

Dále Strauss a Corbinová (1999, s. 17) uvádí, že postupy zakotvené teorie nutí badatele překonat domněnky a použít tvořivost, která se projevují vhodně pojmenovanými kategoriemi, a také schopností nechat myšlenky badatele volně generovat asociace nutné pro tvorbu podnětných otázek a pro objevení rozdílů, které vedou k novému poznání.

Pomocí mechanismu otevřeného kódování jsem vytřídila klíčové pojmy – kódy a z nich dále sestavila pět stěžejních kategorií. Snažila jsem se o výčet klíčových témat, které se výrazně opakovali ve výpovědích respondentů a tvoří nosnou kostru celého výzkumu.

Dále jsem každou kategorii interpretovala spolu s doložením přímé ukázky výpovědi informantů. Zde uvádím vytvořené kategorie:

1. Rodina jako výrazný determinant ve vztahu k folkloru

2. Získání nového poznání a zkušenosti
3. Folklor jako stmelující a rekreační prvek v životě dospívajícího
4. Vnitřní ztotožnění s folklorem
5. Aktivní folklorní angažovanost a dodržování tradic na Slovácku

7.7.1 Rodina jako výrazný determinant ve vztahu k folkloru

Rodina byla ústředním tématem, které se prolínalo všemi rozhovory, a tudíž vytvoření této kategorie vzniklo velmi spontánně. Pro všechny respondenty rodina sehrála, a do jisté míry stále sehrává výraznou roli v jejich postoji k folkloru. Z výpovědí je zřejmé, že rodina je výraznou determinantou pro vytvoření vztahu k lidové tradici. Nejčastěji byla rodina zmiňována v souvislosti s tím, jak se respondenti k folkloru dostali nebo jaký byl jejich první kontakt s folklorem. Rodina také zaznívala ve spojitosti s dodržováním tradic a zvyků.

Respondentka Eva se k tématu rodina a folklor vyjadřuje takto: *„Tak vlastně mě už k tomu rodiče vedli od malička... Tak třeba Velikonoce už spoustu lidí ani neřeší, ani si nechtějí návštěvy pouštět k sobě domů, za to u nás doma je to teda pojímáno ve velkém. Jezdí k nám cimbálovka, známí ze souborů, takže to jsou vždycky divoké dny.“*

Respondent Marek zmiňuje že: *„Dycky si uděláme doma nějakou masku a chodíme průvodem... Na Velikonoce pečeme beránka, chodíme na šlaháčku.“*

Respondentka Věra uvedla: *„Tak my jsme celá rodina taková folklorní, takže se podporujeme navzájem. Je to náš společný koníček, společně tak spolu trávíme hodně času a mně už to ani nepřijde zvláštní, je to úplně přirozené. Společně vystupujeme, hrajeme, zpíváme a držíme spolu. Každý hraje na nějaký nástroj, máme aj rodinnou muziku.“*

Respondent Ondřej popisuje první kontakt s folklorem slovy: *„Tak první kontakt s folklorem byl takový, že můj tatka chodíval do souboru tady a zpíval, takže pak mě k tomu rodiče taky začali vést. Kroj sa u nás předává z generace na generacu, já mám kroj po praděděčkovi, který může byt starý tak 60, možná aj 70 roků, takže vlastně je to jak kdyby taková folklorní rodinná šňůra.“*

Respondentka Zita jako jediná uvádí, že: *„...rodiče nejsou folklorně založení.“* Nicméně podpora rodiny není zanedbatelná a stačila k tomu, aby si k folkloru také našla cestu: *„Jako podporuju mě v tom, ale moc do toho nezasahují. Sami s tím moc zkušenost*

nemají. U nás jede spíš dechovka, ale to je zas něco jiného. Ale jako že by mě nějak odrazovali, tak to vůbec.“

Na závěr ilustrace této kategorie uvádím nejobsáhlejší výpověď, z níž je evidentní, jak je pro respondenta Viléma zásadní a určující element ve spoluúčasti ve folkloru právě rodina a rodinné zázemí. *„Tak první kontakt s folklorem byl určitě skrze rodiče, oni už mě jako malého brávali do zkoušek folklorního souboru. Já jsem si tam lozil pod židlama a hrál jsem sa tam spíš, ale pak mě začal brávat tatka postupně aj do zkoušek do dětského souboru.*“

„V celé naší rodině jsou všichni hudebně nadaní a mají ten folklor blízko u srdce. O Vánocích sa vždycky veznem nahoru do pracovny, kde máme všechny nástroje, každý si vezme ten, na který kdo umí a společně hrajeme nějaké koledy a čekáme na příchod Ježíška...“

Jak dosvědčují úryvky z výpovědí, rodina je výrazným činitelem pro vytvoření pevných základů pro kladný vztah k lidovým tradicím a folkloru. Dá se říci, že zavedená rodinná tradice předávaná z generace na generaci v sobě nese silný potenciál i do budoucna. Za zmínku stojí i to, že u většiny respondentů jsem vnímala při vyprávění o rodině a jejich společném vztahu k folkloru velmi pozitivní emoce a vzpomínky. K některým konkrétním příkladům se dostanu v dalších kategoriích.

7.7.2 Získání nového poznání a zkušenosti

Tato kategorie přináší vhled do toho, jak se folklor a lidová tradice odráží ve sběru nových zkušeností a poznání, které jsou v rámci období dospívání velmi důležité. Pokud jde o zkušenosti s kladným dopadem na jedince, vzniká z toho důležitý přínos do jeho nadcházejících let. Folklor je všestranné médium rozšiřující obzory a znalosti do mnoha sfér, nabízí velmi podnětné prostředí k seberozvoji a každý si může najít přesně to, co jej nejvíce zajímá a naplňuje. Ať už je to po stránce hudební, taneční, výtvarné či vědomostní. V některých výpovědích se vyskytovala i práce s trémou a samostatností. Pravidelné vystupování respondentům dodalo sebevědomí a více se zdokonalili v praktických dovednostech (zpěv, tanec, hra na hudební nástroj).

Vícero respondentů vzpomínalo **Uměleckou besedu u cimbálu pro teenagery**. Jde o projekt, který cílí na folklorní mládež ve věku 13–20 let a jeho hlavním smyslem je dle slov hlavního iniciátora Vlastimila Ondry: *„...aktivně působit proti trendu úpadku besed u cimbálu ve smyslu zmenšujícího se množství písní, kterými dnes lidé před muzikami*

vládnou a nedodržování nepsaných pravidel „pohybu“. Existuje také audiostránka tohoto projektu a obsahuje všechny výukový materiál, který proběhl na besedách (více na stránkách folklorni-akademie.cz).

Nyní si ukážeme konkrétní příklady z výpovědí respondentů, které tyto výše uvedené skutečnosti jasně dokazují. Respondent Marek se vyjadřuje takto: *„Beseda u cimbalu pro teenagery, to je velice dobré. Tam je vždycky na každé té besedě určité téma, třeba straňanské, boršické, hucké, nivnické písničky a tak. Vždycky je to o tom, že tam přijedete a něco nového sa přiučíte.“*

Respondentka Zita zase zmiňuje: *„...mám větší přehled v písničkách. aj v těch krojích, teď když vidím nějaký kroj, tak už většinou uhádnou tu oblast.“* Velmi mě zaujala i její myšlenka, že by se měl folklor dostávat i do škol. *„Jak mají děcka na základce tu občanku nebo tak, tak bych to tam zařadila možná víc ten folklor. Aby sa o tom dozvěděli víc a neřekli si, jo, to je blbost. Bylo by to lepší i možná pro budoucnost toho folkloru. Aj v hudebkách třeba více rozebírat ty písničky o čem jsou, že to má hloubku, aby se nezpívalo naplano.“*

Pro respondenta Ondřeje se stala beseda u cimbalu klíčovou v tom, že mu přinesla velkou zkušenost ve zpívání před druhými: *„Já jsem sa strašně dlouho styděl zpívat. Zpíval jsem dlouho sborově, ale přišel jeden moment, vlastně ani nechápu, že sa tak stalo, ale to jsem byl na druhé umělecké besedě u cimbalu pro teenagery a zrovna to bylo zaměřené na naše písničky. Tím, že su Nivničan, tak jsem si řekl, že bych ty písničky měl umět, tak jsem si je nastahoval do mobilu a poslúchal jsem je třeba dva měsíce v kuse a tím jsem sa to naučil. A z ničeho nic jsem sa ze zpěváka, který zpíval sborově, stal zpěvákem, který začínal zpívat písničky. Překonal jsem strach a začal jsem u té besedy zpívat ty naše písničky a potom sa ke mně další kluci začali přidávat. U té besedy šlo totiž o to, abychom sa naučili začínat písničku, podle které pak cimbalovka hraje.“*

Pro respondentku Karolínu je folklor taky významný zdroj poznání: *„Naučila jsem se tančit, spousta mých vrstevníků neumí, anebo neuměli vůbec tančit, ale já to díky tomu uměla a taky jsem se naučila zpívat a je možné, že jsem se už aj zlepšila v tom tanci a zpěvu a naučila se vystupovat na veřejnosti.“*

Respondentka Věra popisuje hlavní zdroj poznání ve folkloru takto: *„...jako co mňa to fakt naučilo, tak třeba zpívat druhé hlasy, třetí hlasy, prostě vícehlasně. Folklor prostupuje do různých činností, třeba já si doma občas když mám čas pustím folklorní písničky*

a do toho zkusím třeba hrát na husle nebo do toho zpívám. Tímto způsobem se vlastně učím nové písničky...Postupně to tak člověk přijímá.“ Podobně se vyjadřuje i respondentka Eva: *„Pokaždé je tam něco nového, co se můžu naučit, je furt kam se posunovat dál.“*

Je prokazatelné, že respondentům folklorní činnost přinesla nespočet nových poznání, dovedností, zkušeností, ale i návyků, které již přijali za vlastní. Postupně se skrze to zlepšili v určitých činnostech a pomohlo jim to překonat své vnitřní strachy a study. To je zase doložitelné ve výpovědi respondentky Zity: *„Dřív jsem bývala takový stydlín. Když jsem byla malá, tak jsem ani nikam nechtěla chodit a nechtěla jsem nikde vystupovat ani zpívat, nikde sa ukazovat. A pak vlastně to asi přišlo aj s rokama, ale dalo mně to určitě to, že už jsem sa přestala tak stydět.“*

Zkušenost může být bohužel i z negativního pohledu a týká se konzumace alkoholu. Jelikož mnoho folklorních akcí bývá spojeno s vínem a hodováním, není tak těžké se dostat k pohárku či čtvrtce něčeho ostřejšího. To reflektuje nejeden z dotazovaných, slova respondenta Marka na toto téma jsou následující: *„Tady je to na dědině u nás tak, že ten, kdo už od mala jede folklor, tak má větší pravděpodobnost k tomu, že bude pit. Už od mlada, to je tak dycky, protože folklor bez toho nejde. Všeci sa dycky napijú a to je pak békání.“*

Respondent Vilém to vnímá jako možné úskalí vzhledem k narušení té pravé filozofie akce: *„Pak třeba jsou ty různé folklorní akce, tak to je hodně spojené s vínem a se slivovicí, takže pro někoho taková ta možnost se jít napít, což pak ve výsledku ty akce spíš kazí.“*

Je všeobecně známo, že folklorní akce přímo vybízejí a svádějí účastníka ke košтовání a veselení se sklenkou v ruce. Alkohol v jakékoliv podobě ovšem není vhodné podceňovat, a to především u mladých lidí v jejich neukončeném vývinu zrání. Člověka, který již má určitou náklonnost k alkoholu vypěstovanou, by folklorní akce mohla také výrazně ponoukat k další konzumaci. A není nic smutnějšího, než když krojovaný mladík s sebou lomcuje na obě strany a vypouští z úst nesmyslná slova folklorních písní, bez úcty k sobě i k tradicím. Na to je třeba myslet a nenechat si ošálit smysly v opojení folklorního společenství.

Negativní zkušenost může nastat i případě neúspěchu při účasti ve folklorní soutěži, k tomu se vyjádřila respondentka Zita: *„A když si vzpomenu, jak jsem chodila na ty pěvecké soutěže, tak tam byla dost konkurence a hodně lidí bylo našťvaných, když nepostoupili. Byli z toho nešťastní nebo i smutní, aj když věděli, že na to mají. A některé menší děti ten neúspěch tolik ještě nepochopí.“* Souhlasím s jejími slovy, sama jsem toho bývala přítomna. V takových případech je nutné s dítětem hodně komunikovat a vysvětlovat mu,

že samotný folklor o tom, kdo je v dané disciplíně nejlepší, ve skutečnosti není. Je totiž možné, že dítě tuto zkušenost vyhodnotí jako negativní a tím se uzavře v další aktivitě ve vztahu k folkloru.

7.7.3 Folklor jako stmelující a rekreační prvek v životě dospívajícího

Další významnou roli, kterou s sebou lidová tradice přináší, je také její potenciál předávat radost, společné nadšení a pocit sounáležitosti. Současně je zde možnost potkat stejně založené lidi a udržovat v něm blízké kamarádské vztahy. O tom, jak respondentům folklor rozšířil okruh přátel a jak jim mnohdy posloužil jako možnost odreagování a relaxace, prožití hezkých chvil ve folklorním společenství, bude pojednávat tato kapitola.

Respondenti se netajili tím, že na různých folklorních akcích je velká šance se seznámit s novými lidmi, obohatit sebe navzájem a zároveň sdílet stejné nadšení. Také si uvědomují, že folklor se podílí i na dobrých vztazích v rodině.

„Je super vždycky potkat lidi, kteří se vlastně taky věnují folkloru a jsou z jiných krajů, z jiných oblastí a poznávat, jak to chodí tam, jaké mají písničky. To je hrozně super, přijde mi to zajímavé. Je to i dobrý způsob na odreagování. Třeba u nás to jako sblíží ty lidi v rodině, a nejen v rodině, ale celé obci. Prostě zlepšuje to tu kvalitu vztahů mezi lidma.“ (Věra)

„Zažila jsem spoustu zážitků, když jsme jezdili na různé festivaly. Mám radost, když že se to těm lidem líbí, jak vystupujeme. Těm, co to třeba neznají nebo ani neměli možnost to nikde poznat. To je takové potěšující, že umím něco navíc.“ (Karolína)

Slova lidových písní nesou často milostnou tematiku, která s obdobím dospívání úzce souvisí. Dívky silně prožívají emoce a jsou vnímavé, což dokazují i slova respondentky Zity, která zmínila: *„Přijde mi, že folklorní písničky jsou takové na citové úrovni, emoční a že když je člověku aj nejhůř nebo nemá třeba dobrou náladu, tak když si to zazpívá, tak se v tom třeba najde. S holkama ve sborečku jsme si říkaly, že to někdy vystihuje to, co cítíme, co akorát prožíváme a tak.“* Myslím si, že tento příklad krásně vyobrazuje folklor jako stmelující a psychoterapeutický nástroj. Jako prostor ke sdílení a uvolnění. Dále, podobně jako ostatní respondenti, popisuje: *„A folklor spojuje lidi, znám i několik párů nebo i přátelství, co prostě vzniklo díky folkloru. Já třeba jsem se tak dala dohromady s holkama ze sborečku.“* A to je další krásný případ toho, jak zafungovalo folklorní společenství. Není to jen vznik nových přátelství, ale také zcela nových folklorních útvarů. Vznik nové myšlenky, která je schopna se společnými silami a motivací zhmotnit.

Respondent Marek spatřuje folklor jako stmelující prvek i ve vztahu k prarodičům: „...*my sa tak môžeme sblížiť aj třeba s tēma našima prarodičama pŕes ty tradice, oni tak žili vlastně celý život a my žijem prakticky uplně jinak oproti nim. A přijde mně, že bychom s něma takto mohli navázat nějaký ten kontakt třeba lepší.*“ Dále zcela bezprostředně přiznal: „*Prostě je tam ta zábava v kolektivu, takový pohodový večer to dycky je, možu tam někoho nového potkat, třeba nějakú babu sbalit.*“

Že je folklor prospěšný po duševní stránce, bylo dokázáno taky v mnoha výpovědích, na příklad uvádím slova respondenta Viléma: „*Folklor je pro mňa strašně příjemný pocit. Tím jak už na té Jižní Moravě tolik nejsu, tak občas si na to tak vzpomenu třeba, mám v mobilu dost nahrávek folklorních, tak si je pustím a jako hrozně mňa to, jak kdyby hřeje u srdce... takové uvolnění, uspokojení, srdeční záležitost.*“ Respondent Tadeáš: „*Tak přináší mně nějakou zábavu, zpestření, možnost potkat se s jinými lidmi.*“

7.7.4 Vnitřní ztotožnění s folklorem

Vytvoření této kategorie mě napadlo následně poté, co jsem u vícerych respondentů zaznamenala, že folklor berou jako přirozenou součást jejich života, jako něco, co k nim již neodmyslitelně patří. Nebylo těžké si toho všimnout, snadno se pozná, když daná osoba mluví o něčem se zájmem nebo naopak s odporem. Ze všech respondentů bylo cítit zapálení, kladný vztah k folkloru a vize do budoucna s následováním jeho odkazu. Dokládají to následující úryvky:

„*To už je takové... jak kdyby kus mňa, prostě už jak to mám odmala, už to mám v srdci*
a nedám na to dopustit. A když to není v srdci, tak to prostě nejde.“ (Marek)

„*Nemám důvod, proč bych nechtěla dál pokračovat, baví mňa to a přináší mi to radost. my to máme jako životní styl.*“ (Věra)

„*A určitě bych ráda zdůraznila, že folklor není koníček, ale je to prostě životní styl. Není to tak, že třeba jen ve středu dělám folklor a pak mě nezajímá. Viceméně to dělám celý život, tak mi to přijde takové přirozené, součást mě.*“ (Eva)

Z výpovědí je jasně dokázáno, že je folklor pro respondenty důležitý a že jej nemají v plánu odložit ani v pozdějších letech, i kdyby jejich časové možnosti nebyly tak velké. Respondentka Karolína to vidí takto: „*Uvidím, jak to bude do budoucna, ale i kdybych*

třeba přestala chodit, tak když by někde byla nějaká akce, cimbálka nebo něco, tak si hrozně ráda u ní zazpívám a zatančím, protože mě to baví.“

Respondent Ondřej přišel na rozhovor tematicky oděn v tričku s nápisem umístěným na hrudi „Su Moravan“. Jakmile jsem si toho všimla, tušila jsem, že to bude srdcař, se kterým si budu mít co říct a že volba trička nebude jen náhodným výběrem kousku z šatníku. Ani jeho hudební obsah v mobilním telefonu není nechán náhodě: *„Já osobně mám třeba ty folklorní písničky nastahované v mobilu a púšťám si je. V autě, doma, na akci teď třeba naposledy jak jsme byli na chatě, tak jsem dokázal zpívat do půl 6 do rána se spolužákem furt nějaké písničky.*“ Dále uvedl, že se na folklorním parketu cítí mnohem komfortněji, než na parketu s moderní hudbou: *„A co je zajímavé, tak když to srovnám třeba s tancama, tak mně nevadí u toho cimbálu zpívat a tančit, jako folklorně. Je to pro mňa přirozené, nevadí mně to, mám z toho dobrý pocit a užiju si to.*

Respondentka Zita zase dokazuje, že oblečená v kroji se cítí pohodlně, jelikož se dokonce zamýšlela nad tím, jaké by bylo kroj zařadit do denního nošení: *„A taky ty kroje se mi hodně líbí. To jsem si aj někdy říkala, že bych to klidně nosila aj dennodenně na sobě do školy a tak.*“ Pak ale naznala: *„No ale pak jsem si říkala, že to by na mňa zas všeci čuměli jak na úplného idiota.*“

Respondent Vilém se pokouší, zatím jako student na vysoké škole, folklor zapojovat do výuky s dětmi na prvním stupni: *„...zkouším zapojovat výuku lidových tanců. Třeba šablový tanec nebo „Erteple kopala“, co jsem sa aj já jako malý učil.*“ A jako budoucí učitel má tendence se tomu i dál věnovat: *„... děti učit ty zvyky, zpívat si s nima a ty to pak předají dalším dětem. To je totiž tak velké dědictví, na které su pyšný, takže by to byla škoda nepředat dál.*“ A je pyšný i na slovácké nářečí: *„... mluvím našim moravskoslovenským nářečím. Na to hodně dbám, cítím k tomu hrdost, to nikde jinde není.*“

Na závěr ilustrace této kategorie uvádím ještě slova respondenta Ondřeje: *„Kdybych tady nechtěl chodit, tak tady nechodím. Rodiče už mně neříkají, ať sem chodím. Já sem chodím sám od sebe.*“ a to vystihuje název této kategorie – *Vnitřní ztotožnění s folklorem.*

7.7.5 Aktivní folklorní angažovanost a dodržování tradic na Slovácku

Aby naše lidová tradice nevytizela, je nutné se aktivně podílet na jejím předávání a udržování. Výběr respondentů tuto skutečnost již pochopil, a proto k tomu směřuje i své jednání. Jak už jsme řešili výše, takové jednání je značně podpořeno rodinným prostředím, ale také folklorním zázemím ve folklorním souboru. Z určitého jednání se

pomalu stává automatický návyk a tím i zvnitřněná zkušenost, která jedince ovlivní a podle níž se dál chová. Každý z dotazovaných uváděl širokou škálu folklorních akcí, kterých se účastní buď s rodinou nebo přáteli. Mezi nejčastěji zmiňované akce patřil Mezinárodní folklorní festival ve Strážnici, dále Slavnosti vína v Uherském Hradišti, Jízdy králů, hody, besedy u cimbálu, fašankové obchůzky a vynášení Mařeny.

Respondentka Eva zmiňuje: *„Pak je pro nás velká tradice jezdit na folklorní festival do Strážnice. Jsme tam celý víkend, máme tu buď stan nebo karavan a fakt už hrozně dlouho tam pravidelně jezdíme. To je pro nás takový svátek. Nebo třeba ještě Slavnosti vína v Hradišti Uherském.“*

Respondent Tadeáš popisuje také hezkou akci: *„S mužským souborem z Boršic taky každoročně jezdíme na Velkou Javořinu. Tam je sraz Slováků, Čechů a Moravanů a je to taková Novoroční slavnost, kde si navzájem přejeme k novému roku a hraje sa tam a zpívá.“*

Respondent Vilém mi vykreslil několik rodinných zvyků, které mají až mezigenerační přesah: *„Dřív jsme stavěli hodně u nás máje. Na zahradě jsme ozdobili nějaký strom mašlama, fáborkama a to byla naša májka, v rámci rodiny. Ohledně Velikonoc uvedl, že: „Na Velikonoční pondělí chodíme po děvčicích s klukama ze souboru, ale dopoledne chodíme enom já, brácha a tatka po úzké rodině. Vždycky vezmeme nástroje, něco zazpíváme, vyšleháme je. A pleteme si každý vlastní tatary, to sa předává z generace na generaci, mňa to naučil tatka a já zas pomáhal učit bráchu. Babička má v humně vrbu nasazení, tu tam nasadil tatka kdysi dávno, tak tam vždycky dojdeme den předtým, nastříháme si několik těch prutů a večer nebo ráno za rozednívání to spolu pleteme v kuchyni.“*

Zaznamenala jsem u některých dotazovaných, že se i oni sami snaží folklor a lidové tradice předávat ostatním. Někdo mladším dětem, svým kamarádům, spolužákům či partnerům a viditelně se jim to daří a dělá jim to radost.

Například respondentka Věra hovořila takto: *„Spousta lidí ani neví jako co ten folklor vůbec je. A právě mám spolubydlící, která je úplně z jiných končin, nevyrostala v takovém prostředí, co já, tak jsem jí řekla, ať jde se mnú někdy na nějakú akci. Moc se nebránila, tak uvidíme, co to udělá.“*

V tom jí sekunduje i respondentka Eva: *„Mám tak jednoho kamaráda, ten se toho vyloženě štítí, rodiče ho k tomu nutili od začátku a ho to vůbec nebralo. Hrál na housle,*

ale pak přestal, nebavilo ho to. My teďka když spolu někam jdeme, třeba právě na nějaké ty hody nebo tak, tak už k tomu začíná nacházet cestu zpátky. Vlastně konstatoval, že by příští rok šel klidně znovu.“

Respondentka Karolína přiblížila folklor také svým kamarádům: *„A skrz to, že vystupuju v kroji a zpívám, tak tím se jakoby ke mně trochu připojili, nahlédli do toho přese mě.“*

Někdo cestu k folkloru najde až po letech, o svém kamarádovi mluvila respondentka Zita: *„Mám tak jednoho kamaráda, ten se toho vyloženě štítil, rodiče ho k tomu nutili od začátku a ho to vůbec nebralo. Hrál na housle, ale pak přestal, nebavilo ho to. My teďka když spolu někam jdeme, třeba právě na nějaké ty hody nebo tak, tak už k tomu začíná nacházet cestu zpátky. Vlastně konstatoval, že by příští rok šel klidně znovu.“*

Ráda bych také uvedla, že respondenti jsou mimo jiné i hudebníci a mají ambice být do budoucna členy cimbálových muzik. *„Hraju taky s cimbálovkou na housle, mám třikrát týdně zkoušky se souborem a ty zkoušky jsou tříhodinové, v pátek máme dokonce čtyři hodiny...“ (Eva)*

Respondentka Zita má podobné plány: *„Založili jsme, dá se říct, hudeckou muziku tady u nás. Doufám, že z toho něco vznikne, že bych třeba, až se víc vyhraju, šla do nějaké cimbálky jiné, kde budu mít svoje vrstevníky.“*

Hudebníci jsou i v rodině respondenta Ondřeje: *„Taková naše tradice na Vánoce je, že vždycky na Štědří den, po štědrovečerní večeři si zahrajeme všeci společně koledy. Já a sourozenci hrajeme na hudební nástroje a rodiče zpívají.“*

Někteří dotazovaní se odvážili nahlédnout do budoucna a sdílet jejich představu ve spojitosti s folklorem takto: *„Určitě chcu svoje děti vést k folkloru, protože hodně to upadá poslední dobou, tak ať to neupadne úplně.“ (Marek)*

„Myslím, že i kdybych pak třeba nechodil do súboru, tak to ode mňa nezmizí, že bych si řekl, že už to nechcu zpívat, že to nechcu poslúchat. Určitě bych jednú svoje děcka chtěl vést k folkloru.“ (Ondřej)

Respondentka Zita velmi zásadově naznala: *„A jestli budu mít někdy děti, tak bych je taky chtěla vést k folkloru, já bych je nenechala sedět doma. To bych je aj prostě hnala do toho.“*

Momentální situaci reflektoval respondent Vilém, které si uvědomuje, že: „*Ted' je dost aktuální, že v době covidu se dá těžko scházet v těch folklorních souborech, tak se bojíme, aby to ještě víc nevyumizelo, protože ti lidi si odvyknou kamkoli chodit a navštěvovat ty soubory, takže o to víc je nutné upínat pozornost k těm konkrétním lidem a rodinám, aby i z vlastní iniciativy šířili ten folklor.*“

Jak je vidno z ilustrace poslední kategorie, je stále naděje, že naše kulturní bohatství není zmařeno. Dokud bude mezi mladými lidmi zasévána radost a nadšení pro lidovou tradici a jimi zase předávána dál na jejich děti, není nutné propadat zmarům a skepsím o úpadku folkloru.

7.8 Axiální kódování

Po interpretaci jednotlivých kategorií pomocí otevřeného kódování následuje axiální kódování. Data jsou uspořádána novým způsobem prostřednictvím paradigmatického modelu, který lépe vyobrazí spojení mezi kategoriemi. Hendl (2005, s. 248) uvádí: „*V průběhu axiálního kódování výzkumník zvažuje příčiny a důsledky, podmínky a interakce, strategie a procesy a tvoří tak „osy“ propojující jednotlivé kategorie.*“ Podle Švaříčka, Šedové (2007, s. 232): tento model umožňuje: „*... o datech systematicky přemýšlet, vzájemně je k sobě vztahovat složitými způsoby a zároveň zohlednit procesuální dynamiku v datech.*“

Paradigmatický model obsahuje tyto položky:

Jev – Příčinné podmínky – Kontext – Intervenující podmínky – Strategie jednání/Interakce – Následky

Jev

Strauss, Corbinová (1999, s. 70) jev popisují jako ústřední ideu, ke které se vztahuje soubor zvládajících či ovládajících jednání, k němuž má soubor nějaký vztah. Často bývá rozpoznatelný skrze otázky: „*Čeho se tyto informace týkají?*“ nebo „*O čem je dané jednání či interakce?*“

Hlavním jevem jsem zvolila *rolí folkloru ve volném čase adolescenta*. Toto téma se prolínalo napříč všemi kategoriemi a je klíčové pro celé výzkumné šetření. Jaké místo zastává folklor a lidová tradice v životě dospívajícího jedince na Slovácku, jak jej ovlivňuje a co mu přináší do života.

Příčinné podmínky

Jsou to události směřující ke vzniku ústředního jevu (Strauss, Corbinová, 1999, s. 70). Na základě příčinných podmínek, kterými je v případě mého výzkumu kategorie *Rodina jako výrazný determinant*, dochází k podchycení zájmu o folklor a seznámení s jeho specifiky již v zázemí rodinného prostředí. Jedinec jej začíná vnímat jako přirozenou součást volného času a přijímá jej po vzoru svých nejbližších.

Kontext

Strauss a Corbinová (1999, s. 70) výstižně popisují pojem kontext jako: „... *konkrétní soubor podmínek, za nichž jsou uplatňovány strategie jednání nebo interakce.*“

Určité strategie jednání a interakce mohou fungovat na pozadí *Vnitřního ztotožnění s folklorem*, což představuje soubor takových podmínek, které se dějí samovolně a jsou celou bytostí přijímány a projektovány do několika činností. Respondenti to často popisovali tak, že folklor berou jako záležitost přirozenou, nenucenou a spontánní. Pro většinu se stal folklor „srdeční záležitostí“ a zdrojem seberozvoje.

Intervenující podmínky

Jde o podmínky, které ovlivňují strategie jednání a interakce, které patří k ústřednímu jevu. Intervenující podmínky nám dokazují, jak konkrétně je dané jednání těmito podmínkami řízeno a či usnadňuje nebo zlehčuje strategie jednání a interakce (Strauss, Corbinová, 1999, s. 70).

V případě mého výzkumu do intervenujících podmínek zasazují kategorii *Získání nového poznání a zkušenosti*. Účastí v pravidelné zájmové činnosti, přesněji folklorním souboru, dochází k upevňování vazeb s jedinci se stejnou zálibou a prohlubování vztahu k folkloru a lidovým tradicím.

Strategie jednání a interakce

Podle slov Strausse a Corbinové (1999, s. 70) se jedná o cílené, záměrné a uskutečňované jednání z nějakého důvodu. Je to určitá reakce na jev, strategie k jeho zvládnutí, ovládnutí a vykonávání.

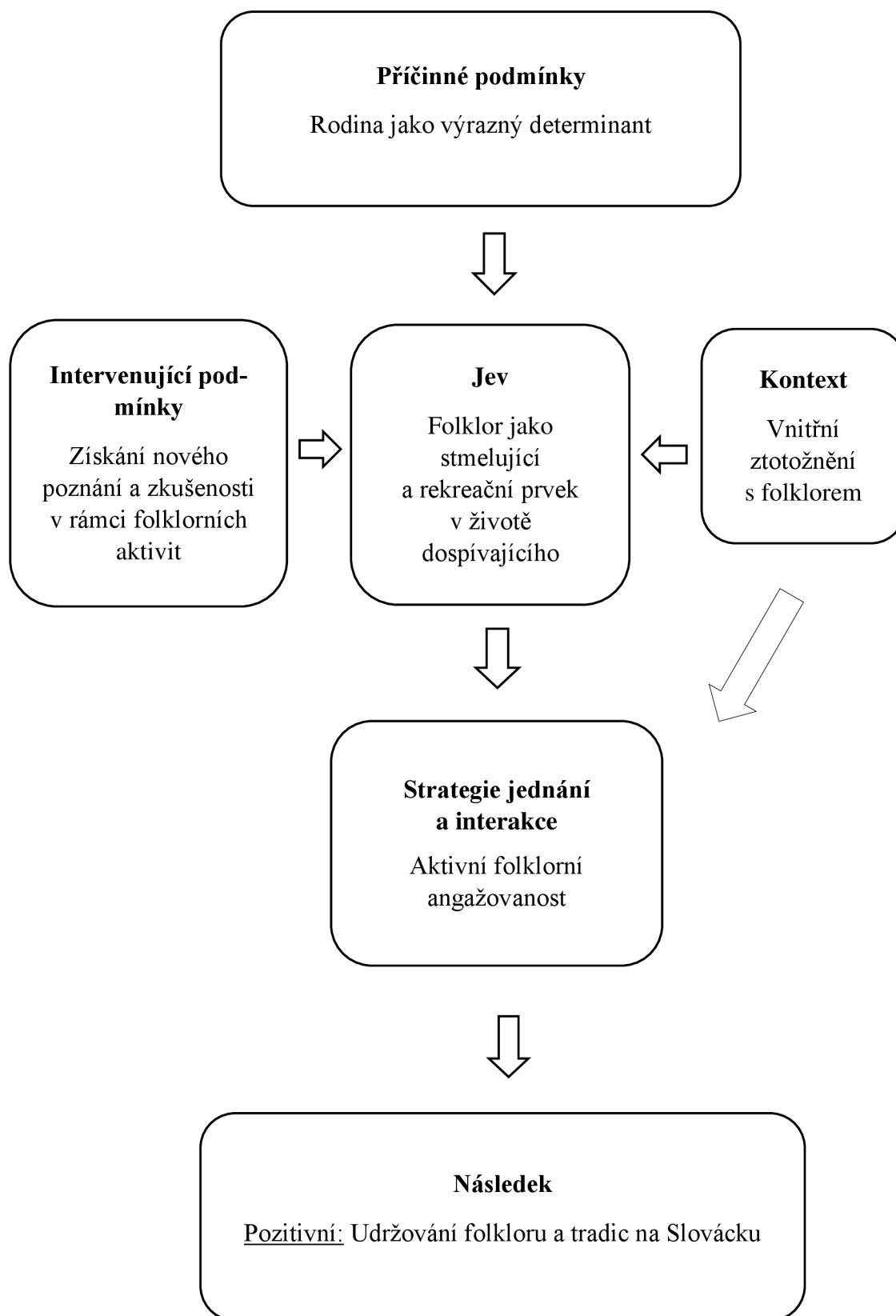
Mně se jeví kategorie *Aktivní folklorní angažovanost* jako přímá odezva na ústřední jev a myslím si, že splňuje jasnou strategii jednání. Dochází k němu v průběhu konajících se folklorních akcí, dodržování tradic a zvyků, spolu s interakcí rodiny, přátel a

vrstevníků. S folklorní angažovaností souvisí i přibližování folklorních dovedností a znalostí dál k těm, pro něž je folklor dosud nepoznaným. Respondenti často uváděli konkrétní příklady předávání zkušeností druhým s projevy nadšení pro danou oblast folkloru.

Následky

Následky vyobrazují výsledky jednání nebo interakce, které ovšem nemusí být predikovatelné. I jednání dosud neuskutečněné má své následky a ty mohou být pozitivní nebo negativní.

Za výsledný pozitivní následek ve výše popsaném paradigmatickém modelu spatřuji v udržování folkloru a tradic na Slovácku. Jestliže se folklorní tradice budou promítat z rodičů na děti a dále z dětí na jejich blízké a kamarády, je velká pravděpodobnost, že odkaz naší kultury, konkrétně mnou zaměřené na region Slovácko, má tendence se udržet a nadějně pokračovat ještě dalších pár let. S tím souvisí i zájem o pořádání takových akcí, které lidovou tvorbu a tradici podpoří.

Obrázek č. 2: Paradigmatický model axiálního kódování

7.9 Selektivní kódování

U selektivního kódování se postupuje obdobně jako u axiálního kódování, avšak provádí se na vyšší, abstraktnější úrovni analýzy. Strauss a Corbinová (1999, s. 87) popisují selektivní kódování jako: „...*proces, ve kterém se vybere jedna centrální kategorie, která je pak systematicky uváděna do vztahu k ostatním kategoriím. Tyto vztahy se dále ověřují a kategorie, u nichž je to třeba, se dále zdokonalují a rozvíjejí. Centrální kategorie je ústředním jevem, kolem kterého se integrují všechny ostatní kategorie.*“

Důležitou součástí selektivního kódování je vyložení kostry příběhu. Na jejím základu budou pomocné kategorie přivedeny do vztahu k centrální kategorii dle paradigmatu a výsledkem se stane příběh tvořící základ **zakotvené teorie** – nové teorie, která vznikla na základě systematické kvalitativní analýzy.

Centrální kategorie

Podobně jako u otevřeného i axiálního kódování, hledáme i v této fázi ústřední jev, který je nutno pojmenovat a uvést do vztahu k ostatním kategoriím. Nejprve jsem si vypracovala krátkou identifikaci příběhu. Pomocí této metody jsem ovšem nenalezla kategorii, která by byla provázána s ostatními kategoriemi a zároveň do všech zasahovala. Dle Strausse a Corbinové (1999), pakliže se v souboru vytvořených kategorií nenachází dostatečně abstraktní a zároveň široká kategorie, musí výzkumník tento ústřední jev dodatečně pojmenovat.

I v mém případě jsem pro potřebu analýzy vytvořila termín *Role folkloru ve volném čase adolescenta*. Tento jev se zdá nejvíce výstižný a zároveň se promítá všemi kategoriemi. Zahrnuje jak motivy a názory dospívajících k udržování folkloru a tradic na Slovensku, tak jejich hodnotové preference a představy do budoucna.

Kostra příběhu

V centru pozornosti příběhu se nachází adolescent žijící v mikroregionu Slovensko, který se aktivně věnuje folkloru. Obklopen členy své rodiny a kruhem přátel se formuje jeho vztah k lidové tradici.

Právě rodina je klíčovým faktorem v utváření vztahů k okolí, výrazně se podílí na rozvoji osobnosti jedince, na jeho sebepojetí a sebeuvědomění. V rodině se nastavují základní vzorce chování a dochází k prvním sociálním interakcím. Spolu s vlivem rodiny

vyvstává i autenticita prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá, které ho obklopuje a formuje, což v případě etnografického pojetí region Slovácka splňuje.

Aby byl vztah adolescenta k folkloru a lidové tradici vřelý, dalším z kritérií, které tuto skutečnost podporuje (i vzhledem k výpovědím respondentů), je pravidelná účast ve folklorní komunitě, a o to více, pokud je složena ze skupiny vrstevníků. Tato pravidelnost udává jasný směr a automatizuje udržování tradic a zvyků v posloupnosti s daných ročním obdobím. U respondentů jsem si toho několikrát všimla, že každou část roku propojovali zároveň i s tradicemi a událostmi, jež se vážou ke konkrétním svátkům roku.

Je vhodné zmínit také fakt, že vštěpováním folklorního působení již od útlého věku, vzniká větší potenciál uchování si této zkušenosti i do budoucna. Ovšem mělo by se tak konat na dobrovolné bázi, bez nutné dávky drilu. V některých rodinách funguje mezigenerační pospolitost v podobě vtištění určitých praktických dovedností a znalostí, předávání krojů nebo hudebních nástrojů a v neposlední řadě přenosu lidových písní. Celý tento proces upevňuje a prohlubuje vztahy a nese s sebou pomyslnou symboliku.

Důležitost udržování a podpory odkazu kulturního dědictví si respondenti plně uvědomují. Mnoho z nich se již věnuje činnostem, které folklor a lidové tradice přibližují lidem dosud nezasvěceným touto tematikou. Spatřují v tom jedinou možnost, jak kulturní bohatství udržet živé. Bylo pro mě velmi potěšující slyšet od respondentů výpovědi týkající se plánů do budoucna o zapojení svých potomků do stejných aktivit, jakých se účastní oni sami nyní. Ani u jednoho z dotazovaných nebyly zaznamenány úmysly o stagnaci ve vztahu k folkloru a vizí do budoucna.

Všimla jsem si, že dospívající cítí hrdost vůči prostředí, ve kterém vyrostli a které jim poskytlo folklorní zázemí. Mají povědomí o folklorních akcích v okolí, účastní se jich buď s rodinou nebo skupinou přátel. Vyloženě vyhledávají akce s folklorní tematikou, jelikož jim přijde nejvíce blízká. Respondenti jsou aktivními muzikanty, někteří ovládají i více hudebních nástrojů. Z toho usuzuji, že vliv folklorního dění ovlivnil i jejich vztah k hudbě.

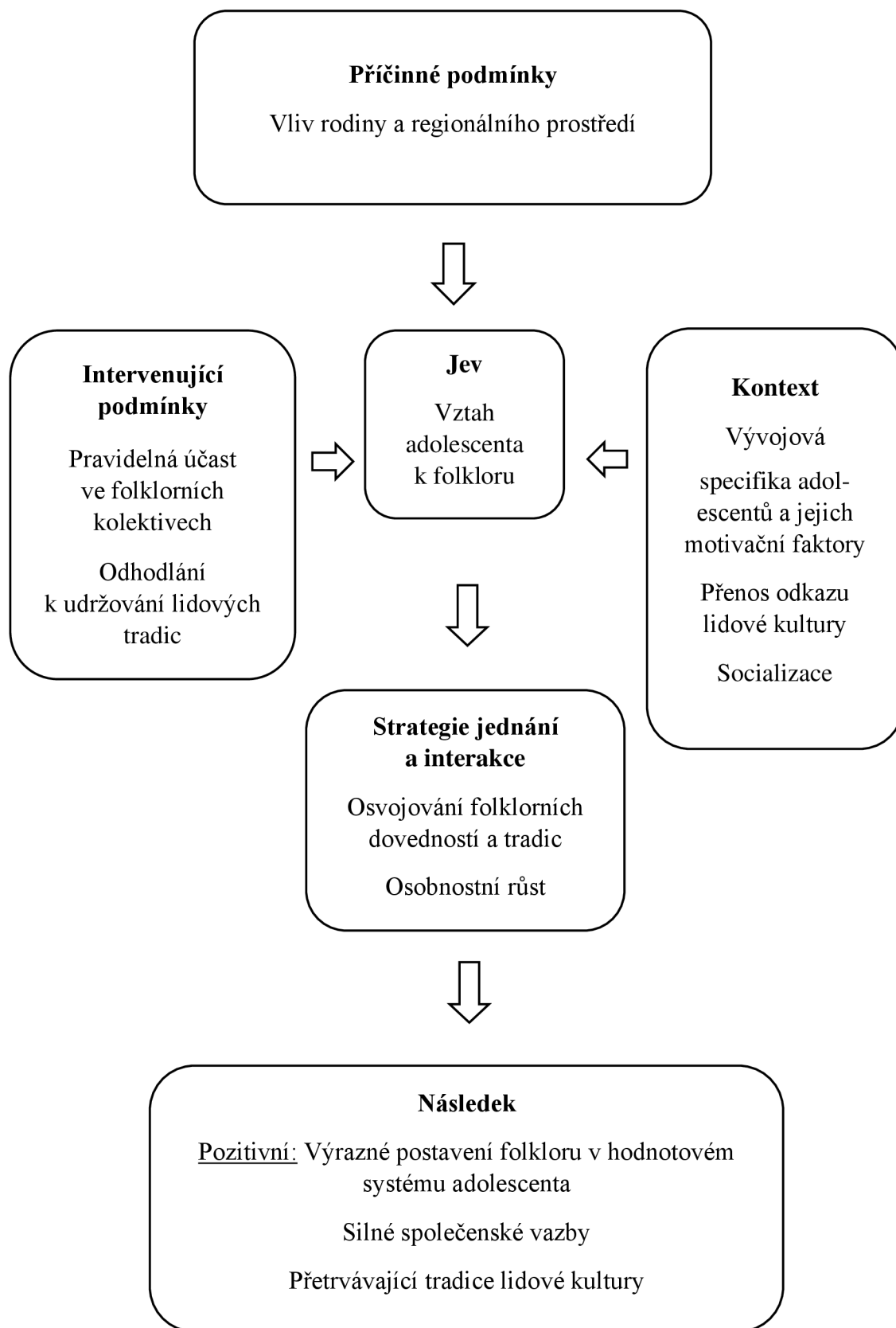
Dalším faktorem, který vztah adolescenta vůči folkloru významně ovlivnil, je proces socializace v rámci výše zmiňovaných akcí. V první řadě dochází k navazování nových sociálních vztahů, procesu budování si osobní pozice a role ve skupině, a také schopnost se přizpůsobovat její organizaci. Dále respondenti uváděli zkušenost s poznáním skupinami lidí s odlišnými lidovými zvyky, o to více jim to však rozšířilo obzory napříč různými kulturami naší země.

S obdobím adolescence souvisí řada psychických a fyzických změn, nevyjímaje i mé dotazované. Respondenti s folklorem již řadu let žijí a jsou schopni uvést, které změny i u nich za tu dobu proběhly. Během rozhovorů uváděli, jak jejich dřívější nejistoty a malá sebedůvěra ve vystupování na veřejnosti, byly výrazně eliminovány právě díky přibývajícím zkušenostem v souboru a na folklorních akcích. Stejně tak bylo popisováno, jak je společenství lidí se stejným nadšením a smýšlením posilovalo a utvrzovalo ve folklorní činnosti nepolevovat. Bylo zajímavé sledovat, jak tito mladí lidé jsou na pomyslném přechodu do dospělosti schopni nadšeně mluvit o hodnotách, které se mnohdy s většinou dnešní dospívající mládeže již vytrácí. Vnímám u nich silný potenciál zastávat hodnoty jako jsou rodina, domov, přátelství, tradice, folklor i v dospělosti.

Dospívání je doprovázeno také větší chutí experimentovat a zakoušet nové, dosud nepoznané věci. S tím bohužel vyvstává i rizikovost brzkého setkání s alkoholickými nápoji. Respondenti přiznávají, že mají také osobní zkušenosti – ať už z okolí nebo konkrétně u sebe, že hranice udržitelnosti odstupe k návykové látce, je v rámci folklorního prostředí těžká.

Vztah k folkloru adolescenta je dále utvářen díky výraznému stmelujícímu a rekreačnímu charakteru. Má výrazný dopad jak na mezigenerační vztahy, tak na duševní stránku jedince. U všech respondentů se folklor stavil jako posilující v oblasti jejich psychického rozpoložení. Působí na motivační procesy dospívajících a zvnitřňuje se do jejich každodenního chování. Důležitým předpokladem pro to, aby došlo k interní identifikaci, je potřebná míra angažovanosti a zaujatosti. O tom už jsem hovořila dříve, nicméně je to jedna z nejvýznamnějších proměnných v mém výzkumu.

Pokud se bude dařit všechny uvedené skutečnosti v souvislosti s postavením folkloru dospívajícího jedince na Slovácku vhodně reflektovat veřejnosti a odpovědným, otevřeným lidem ke změně, vzniká jistá možnost, že se mohou dostavit nové tendence na oživení lidové tradice i v rámci školního vzdělávání. Myslím si, že by nebylo zanedbatelné na území regionu i takto podpořit udržování a předávání tradic lidové kultury v rámci povinné výuky na základních školách.

Obrázek č. 3: Paradigmatický model selektivního kódování

7.10 Diskuse

Cílem empirické části bylo prozkoumat postoje adolescentů žijících na území regionu Slovácka vůči folkloru a tradicím lidové kultury daného místa. Jednalo se o mladistvé, kteří se více než pět let věnují aktivně folkloru a jsou součástí folklorního souboru. Další fází bylo nalézt odpovědi na výzkumné otázky, které tvořily základ pro tvorbu konceptu rozhovoru. Jednou z nich byla otázka pojednávající o tom, jak tradice a folklor ovlivňuje život dospívajícího na Slovácku.

Ze sumarizace výsledků vyplývá, že folklor je nedílnou součástí života vybraných respondentů a jeho vlivu se přičítá kvalitní volnočasová účast na činnostech, které dospívajícím umožňují osobnostní růst, sbírání nepřeberného množství zkušeností a získávání přehledu o tradicích lidové kultury regionu. Společné udržování tradic a zvyků v rodině nabízí prostor pro utváření mezigeneračně silných vztahů a podporu rodinné sounáležitosti. Z výpovědí dotazovaných vyplývá, že folklor je pro ně sebeurčující záležitost, což nefunguje na principech povinnosti či potřeby se někomu zavděčit. Respondenti se názorově shodují na tom, že je k činnosti nikdo netlačí, a právě o to silnější je jejich vztah k folkloru. Uznali sice, že dříve je potkaly občasné pochyby o folklorních aktivitách, nicméně postupem času a s jejich vývojem byly rozplynuty. Mnozí vděčí za folklorní zasvěcení svým rodičům, kteří byli důležitými mediátory při vytváření vztahu k folkloru a umožnili jim podmínky k tomu, aby se mu mohli naplno věnovat. Dotazovaní konstatovali, že kdyby tomu tak nebylo, je možné, že by se jejich vztah k folkloru natolik nerozvinul.

Ve výpovědích respondentů se opakovalo, že folklor jim do života přináší radost, plno zážitků a vnitřního naplnění, jak účelně a smysluplně trávit volný čas. Mezi respondenty převládá také aktivní hudební činnost, která se promítá spolu s činností folklorní. S přibývajícím věkem vystupování na veřejnosti a poznávání i jiných regionálních tradic se zvyšuje jejich kulturní povědomí a chuť se věnovat folkloru i v budoucnu. To je jedno z několika pozitivních zjištění a uvádím další, týkající se práce na seberozvoji ve spojitosti s překonáním trémy, ostychu či malého sebevědomí.

Ve výzkumu vyvstala i drobná, ovšem opodstatněná negativa ohledně folklorní činnosti. Je to především predispozice k pití alkoholu, jelikož v rámci folklorního společenství k němu není daleko. Hodování a veselí je synonymem pro folklorní akce, ovšem je nutné si udržet zdravou míru a s tímto se shodovali také respondenti. Někteří

adolescenti uváděli velké časové vytížení, fyzickou náročnost při zkouškách a také nákladnost finančního zajištění kroje či hudebních nástrojů.

Optimistické zjištění bylo, jak jsou respondenti folklorně aktivní při účasti nejen na vystoupeních se souborem, ale i mimo něj. Každý z nich mi představil výčet jeho nejoblíbenějších akcí, kterých se účastí v doprovodu rodičů či přátel. Ráda bych zmínila, že to nejsou jen akce, ale i tradiční lidové zvyky a svátky. Nejčastěji se objevovaly mezi dotazovanými oslavy masopustu, velikonoční a jarní obyčeje jako pletení pomlázky, obchůzky po děvčatech, vynášení Mařeny, dále pak hody a Jízda králů.

Hlavním stimulem dotazovaných adolescentů je pro udržování tradic a folkloru jednoduše potřeba dělat to, co je baví a naplňuje. Je to především čistý zájem o folklor a vše, co s tím souvisí. Někdo se chce zlepšovat v tanci, jiný v pěveckém sboru či hraní na hudební nástroj. Dále je to způsob odreagování, zábavy, příležitost k novým zážitkům a poznání lidí. U některých respondentů je vidno silné přesvědčení o tom, že tradice lidové kultury je potřebné předávat dál, protože si uvědomují možný úpadek až zánik v důsledku ochabování folklorní činnosti.

Ohledně poslední výzkumné otázky, týkající se toho, jaký význam dospívající přisuzují tradicím a folkloru, lze potvrdit skutečnost, že pro respondenty je folklor nezastupitelným zdrojem poznání a podmětne volnočasové náplně. Dotazovaní vzdávají lidové tradici úctu a je evidentní, jak se výchova a vhodné vedení podepsalo na této skutečnosti. Žádný z respondentů nemá v plánu se folkloru vzdávat a rádi by své nabyté zkušenosti předávali dál. Ať už mezi své blízké, kamarády, ale také děti – nejen své, ale také v rámci volnočasového a školního vzdělávání.

Mé shrnuté poznatky nejdou zcela srovnávat s dosud proběhlými výzkumy na podobné téma, jelikož mnou zvolené zaměření na skupinu dospívajících na Slovácku, je velmi konkrétní a spíše přináší nový vhled do této oblasti folkloru. Ovšem jistá shoda v určitých směrech byla shledána. Například v tom, že folklor a tradice přináší širokou nabídku volnočasových aktivit a ty následně podporují rozvoj osobnosti jedinců. Další podobné výzkumy ukazují na dílčí podobnosti, zejména na aktivní činnost ve folklorním souboru, jež podněcuje nejen vytváření silné vazby k domovu, ale také k uznávání hodnot jako jsou úcta, přátelství a soudržnost. Výraznou devízou, společnou pro dříve proběhlé výzkumy a výsledky z mého výzkumného šetření, je sdílené folklorní nadšení s rekreačním a stmelujícím nábojem.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo zjistit, jakou roli sehrávají tradice a folklor v životě dnešní dospívající mládeže a jak účast ve folklorním společenství může ovlivnit jejich hodnotovou orientaci. Myslím si, že se mi podařilo objektivně zmapovat nynější postoje a motivy adolescentů žijících na Slovácku vůči folkloru a tradicím, které je obklopují a tvoří součást jejich života. Na výzkumné otázky jsem se snažila najít odpovědi a získaná výzkumná data vyhodnotit pomocí zakotvené teorie. Ta nabízí čitateli polopatický výklad a ilustraci několika stěžejních kategorií výzkumu.

Kvalitativní výzkum umožňuje výzkumníkovi nahlédnout do hloubky dané problematiky. Prostřednictvím ukázek autentických výpovědí respondentů, získaných pomocí polostrukturovaných rozhovorů, lze nejlépe doložit má tvrzení a přesvědčení o tom, že jejich vztah k folkloru a tradicím je upřímný a silný. Nutno podotknout také fakt, že jsem si vybrala do svého výzkumného vzorku dospívající, kteří se folkloru věnují již řadu let, a tudíž kladný vztah k lidovým tradicím se očekává. Těžko konstatovat, jaké by byly reakce a postoje adolescentů s kratší časovou folklorní zkušeností či žádnou. Nebo naopak, jak by folklorní participace mohla ovlivnit a změnit předchozí náplň volného času mladého člověka po jeho vstupu do folklorního souboru.

Zpěv a tanec jsou neodlučitelně spjaty s lidovou hudbou, jsou cennou složkou lidové kultury, shrnuté pod celkový pojem folklor. Respondentům se vybavovalo několik myšlenek a asociací ke slovu folklor, ale tanec a zpěv byl ve výpovědích dominantní. Folklor pro ně není pouhá zábavná záležitost nebo příjemná zvuková kulisa. Překračuje svým významem současnost a má výrazný vliv na rozšiřování duševního života a kulturního obzoru nejen mladých lidí. Také píseň, jakožto autentický projev člověka, je prostředkem k sebevyjádření a sdílení emocí. Je to vznešený projev, který prohlubuje myšlení a konání dospívajících. Především dotazované dívky zmiňovaly intenzitu prožívání při zpěvu písní, se kterými vnitřně souzní.

Závěrem lze vyzdvihnout potenciál toho, že tradice a folklor na Slovácku mají naději se udržet na poli kulturního dědictví i v důsledku zjištění z mého výzkumu s dospívajícími. Je vhodné apelovat na jedince, kteří jsou zapálení pro folklor a práci s dětmi a tyto snahy podporovat. Jedině pravidelným kontaktem a sdílením je možné dosáhnout výsledků, a to se týká i folklorní angažovanosti a chuti být součástí folklorního společenství.

Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ jsou klíčovým dokumentem pro rozvoj vzdělávacího systému České republiky v rozmezí 2020–2030+. Jak je uvedeno na stránkách MŠMT, jeho cílem je modernizace vzdělávací soustavy v oblasti regionálního školství, zájmového a neformálního vzdělávání a celoživotního učení. Dalším důležitým cílem Strategie 2030+, se kterým se i já plně ztotožňuji, je přispívat ke zvyšování kvality života mladých lidí. Ve strategiích se reflektují současné trendy a s nimi spojené nové, stále se měnící výzvy v životě mladé generace. Doporučuje se především prostřednictvím rozvoje jejich osobnosti docílit toho, aby byli schopni adekvátně reagovat na neustále se měnící prostředí a využívat svůj tvůrčí a inovativní potenciál v praxi. Sama jsem výše ve své práci uváděla, že je vhodné upozorňovat na tuto problematiku a propojovat regionální tematiku se školní a zájmovou činností. Nabízet dospívajícím lidem širokou nabídku kvalitních a dostupných aktivit, díky nimž se zároveň vychovávají a dále formují na cestě v následujícím celoživotním směřování. Při udržování lidových tradic, které může přerůst v celoživotní učení, se prohlubuje regionální a kulturní povědomí, sílí mezigenerační vztahy.

Potvrzuje se, že tradice a folklor s sebou přináší hluboký historický náboj, jenž se nedá jen tak naučit, musí se prožít a pak je na daném jedinci, zda mu propadne nebo jej nechá chladným. Řekla bych však, že je téměř naší povinností a morálním základem ctít lidové tradice rodné země, potažmo přímo rodného kraje. Je to něco, co nás formuje, ať už vědomě či nevědomě. Naše kořeny jsou tam, odkud jsme vzešli a kde jsme vyrůstali. Bylo by pošetilé odírat zrak k tomu, co je součástí nás, naší kultury.

Seznam použité literatury

ADAIR, John Eric. *Efektivní motivace*. Praha: Alfa Publishing, 2004. ISBN 80-86851-00-1.

BARTOŠ, František, PAVLIŠTÍK, Karel a Alena PRUDKÁ, ed. *Moravský lid: Františka Bartoše Sebrané rozpravy z oboru moravské lidovědy*. Zlín: Krajská knihovna Františka Bartoše ve spolupráci s Muzeem jihovýchodní Moravy, 2006. ISBN 80-86886-12-3.

BARTOŠ, Václav. *Kapitoly z výchovy mimo vyučování a pedagogiky volného času: pomocný studijní text pro kombinované studium*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7044-608-0.

BITTNEROVÁ, Dana, JANEČEK, Petr, ed. *Folklor atomového věku: kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*. Praha: Národní muzeum, 2011. ISBN 978-80-7036-315-7.

BLAHUŠEK, Jan a Markéta LUKEŠOVÁ. *Metodika identifikace a dokumentace tradiční lidové kultury v České republice v kontextu koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu na léta 2011-2015*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2011. ISBN 978-80-87261-69-9.

BLAHUŠEK, Jan. *Identifikace a dokumentace jevů tradiční lidové kultury v České republice*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2006. ISBN 80-86156-77-x.

DAVID, Petr, Věra DOBROVOLNÁ a Vladimír SOUKUP. *Slovácko – Hodonínsko*. Praha: S & D, 2005. Průvodce po Čechách, Moravě, Slezsku. ISBN 80-86899-01-2.

DAVID, Petr. *Slovácko – Uherskohradištsko. Průvodce po Čechách, Moravě, Slezsku*. 1. vyd. Praha: S & D, 2006.

DUNDES, Alan. *International Folkloristics: Classic Contributions by the Founders of Folklore*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield, 1999. ISBN 9781461637851.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008, 239 s. ISBN 978-807-3674-731.

HÁJEK, Bedřich. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004. ISBN 80-86784-06-1

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7-178927-5.

HOLAŇOVÁ, Michaela. *Sociologie: studijní opora pro kombinovanou formu studia*. Ostrava: Obchodní akademie a Vyšší odborná škola sociální Ostrava-Mariánské Hory, 2011. ISBN 978-80-87540-31-2.

HOŠPESOVÁ, Alena. *Kvalitativní a akční výzkum*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012. ISBN 978-80-7435-290-4.

JANČÁŘ, Josef. *Lidová kultura na Moravě*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000. Vlastivěda moravská, svazek 10. ISBN 80-7275-005-4.

KRATOCHVÍLOVÁ, Emília. *Pedagogika voľného času: výchova v čase mimo vyučovania v pedagogickej teórii a v praxi*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2004. ISBN 80-2-231-930-9.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Lidové zvyky: výroční obyčeje z Čech a Moravy*. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 8071065250.

MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

MAREŠ, Jiří, Jan PRŮCHA a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 3. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001, 322 s. ISBN 8071785792.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie: přehled základních oborů*. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2011, 863 s. ISBN 978-80-7387-443-8.

- NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1290-7.
- ORVIN, George H. *Dospívání: kniha pro rodiče*. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0124-3.
- PETŘÍKOVÁ, Magdalena. *Současný stav hudební folklorní tradice na Hornácku*. Brno: Etnologický ústav AV ČR Praha, 2007. ISBN 978-80-87112-03-8.
- POSPÍŠILOVÁ, Jana, ed. *Rajče na útěku: kapitoly o kultuře a folkloru dnešních dětí a mládeže s ukázkami*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2003. 287 s. ISBN 80-7239-146-1.
- REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.
- ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3133-9.
- SCHAUEROVÁ, Alena. *Ke kořenům domova: tradice lidové kultury – rodina – škola – folklorní soubor*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 1999. ISBN 80-86156-28-1.
- SLEPIČKOVÁ, Irena. *Sport a volný čas adolescentů*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta tělesné výchovy a sportu, 2001, 127 s. ISBN 80-863-1713-7.
- SMĚKAL, Vladimír a Petr MACEK, ed. *Utváření a vývoj osobnosti: psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. Brno: Barrister & Principal, 2002. ISBN 80-85947-83-8.
- STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. ISBN 80-85834-60-x.
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka, Ivana BINAROVÁ, Kamila HOLÁSKOVÁ, Alena PETROVÁ, Irena PLEVOVÁ a Michaela PUGNEROVÁ. *Přehled vývojové psychologie*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2433-0.
- ŠIMŠA, Martin a Petra HRBÁČOVÁ. *Muzeum vesnice jihovýchodní Moravy: průvodce muzejní expozicí*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2006. ISBN 80-86156-88-5.
- ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

TONCROVÁ, Marta a Lucie UHLÍKOVÁ. *Terénní výzkum etnokulturních tradic: metodologická příručka*. Brno: Etnologický ústav AV ČR Praha – pracoviště Brno, 2014. ISBN 978-80-87112-83-0.

TONCROVÁ, Marta. *Folklorní hnutí a současná etnokulturní tradice*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2006. ISBN 80-86156-86-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika – vychovatelství*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-306-4.

Elektronické zdroje

Umělecké besedy u cimbálu pro teenagery. *Folklorní akademie* [online]. [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: <https://www.folklorni-akademie.cz/blog/audiostrnka-umleckch-besedy-u-cimblu-pro-teenagery>

BUREŠ, Petr. *Elektronická mapa Slováků* [online]. Brno, 2014 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/97yt0t/> . Diplomová práce. Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta.

JELÍNKOVÁ, Zdenka. *Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska: Slováků*. Ústav lidové kultury. Strážnice, 1996. Dostupné také z: <https://www.lidovakultura.cz/wp-content/uploads/2019/03/Slov%C3%A1ckoI.pdf>

Etnografický region Slováků [online]. 2006 [cit. 2021-5-19]. Dostupné z: <http://archiv.fos.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=122642>

SCHAEFER, David R., Sandra D. SIMPKINS, Andrea E. VEST a Chara D. PRICE. The contribution of extracurricular activities to adolescent friendships: New insights through social network analysis. *Developmental Psychology* [online]. 2011, **47**(4), 1141-1152 [cit. 2021-11-27]. ISSN 1939-0599. Dostupné z: doi:10.1037/a0024091

SHARP, Erin Hiley, Linda L. CALDWELL, John W. GRAHAM a Ty A. RIDENOUR. Individual Motivation and Parental Influence on Adolescents' Experiences of Interest in Free Time: A Longitudinal Examination. *Journal of Youth and Adolescence* [online]. 2006, **35**(3), 340-353 [cit. 2021-11-27]. ISSN 0047-2891. Dostupné z: doi:10.1007/s10964-006-9045-6

LODER, Tondra L. a Barton J. HIRSCH. Inner-City Youth Development Organizations: The Salience of Peer Ties Among Early Adolescent Girls. *Applied Developmental Science* [online]. 2003, **7**(1), 2-12 [cit. 2021-11-27]. ISSN 1088-8691. Dostupné z: doi:10.1207/S1532480XADS0701_1

DWORKIN, Jodi B., Reed LARSON a David HANSEN. Adolescents' Accounts of Growth Experiences in Youth Activities. *Journal of Youth and Adolescence* [online]. 2003, **32**(1), 17-26 [cit. 2021-11-29]. ISSN 0047-2891. Dostupné z: doi:10.1023/A:1021076222321

KOLAŘÍKOVÁ, Veronika a Jiří NĚMEC. Volný čas ve výzkumném diskursu v konsekvencích témat sociální pedagogiky. *Sociální pedagogika / Social Education* [online]. 2017, **5**(1), 10-28 [cit. 2021-11-29]. ISSN 18058825. Dostupné z: doi:10.7441/so-ced.2017.05.01.01

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Mapa Slovákca

Obrázek č. 2: Paradigmatický model axiálního kódování

Obrázek č. 3: Paradigmatický model selektivního kódování

Seznam zkratek

aj. – a jiné

apod. – a podobně

FoS – Folklorní sdružení

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

např. – například

NVČ – Národopisná výstava československá

popř. – popřípadě

tzv. – takzvaný

Příloha č. 1: Přepis rozhovorů

Respondent č. 1 – Marek, 17 let

Na úvod mě zajímá, jaký byl tvůj první kontakt s folklorem, jak ses k němu dostal, skrze koho?

Skrz rodiče, tatka mě přihlásil tady do kroužku, asi před cca 10 lety. Takže tak jsem se k tomu dostal a už jsem si za tu dobu k tomu vypěstoval i nějaký vztah.

Ano, k tomu se ještě dostaneme, k tomu vztahu k folkloru... Takže primárně skrze rodinu a skrze to, že tě přihlásili do kroužku... A do kroužku jakého?

Do Nivničky.

Máš i jiné zájmy, krom folkloru, co děláš rád ve volném čase?

Tak třeba lyžuju, jezdím na motorce, další jiné sporty...

Ano, takže máš i jiné zájmy... a když ti řeknu pojem folklor a tradice na Slovácku, tak co tě tak napadne, co se ti vybaví?

On je to hodně takový široký pojem... ale dycky takové ty tradice třeba spojené s nějakou událostí, třeba Slavnosti vína, hody...

A třeba vzpomínka na nějakou takovou folklorní akci?

Měli jsme, to už nevím ale kdy bylo, hodně dávno, secvičené takové pásmo, jmenovalo sa to Boršická svajba a s tím jsme byli aj právě že v Národním divadle, takže to mělo celkem úspěch ... tehda to bylo hodně intenzivní.

V rodině také nějaké tradice dodržujete? Jaké?

Ano, tak hody, dožínky, fašank. Dycky si uděláme doma nějakú masku a chodíme průvodem... Na Velikonoce pečeme beránka, chodíme na šlahačku...

A je nějaká akce folklorní, na kterou se vyloženě těšíš, která je tvoje oblíbená?

Hmm, teďka, kurňa jak to bylo, Beseda u cimbálu pro teenagery, to je velice dobré.

A to teď bude zase někdy?

Tyjo, mělo by to byt teď někdy, myslím zase na podzim. Tuším už 4. ročník... 3. nebo 4., nejsou si teď jistý.

Účastníš se toho pravidelně?

Jojo, tam je vždycky na každé té besedě určité téma, třeba straňanské, boršické, hucké, nivnické a tak. Vždycky je to o tom, že tam přijedete a něco nového se přiučíte.

S tím mě napadá i téma motivace... motivace k účasti na takové akci. Zmínils, že se naučíš nové tance...

Ano, i nějaké nové písničky...

A je ještě něco, co tě napadne jako motivující v souvislosti s touto akcí?

Prostě je tam ta zábava v kolektivu, takový pohodový večer to dycky je, možu tam někoho nového potkat, třeba nějakú babu sbalit.

Celou dobu kolem toho tak kroužíme, ale co je pro tebe to hlavní, co ti folklor přináší? Jaké místo v životě pro tebe zastává?

To už je takové... jak kdyby kus mňa, prostě už jak to mám od mala, už to mám v srdci a nedám na to dopustit.

A jak to vidíš do budoucna s folklorem? Třeba až budeš mít vlastní rodinu...?

Určitě chcu svoje děti vést k folkloru, protože hodně to upadá poslední dobou, tak ať to neupadne úplně.

Když jsi chodil na základní školy, pamatuješ si přímo ze školy nějakou zkušenost s folklorem a tradicemi?

Jako vymalovali jsme si třeba vajíčka a tak když byly Velikonoce, ale třeba se školů jsme fašankový průvod nedělávali, to až se souborem... A u nás je jen Mužský pěvecký soubor, takže tam jsem ještě nemohl, proto jsem chodil do Nivničky.

Vnímáš podporu rodiny ohledně folkloru?

Jojo, mamka dycky strašně nadšená si mňa mosí v kroji furt fotit. To je hrozné, já su z toho dycky otrávený a ona furt „pod' sa vyfotit“ a tady ještě ze ségrú, říkám daj už mně pokoj a ona ne.

A co tví vrstevníci, jaký mají na folklor názor?

Jako to, že chodím do folklorního souboru už ví nějakou dobu, tak už na to nereagují, ale třeba lidi, co o tom moc neví, tak to zbytečně někdy odsuzují, aniž by to poznali, řeknou, že je to nebaví, ale to zas chápu, někoho to vyloženě nemusí bavit.

Přinesl ti folklor něco úplně nového do života?

Tak hlavně velký repertoár písniček, dost tanců a nových přátel.

Myslíš, že tě folklorní působení, vlastně již od dětství, nějak ovlivnilo?

Tady je to na dědině u nás tak, že ten, kdo už od mala jede folklor, tak má větší pravděpodobnost k tomu, že bude pit. Už od mlada, to je tak dycky, protože folklor bez toho nejde. Všeci sa dycky napijú a to je pak békání. Dycky nějaký strýc, tady si daj loka a už sem tam letěl jak motýl.

Je důležité podle tebe předávat lidové tradice?

No určitě, protože my sa tak můžeme sblížit aj třeba s těma našima prarodičama přes ty tradice, oni tak žili vlastně celý život a my žijem prakticky úplně jinak oproti nim. A přijde mně, že bysme s něma takto mohli navázat nějaký ten kontakt třeba lepší.

Ještě něco tě napadá, proč je to důležité? Z nějakého jiného důvodu?

Je to vlastně naše kulturní bohatství, které bohužel upadá, ale tak mosíme ho podržet nejak, pokusit se o to. A to nemožem vedět, jestli za sto roků sa tady třeba nepojedú normálně cimbálky, dechovky.

Už jsme kolem toho kroužili před chvílí, ale přináší podle tebe folklor i nějaká úskalí?

Tož může člověk spadnú do toho alkoholismu z toho pití. Taky je to hodně třeba aj o tom, že když jdu zpívat nejaké sólo, tak je to aj na ty nervy hodně, na psychiku, někdo sa aj třepe před vystúpením, před tím mikrofonem. Není to pro každého vystupovat na veřejnosti.

Je i dost náročné třeba tančit půl hodiny v kuse, chce to aj trošku tu fyzicku do toho. A kroj je hodně drahý, strašně moc, to sú nehorázné peníze.

Máš do budoucna nějakou vizi, jak by ses chtěl věnovat folkloru?

Tyjo, tak to vůbec nevím, já sa asi nechám vést tak jak to má byt, budu tady v Nivniče a uvidím, jestli třeba sa mně naskytne nějaká příležitost někde jinde.

A myslíš, že může být folklor určitou inspirací i pro jiné tvé vrstevníky?

Jako určitě může. Jak bych to řekl, ono když to není v srdci, tak to prostě nejde.

Ano rozumím, ale čím bys třeba zkusil namotivovat svého kamaráda, co s folklorem nemá zkušenost?

Já bych mu pustil nějakú písničku, já mám v telefonu stahlých dost, takže bych mu ukázal co a jak a třeba by sa mu to mohlo zalíbit a pak bych ho mohl vzít do Nivničky. Řekl bych mu, že je tu kopec srandy a že de jen o to to prostě zkusit a když sa v tom nezhlédne, tak může odejít. Tady nejsme v nejaké sektě, že by nás zabili když odejdem.

Može najít nové kamarády a nebo na besedě u cimbálu sú pěkné baby, tak na to ho taky možu nalákat.

Má folklor nějak vliv na kvalitu tvého volného času?

No, aj když třeba dělám něco na zahradě, tak si možu pobrukávat nějakú písničku, takže je to hned lepší, neco si zapnu, zazpívám si...

Je třeba ještě něco, co bys chtěl sám dodat na závěr? I bez mých otázek...?

Řekl bych, že folklor dokáže hodně spojovat lidi a určitě by sa mělo dělat víc třeba těch besed u cimbálu, protože tady toho jakože moc v okolí nebývá, dřív bývaly hodně zábavy, dechovky a tak. Kdyby to bylo znova, tak by sa na to ti mladí zas mohli chytнут.

Tak jo, děkuji moc za tvé upřímné poznámky a postřehy a taky za to, že sis udělal čas na tento rozhovor.

Respondent č. 2 - Věra, 19 let

Když řeknu první kontakt s folklorem, co se ti vybaví...?

Já si pamatuju nebo viděla jsem i video, to jsme byli ve Strážnici, měla jsem tak 3 roky, možná ještě míň, jako malý prcek jsem byla no a naši mňa jako vytáhli že mám zpívat sama sólo. To se jmenovalo... to byla nějaká dětská písnička ... ehm, Zelená je petržalka, červená mrkvička nebo něco takového. Tak to jsem tam zpívala jako úplně malinká no a od té doby navštěvuju Nivničku. Ale toto se mi vybaví jako první taková folklorní vzpomínka.

To je moc hezká vzpomínka. Takže pak jsi tak nějak postupně přešla do toho folklorního chodu Nivničky...

Jakoby já to nevnímám tak, že bych z ničeho přešla do folklóru, ale jakože my s tím odmalička tak nějak rostem doma, takže navštěvovat nějaký folklorní soubor nebylo pro mňa nějaké... že by nebylo nic a pak jako jsem začala... my s tím tak jako rostem.

Ano rozumím, nevnímala jsi velkou změnu, vnímalas to jako přirozenou věc, kterou už jsi znala. Takový volný průběh.

Ano, přesně.

Co se ti spojí s pojmy folklor a tradice na Slovácku?

Tak řekla bych, že oproti jiným krajům to tady hodně žije folklorně, hlavně i tady na Brodsku. Co mám hodně ráda, tak je to takové to zpívání pro radost, žádné nějaké vystoupení, kde mají všichni všechno nakrokané a nacvičené, ale spíš takové to, když si doma vezmou housle, zazpíváme si... nebo na nějakých oslavách třeba a tak. Patří k tomu samozřejmě i kroje.

Dodržujete v rodině nějaké tradice?

To určitě a nejrádši mám asi když chodíme se ségrou na „Nové letečko“, eště s letečkem v ruce. Dycky po babičkách, po známých, po tetách, dycky zpíváme, vezmou kroje. Teď už máme i menší sestřenku Aničku, má sedm roků a ta chodí už s nama. To je takové fajn, to mám moc ráda. O Velikonocích vynášime s Nivničkú Mařenu. Sejdeme sa u školy a zpíváme, idem vlastně k potoku, tam ji zapálime, hodíme do vody a pak se ještě nosí to letečko, abychom přivítali jaro.

Kluci zas chodí na šlaháčku po děvčicách a na Vánoce dřív ještě chlapi z Nivničky chodívali jakože po Štěpánovi na koledu, kdy zpívali, chodili po ženských jako z Nivničky, aj u nás dycky byli a besedovali, což bylo takové fajn. To sme si dycky zazpívali.

Co se týče masopustu, tak to chodíme průvodem po dědině celá Nivnička. Dycky si vezmou masky, už sa aj ví, kdo v jaké masce půjde. Taková výrazná maska je třeba medvěd. Má velkú hlavu aj s kožichem.

Rodina tě ve folkloru podporuje? Jak?

Ano, ve všem, určitě. Tak my jsme celá rodina taková folklorní, takže se podporujeme navzájem. Je to náš společný koníček, společně tak spolu trávimě hodně času a mně už to ani nepřijde zvláštní, je to úplně přirozené. Společně vystupujeme, hrajeme, zpíváme a držíme spolu. Každý hraje na nějaký nástroj, máme aj rodinnou muziku. Naši mňa podporovali aj v soutěžích pěveckých tady co jsou v okrese a myslím, že se jim to povedlo.

A je někdo konkrétní, kdo tě tak více folklorně ovlivnil?

Nedá se říct jen jedna osoba, která mě k folkloru vedla, my tak tím fakt žijeme všichni.

Jak se k folkloru staví tvoji kamarádi?

Záleží, v jakém je to prostředí. Jestli je to tady nebo když jsem na výšce v Brně, protože to jsou jako odlišné názory. Tady to berou tak normálně, nepřekvapuje je to, kdežto v tom Brně jsem se setkala s tím, že kluk se mě zeptal, na co mám jako ty housle, jestli hraju, studuju konzervatoř nebo tak... já jsem mu říkala, že hraju spíš folklor, a to se dost divil. Ale nikdy jsem se nesetkala s reakcí, že by to vyloženě někdo nemohl snést. Většinou to bylo takové neutrální, jako kdo k tomu vztah neměl, tak to akorát neřešil.

Přinesl ti podle tebe folklor něco úplně nového do života?

To ani teď nevím, my to máme jako životní styl, zpíváme si doma, ale jako co mňa to fakt naučilo, tak třeba zpívat druhé hlasy, třetí hlasy, prostě vícehlasně.

Ano, to je určitě přínos, to se určitě počítá. Napadá tě ještě něco, co ti folklor přinesl?

Je super vždycky potkat lidi, kteří se vlastně taky věnují folkloru a jsou z jiných krajů, z jiných oblastí a poznávat, jak to chodí tam, jaké mají písničky. To je hrozně super, přijde mi to zajímavé. Je to i dobrý způsob na odreagování.

Kdybys nebyla součástí této folklorní komunity, o co bys možná přišla?

Asi o tu lidovou písničku. Já si doma ráda hraju a zpívám z nahrávek. Je to něco, co mňa enom tak neopustí. Že kdybych měla naráz přejít k jinému jako žánru nebo k nějaké klasické hudbě nebo podobným věcím... to úplně nevidím.

V rámci výuky na základní škole jste se folkloru nějak věnovali? Třeba že byste chodili v masopustním průvodu apod.?

Ne vůbec, to spíš právě mimo školu, v souboru.

Přináší folklor i nějaká úskalí?

Asi jak pro koho, jsou soubory, které jsou vedeny na principu, že se jako furt učí a pak třeba vystupují. Je to takové nalajnované, takže ani vlastně nedělají nic mimo to. A to je takové nic moc. Jako třeba když jsem chodila do souboru na gymplu, tak tam jsme hráli vyloženě vždycky všechno z not, ale pak už jsme nedokázali zahrát nic kromě toho, co jsme měli naučené. Člověk si nemohl zahrát nic jiného, než co bylo na papíře nebo na lístku, co máme všechno hrát.

Kdo nemá třeba rytmus, tak s tím úplně moc nemůže dělat, jako tančit nebo zpívat, člověk to musí mít aspoň trochu v sobě. Nějaký ten cit pro hudbu nebo tanec. Ale zatím nemám zkušenost s tím, že by někdo byl z té party jakoby odstrčen nebo vyloučen, protože není dost dobrý nebo tolik talentovaný.

Pak už záleží hodně na člověku, jestli ten folklor bere jenom proto, že chce třeba s kámošama pit nebo... už jsem se setkala, že chce třeba balit holky.

Myslíš si, že může být folklor určitou motivací pro tvé vrstevníky?

To určitě ano, spousta lidí ani neví jako co ten folklor vůbec je. A právě mám spolubydlící, která je úplně z jiných končin, nevyrostala v takovém prostředí, co já, tak jsem jí řekla, ať jde se mnou někdy na nějakou akci. Moc se nebránila, tak uvidíme, co to udělá. Nevěděla moc co si představit, ptala se mě, co že sú ty besedy u cimbalu. Takže pro ni to určitě motivace být může, že zažije něco nového, co nezná.

Jak má folklor vliv na trávení tvého volného času?

Prostupuje do různých činností, třeba já si doma občas když mám čas pustím folklorní písničky a do toho zkouším třeba hrát na husle nebo do toho zpívám. Tímto způsobem se vlastně učím nové písničky... Postupně to tak člověk přijímá.

Jsou nějaké folklorní akce v tvém okolí, kterých se ráda účastníš?

Moc ráda jezdím do Strážnice, s našima jsme dycky jezdívali ... nebo na Jízdu králů do Vlčnova určitě. U nás v obci tolik akcí nebývá, ale třeba vystupujeme na hody na konci prázdnin nebo první týden v září. Teď to bylo super, když jsme vystupovali s Nivničkou na akci „Plitvičky“.

To mi prosím upřesni, co to je?

To je u kostela místo pro různé akce, takové prostranství, jsou tam kolem dokola lavičky. Tomu sa tak u nás říká.

Aha, takže to je název pro to konkrétní místo, a i ta akce se tak jmenovala.

Ano ano.

Na závěr se ještě zeptám, myslíš si, že je důležité předávat lidové tradice?

Jo, určitě jo, už jenom tím, že se to v poslední době ztrácá a třeba u nás to jako sbližuje ty lidi v rodině, a nejen v rodině, ale celé obci. Prostě zlepšuje to tu kvalitu vztahů mezi lidma. Je to určitá památka, které je třeba si vážit a předávat ji dál, aby sa na ňu nezapomnělo. A tady to máme hodně bohaté, byla by to škoda na to zapomenout.

A chtěla by ses věnovat folkloru i nadále?

Ano, nemám důvod, proč bych nechtěla dál pokračovat, baví mňa to a přináší mi to radost. V Nivničce budu pokračovat, uvidíme, jak to bude se školou a co čas přinese, ale neplánuji jen tak přestat. Jsme v tom zapojena celá rodina, takže to taky dělá hodně.

Přeji hodně folklorních zážitků do budoucna a děkuji za rozhovor.

Respondent č. 3 – Karolína, 19 let

Jaký byl tvůj první kontakt s folklorem, jak ses k němu dostala?

Tak to asi přes rodiče a pak když jsem začala chodit do Nivničky, tak to byl asi takový můj první kontakt s folklorem. To jsem byla v první nebo ve druhé třídě zhruba.

Řekněme tedy, že hlavní kontakt s folklorem byl skrze folklorní soubor?

Myslím si, že ano, že kdybych nechodila do toho folklorního souboru, tak bych se tomu k folkloru až tak moc nedostala.

Rodina tě podporuje ve folklorní činnosti? Folkloru se také věnují?

Jojo, chodí v kroji všichni, máme i doma kroje, takže to nás baví hodně. A rodiče chodí taky do folklorního souboru.

Takže jste všichni folkloristé...

Ano, ano.

Když ti řeknu folklor a tradice na Slovácku, tak co se ti vybaví?

Tak první asi rozmanitost krojů, protože každá dědina má vlastně svůj typický kroj. Takže podle těch krojů se dá rozeznat kam toho člověka zařadit na Slovácku. A potom cimbálka, besedy u cimbálu a tradice spojené s krojem... jako třeba hody nebo jak bývají Slavnosti vína v Uherském Hradišti a tak.

Dodržujete v rodině nějaké tradice? Jaké popř.?

Tak u nás bývají Kateřinké hody, to jsou úplně ty poslední před adventem, ty se hodně dodržují a co se týká dalších tradic spojených s folklorem... tak svátek Velikonoc dodržujeme, to když kluci chodí šlehat holky, pak s tím spojené ty hlavní obřady – Velkopáteční, na Vánoce na půlnoční chodíme taky do kostela.

V rámci Nivničky se chodíváme o Velikonocách umývat k potoku, vždycky nad ránem, když vychází slunce a taky chodíme vynášat Mařenu.

Jak se staví k folkloru tvoji kamarádi?

Mám kamarády, kteří jsou taky jako já folkloristi, pak jsou zas třeba kamarádi, co se o ten folklor tolik nezajímají, ale ti to berou tak, že je to vlastně součást mě. Někteří díky mně do toho folkloru více nahlédli, protože neměli rodiče, kteří by je jako mě dali do folklorního souboru. A skrz to, že vystupuju v kroji a zpívám, tak tím se jakoby ke mně trochu připojili, nahlédli do toho přese mě.

Co myslíš, že by pro ně mohlo být motivací, čím by je mohl folklor inspirovat?

Tak třeba když bývají různé besedy u cimbálu, tak můžou potkat nové lidi a zažít i trochu jiný folklor, z jiných částí Slovácka. Poznat prostě nejen ten „náš“ folklor, ale třeba i jiný.

A co nějaké folklorní akce v obci v okolí? Účastníš se jich?

Míváme předhodové, předkateřinské zpívání, tam jsou vždycky pozvané různé soubory. Pak na poutním místě Antoníněk bývá dycky poutí, tam se chodí v kroji. Dožínkové poutí, všude hody tak v okolí, jezdím se na ně dívat.

Co pro tebe osobně znamená folklor, co ti přináší do života?

Mám to ráda, kdyby se mi to nelíbilo, tak to asi vůbec nedělám a když třeba jezdím na různá vystoupení, tak se prostě těším z toho, že se to těm lidem líbí, jak vystupujeme. Těm, co to třeba neznají nebo ani neměli možnost to nikde poznat. To je takové potěšující, že umím něco navíc, co oni vlastně nemohli, neměli se k tomu kde dostat.

Je ještě něco, co ti folklor přinesl do života? Třeba něco úplně nového?

Naučila jsem se tančit, spousta mých vrstevníků neumí a nebo neuměli vůbec tančit, ale já to díky tomu uměla a taky jsem se naučila zpívat. Pak jsem zažila spoustu zážitků, když jsme jezdili na různé festivaly.

Ve školním prostředí ses setkala s folklorem?

To asi ani ne, spíš jsem zaznamenávala, že moji spolužáci mají u nich ty hody, tak jsme se o tom bavili, ale že bychom v rámci třídy něco udržovali, tak to asi ne.

Myslíš, že folklor přináší i nějaká úskalí?

Asi mě ani nic nenapadá.

Nezažilas sama někdy něco?

Spíš možná takovou tu rivalitu mezi jednotlivými vesnicemi v okolí. Tu někdy vnímám... Ale jinak mě nic nenapadá.

Chtěla by ses folkloru věnovat i do budoucna?

Jo, určitě.

A jak třeba konkrétně?

Tak chtěla bych pokračovat v souboru, věnovat se tanci a zpěvu. Uvidím, jak to bude do budoucna, ale i kdybych třeba přestala chodit, tak když by někde byla nějaká akce, cimbálka nebo něco, tak si hrozně ráda u ní zazpívám a zatančím, protože mě to baví.

Co je pro tebe největší motivací, že se folkloru věnuješ?

Určitě to, že hrozně ráda zpívám. Ten zpěv a tanec je největší impulz, co mě na folkloru drží a naplňuje. Taky tady mám kamarády, takže motivace i skrz to, že se tady setkáváme, jezdíme na festivaly a máme spoustu společných přátel.

Ovlivnilo tě nějak folklorní společenství?

To asi nedokážu tak úplně říct, ale je možné, že jsem se zlepšila v tanci a zpěvu a naučila se vystupovat na veřejnosti.

Krom folkloru se ještě čemu dalšímu věnuješ ve volném čase?

Chodila jsem do hudebky na housle, takže hraju na housle a mám ráda malování. Ve škole jsem měla oblíbenou výtvarku.

Rodiče taky na něco hrají?

Ne, rodiče nehrají na nic, ale chodí do souboru a zpívají tam. My se sourozenci chodíme do souboru taky, a právě i díky tomu nás rodiče přihlásili do hudebky.

Přeji ti, ať ti i nadále dělá folklor radost a děkuji za rozhovor.

Respondent č. 4 – Eliška, 17 let

Na úvod mě zajímá tvůj první kontakt s folklorem, jak ses k němu dostala?

Tak vlastně mě už k tomu rodiče vedli od malička, takže já jsem asi od svých 3 nebo 4 let chodila do Nivničky, kde jsme vlastně zpívali s vedoucím Vlastikem Ondrou, hrál nám na harmoniku a nějaké drobné tančení tam taky bylo. Potom jsem se přesunula do Hradišťánku a tam jsem byla asi 10 roků, až letos jsem skončila a přesunula se do Cifry, kde tančím. K folkloru jsem měla fakt vztah už od malinka, chodila jsem i na folklorní pěvecké soutěže zpívat a tak.

Takže rodina tě ve folkloru podporuje...

Ano ano, maximálně.

Dodržujete v rodině nějaké folklorní tradice nebo zvyky?

Tak třeba Velikonoce už spoustu lidí ani neřeší, ani si nechtějí návštěvy pouštět k sobě domů, za to u nás je to teda pojímáno ve velkém. Jezdí k nám cimbálovka, známi ze souborů, takže to jsou vždycky divoké dny.

Pak je pro nás velká tradice jezdit na folklorní festival do Strážnice. Jsme tam celý víkend, máme ta bud' stan nebo karavan a fakt už hrozně dlouho tam pravidelně jezdíme. To je pro nás takový svátek. A nebo třeba ještě Slavnosti vína v Hradišti Uherském. Tam chodíme v průvodu, i rodiče v něm několikrát byli, já chodím většinou za nějaký ten soubor, ve kterém aktuálně vystupuju.

Ano, takže folklorních akcí se účastníš ty i tvoje rodina. Některé z nich jsou jakousi vaší již rodinnou tradicí. Jsou ještě nějaké folklorní akce v tvém okolí, kterých se ráda účastníš?

Tak určitě besedy u cimbálu, hody s právem, Jízda králů ve Vlčnově nebo v Kunovicích. Vlastně všechno takhle co se děje po okolí, tam jsem. Hraju taky s cimbálovkou na housle, účastním se pravidelně vánočních koncertů... Na Velikonoce den předem chystáme vajíčka, zkoušíme různé techniky zdobení, taky mašle chystáme, protože ty cimbálky a soubory co k nám chodí chtějí mít všechny popsané, aby věděli, od koho jakou dostali. Mají vždycky velký tatar a na ten jim uvazujeme právě přichystanou velkou mašli se jménem od koho pro koho a rok.

Tak to je super a jsem moc ráda, že mi to říkáš. Ted' mě ale zajímá... když ti řeknu „tradice a folklor na Slovácku“, co se ti vybaví?

Tak rozhodně k tomu patří kroj, holky si zapletou vlasy, mašličky si dají do vlasů... zase záleží i na regionu podle kroje a u kluků taky podle toho třeba jaké mají barvy nohavic a tak a každý má ten svůj, třeba i dědina má svůj vlastní kroj. Takže je to takové zajímavé, že když se jezdí po těch hodech, tak všude je to trošku jinak, všude jsou jiné zvyklosti, které si dělají jenom na tom jednom místě. Někde to funguje tak, že jsou hody jen taneční, že to nejsou vyloženě hody s právem, ale nějaká skupina mladých děcek, často z ročníku, stejně starých, se tam domluví a prostě si natrénují nějaké taneční pásmo. To tak vim, že je třeba v Hradčovicích. Nejsou to hody s právem, ale jsou krojované. Chodí po dědině a pak mají hodovou zábavu. Bohužel jsou někde hody už jen o zábavách, bez krojů a tradic, třeba jen pár lidí přijde do kostela v kroji.

A určitě bych ráda zdůraznila, že folklor není koníček, ale je to prostě životní styl. Hodně lidí, kteří s tím folklorem nemají nic společného, si řeknou, jo, ona dělá folklor, jo, ona dělá gymnastiku - srovnávají, ale to jako vůbec to tak nevnímáme bych řekla nikdo, kdo s tím folklorem tak nějak žije. Ten folklor je přirozený, bez nátlaku. Není to tak, že třeba jen ve středu dělám folklor a pak mě nezajímá.

Ano, rozumím, je součástí tebe a je to nenásilná aktivita, která ti dělá radost i ve volném čase.

Jak se staví k folkloru tví kamarádi?

Tak já víceméně většinu těch kamarádů mám z folkloru, protože spolu tančíme a hraje nebo jenom tak jsme se potkali různě na akcích díky tomu folkloru. Takže hodně z nich je přímo součástí, ale určitě mám i nějaké, kteří k tomu nemají vztah a tak nějak bych řekla to neřeší a jenom mě třeba podporují v tom tanci a tak. Přijde jim to hezké, zajímavé.

S negativní odezvou ses nesetkala?

Vůbec, vůbec nikdy jsem se s tím nesetkala.

Přinesl ti folklor krom těch zmíněných přátel i něco jiného nového do života?

Asi bych řekla nějaký ten společenský život. Bez toho by to bylo takové nudné pro mě, nebaví mě chodit někam, kde ten folklor moc není. Musí na to být fakt dobrá parta, většinou právě těch folkloristů. A

v podstatě všechno, co teď dělám, vzniklo skrze folklor. Takže tancování, ať nejenom ty folklorní tance, my se v souboru učíme i polku, valčík a různé jiné společenské tance, aby třeba když jdeme na ples, jsme to uměli.

No, to jsou opravdu velké přínosy.

Taky mě napadá spousta společných zážitků, když jezdíme na různé zájezdy, i na těch vystoupeních...

A co je pro tebe takovou největší motivací, že se folkloru věnuješ?

Baví mě to, naplňuje, nenudí mě to. Pokaždé je tam něco nového, co se můžu naučit, je furt kam se posunovat dál.

Myslíš, že folklor může přinést i nějaká úskalí?

Tak určitě se v životě potkáme každý s někým, s kým si nesesedneme a prostě se s ním budeme muset vidat třeba v tom souboru.

Pak taky mužů říct, že je to náročné po časové stránce, protože já mám třeba třikrát týdně zkoušky se souborem a ty zkoušky jsou tříhodinové, v pátek máme dokonce čtyři hodiny. Ještě do toho má cimbálovku jednu, pak hraju na housle na ZUŠce, takže musím mít ještě soubor k tomu. Jenom přes ty housle mám vlastně další tři kroužky dá se říct. Někdy je to opravdu náročné vše skloubit i se školou a učením. Je potřeba si to hodně dopředu všechno plánovat.

Když se jezdí na zájezdy, tak to není levná záležitost a taky je potřeba reprezentovat nějak ten soubor. Kroj a třeba jen boty jsou opravdu drahé.

Chtěla by ses i do budoucna věnovat folkloru (i když dle předchozích odpovědí tuším)?

Určitě, víceméně to dělám celý život, tak mi to přijde takové přirozené, součást mě.

Myslíš si, že je důležité předávat lidové tradice a proč?

Já myslím, že jo, protože kdyby se to nepředávalo dál, tak by to zaniklo a byla by to velká škoda. Už se to tu drží dlouho, má to nějakou historii. Je to krásné všechny ty hudební a taneční vystoupení a je hrozně moc tradic, které jsou zachovalé od našich babiček, které je dodržovaly.

Může být folklor motivací i pro jiné tvé kamarády, kteří se mu dosud nevěnují?

Myslím, že ano, tím že třeba poznají i různé ty akce. Mám tak jednoho kamaráda, ten se toho vyloženě štilil, rodiče ho k tomu nutili od začátku a ho to vůbec nebralo. Hrál na housle, ale pak přestal, nebavilo ho to. My teďka když spolu někam jdeme, třeba právě na nějaké ty hodiny nebo tak, tak už k tomu začíná nacházet cestu zpátky. Vlastně konstatoval, že by příští rok šel klidně znovu. To jsem se docela divila, že tak rychle ho to zas vtáhlo, že znova na to navázal. Za to jsem byla fakt ráda.

To je skvělé, takže se dá říct, že jsi ho znovu k folkloru navedla a namotivovala.

V rámci školního prostředí ses s folklorem setkala?

Tak já chodím do cimbálovky, kterou má naše škola, takže určitě jo. Máme tam vlastní kroje, boty, všechno nám půjčují a máme různá vystoupení. Hodně město na nás spoléhá, třeba byla výstava nějakých obrazů a požádali nás, abychom tam hráli.

Jsem moc ráda, že sis na mě udělala čas a věřím, že tě folklor bude bavit a těšit i nadále.

Respondent č. 5 - Zita, 18 let

Řekni mi prosím, jakým způsobem ses dostala k folkloru? Nebo skrze koho?

Já už jsem od malička začínala tančit tady u nás v obci ve folklorním souboru a ten náš soubor byl rozdělený jako na tři kategorie – pro dospělé Velký hopsák, pak byl Střední hopsák, kde chodily děcka tak nějak od 15-18 let a pak byl Malý hopsáček a do toho jsem chodila i já. Akorát když jsem byla malá, tak jsem to teda moc ráda neměla. Neměla jsem k tomu ani vztah, hlavně naši taky ne, ti se tomu nevěnovali, spíš chtěli, abych zabíla nějak čas a tak.

Ted' už funguje jenom Velký hopsák a máme ještě malé Hopsinky. No ale já jsem teda začala tancovat a zpívat v tom Malém hopsáčku a pak to nějak přešlo do toho Středního hopsáku, kde nás bylo 7 do páru a už jsme tam ani moc kluky neměli. V tom Malém ještě jo, v tom Středním už ne. A pak jsme postupně přešli až do toho Velkého, kde už jsme v kontaktu s dospělými.

Jinak tak víc jsem se folkloru začala věnovat v 6. třídě. V páté jsem to ještě nemosela, ale pak v té šesté si pamatuju, že jsme měli hody a mně se to začalo čím dál víc líbit. Začaly sa mně líbit hudební nástroje, cimbálka a začala jsem aj víc zpívat. Já jsem k tomu chodila ještě na klasičský zpěv, vlastně chodím stále, ale to se odvíjelo taky od toho folkloru, i když je to trošku něčeho jiného. No ale dejme tomu, že ten zásadní vztah jsem k folkloru začala mít v té 6. třídě, kdy jsem i začala chodit na folklorní pěvecké soutěže, poznala jsem nové lidi aj z muzik. Mně se hlavně asi nejvíc líbila ta muzika, že jsem si aj řekla, že bych chtěla hrát třeba na husle.

Takže byla tam i motivace v tom, že sis řekla, že se třeba dostaneš do nějaké cimbálky, kde bys mohla na ty housle hrát...?

Ano, ta spojitost s houslemi tam je.

Rodinu jsme tak trošku nakously. Podporují tě i ted' ve folklorní činnosti?

Jako podporují mě v tom, ale moc do toho nezasahují. Sami s tím moc zkušenost nemají. U nás jede spíš dechovka, ale to je zas něco jiného. Ale jako že by mě nějak odrazovali, tak to vůbec.

A tak dechovka folkloru není zas tak vzdálená. A nějaké tradice v rodině dodržujete?

Tak určitě když jsou Velikonoce, tak chodíja kluci ze souboru šlahat holky, jakože k nám posedět a tak. Pak barvení vajíček, to je jasné asi.

No, jenom jestli můžu vsuvku, pro někoho to zas tak jasné není... Někde to je standard, ale jinde už i tento zvyk polevuje. Takže to je dobře, že o tom mluvíš.

Je pravda, že když byl brácha malý, tak s tatíkú plétli korbáče a tedka už ani ne. Tatka ještě občas plete, ale ted' jak byl ten covid, to tomu taky nedalo. To sa šlahalo enom takto v rodině a to bylo všechno.

Na Vánoce do kostela chodíme, na Štědrý den na mši, to je tady taková tradice.

A vyložene v té rodině? Co se ti poji třeba s maminkou, babičkou?

Tak to pečeme perničky třeba, ale nějaký vyložene extra zvyk co sa dělalo... to si úplně neuvědomuju ted'.

Nebo třeba že byste se jako rodina účastnili nějaké folklorní akce v obci?

Tak to vůbec, to je aj tím, že rodiče nejsou folklorně založení.

A kdybich se čistě zeptala tebe, jestli se účastniš nějakých folklorních akcí, tak bys mohla říct nějaké?

Jo určitě, tak sú to určitě hody, někdy tady jsou i s právem, naposledy tu byl v roce 2018. Pak hlavní taková další událost tady u nás je krojový ples, vždycky první týden v lednu to bývá. Pak jelikož zpívám teda i s dechovkou, i když to je asi trošku mimo...

Ale ne, klidně taky pověz.

Tak to jezdíváme vystupovat taky na plesy, na hody, akorát tam netancuju. To se souborem se účastníme Slavností vína, pak ještě zpívám s holkama ze Slavičku (pozn. folklorní pěvecká soutěž), se kterými jsme se tam daly dohromady a to většinou vystupujeme na Moravských chodničkách v Napajedlích, někdy i v Buchlovicích a snažíme se to víc rozjet, tak sháníme další akce, kde bychom mohly vystoupit a zpívat.

A viš ještě o nějaké jiné folklorní akci v okolí?

Noo, třeba na Strání bývajú ty fašanky nebo bývá tam taky velký krojový ples, to tam jezdí aj lidi od Kyjovska, tam toho bývá hodně.

Co se ti vybaví, když řeknu tradice a folklor na Slovácku?

Určitě ty Slavnosti vína v Uherském Hradišti, to je si myslím taká největší akce, kde se sejdú jakože všichni z těch obcí regionu. Takže víno, kroje, tanec, cimbálovky, lidové písničky, ten sboreček s holkama.

Přinesl ti folklor něco úplně nového do života?

Určitě, už jenom od té doby, co jsem s tím začala, tak bych řekla, že dost nových lidí, mám větší přehled, i v písničkách. Přijde mi, že folklorní písničky jsou takové na citové úrovni, emoční některé a že když je člověku aj nejhůř nebo nemá třeba dobrou náladu, tak když si to zazpívá, tak se v tom třeba najde. S holkama ve sborečku jsme si říkaly, že to někdy jako aj vystihuje to co cítíme, to co akorát prožíváme a tak.

Tak to s tebou naprosto souhlasím a jsem moc ráda, že to zmiňuješ. I já sama jsem to několikrát tak vnímala... Je ještě něco, co ti folklor přinesl do života?

Vlastně jsem začala i díky tomu s houslema a myslím, že mám větší přehled aj v těch krojích. Když si vezmu tak před dvěma rukama, tak jsem sa na ty kroje dívala a zamýšlela jsem sa z kama bylo mohly byt...ted' když vidím nějaký kroj, tak už většinou uhádnou tu oblast.

Jak se stavíš k folkloru tvoji kamarádi?

Mám jednu kamarádku, se kterou fakt folklor milujeme, to vždycky když je nějaká akce, tak si řekneme, že tam pojedeme, budeme u cimbálu, zatancujeme si, zazpíváme. Ale víc mám kolem sebe kamarády a kamarádek, co to nemosí. Jako berou to tak, že řeknou šak jo, baví tě to, v pohodě, ale že by se mnou zašli třeba k tomu cimbálu nebo někam na akci folklorní, tak to vůbec. Jich to jako nezajímá, nebere jich to, což je škoda si myslím. Já bych za to byla jako aj ráda, ale zas mám ty holky, co s nima zpívám v tom sborečku a spolu si rozumíme na to téma dost, ale s téma sa tolik nevidám. Chceme sa vidat jednú za měsíc, aby byly vůbec nějaké zkoušky, ale je to o hodně těžší, každá je totiž z jiné dědiny, jedna je od Zlína, jedna od Hradiště, dvě jsme od Brodu.

Ale vyloženě s negativními ohlasy ses nesetkala?

Aj to jsem zažila, to jsem byla ještě na základce, na druhém stupni a tam ti kluci to spíš nechápali. To jsem řekla, že mám ráda folklor, folklorní písničky a oni se mnou pořád diskutovali a říkali mi že to není nic dobrého a že sa jim to nelíbí. Ale já jsem vždycky řekla, že je mně to jedno, že mně sa to líbí. A právě s jedním kamarádem, se kterým sa bavím hodně od základky, tak ten mně to vždycky taky tak říkal, ale ted'ka už pochopil a řekl, že jsem vlastně měla pravdu, že ho to taky baví. No došel si na to sám, i když jsem mu říkala na té základce, šak počkaj, ty k tomu stejně jednú dospěješ. A fakt.

Teda, ale trvalo mu to dýl...

To dost, ale furt sa najdu lidi, kteří k tomu asi vztah nikdy mě nebudú...

Určitě, s tím mě napadá i otázka, jestli právě pro takové lidi, co doted'ka tomu třeba tolik neholdují, tak jestli pro ně folklor může být určitou motivací nebo inspirací, co myslíš?

Tak třeba tím, že by nemoseli sedět doma. Kdyby byly nějaké akce, naučili by se tančit, i kdyby moc neuměli, prostě to v tom folkloru si myslím že ani moc nevadí, pokud to teda nedělá někdo profesionálně. Zas by taky získali nějaký větší přehled o tom a myslím si, že by sa aj nějakým způsobem na to chytli, ale taky nemosí. Je to asi o každém člověku. No a taky ty písničky by sa někdo naučil, i když zpívat neumí, tak by si prostě jednú zazpíval a taky si myslím, že by sa určitě v nějakých písničkách našel.

A folklor spojuje lidi, znám i několik párů nebo i přátelství, co prostě vzniklo díky folkloru. Já třeba jsem se tak dala dohromady s holkama ze sborečku.

Myslíš si, že tě nějak folklorní společenství ovlivnilo?

Myslím, že ano, já jsem dřív bývala takový stydlín. Když jsem byla malá, tak jsem ani nikam nechtěla chodit, protože jsem sa styděla a nechtěla jsem nikde vystupovat ani zpívat, nikde sa ukazovat. A pak vlastně to asi přišlo aj s rokama, ale dalo mně to určitě to, že už jsem sa přestala tak stydět.

Takže ses stala průbojnější, sebevědomější?

Ano, určitě.

Tak to je velký přínos, to je super. Může mít folklor ale i nějaká úskalí?

Je tady jedna věc, akorát nevím, zda to k tomu úplně patří. Jak jsem říkala, že dělám ten klasický zpěv a chodím na ty hodiny, tak v tomto byl problém ten, že učitelka i doted' mně říká, že u klasického zpěvu se

zpívá jinak než u folkloru. A měla jsem ze začátku problémy, že když jsem zpívala klasický zpěv, tak jsem bývávala vyřvaná z toho folklóru. Tam jsem to prostě prala naplno ty výšky, ale klasický zpěv je už o nějaké technice. Neříkám, že u folkloru to tak není, je, ale je to prostě něco jiného.

A když si vzpomenu na ty Slavičky jak jsem chodila, tak tam byla dost konkurence a hodně lidí bylo naštvaných když zpívali na té přehlídce lidových písní a nepostoupili. Byli z toho nešťastní nebo i smutní, i když věděli, že na to mají. A některé menší děti ten neúspěch tolik ještě nepochopí.

Ano, takže řekněme úskalí v tom, že přijde třeba takovýto neúspěch na soutěži a může toho člověka odradit.

Ano tak, přesně. Odradit.

Chceš folkloru věnovat i do budoucna?

Určitě. Tak třeba když si vezmu, jak zpíváme s těma holkama, tak bychom chtěly asi víc. My právě vymýšlíme vždycky sérky z daného regionu, že třeba dáváme horňácké písničky milostné, sedlácké a takto to jako děláme tematicky. V tomto bych určitě chtěla pokračovat s něma, pokud to teda bude možné, každá má těch povinností dost, ale doufám, že to nějak půjde. Tak uvidíme, co dál, ale tedka jsme taky založili, dá se říct, hudeckou muziku tady u nás. Tak taky doufám, že z toho něco vznikne, že bych třeba, až se víc vyhraju, šla do nějaké cimbálky jiné, kde budu mít svoje vrstevníky. Tuhle muziku založila jedna učitelka na housle, jsou tam dvě malé holčičky, pak ještě dva dospělí a já.

A jestli budu mít někdy děti, tak bych je taky chtěla vést k folkloru, já bych je nenechala sedět doma. To bych je aj prostě hnala do toho. Já bych chtěla ať zažijú všechno, ať sa naučí tančit a tady je super v tom aj to, že sa naučí víc komunikovat, poznávat ty lidi.

To je super. A co je pro tebe osobně největší motivací k tomu, že se folkloru věnuješ?

Asi to hraní a zpívání a setkávání s lidma. A taky ty kroje se mi hodně líbí. To jsem si aj někdy říkala, že bych to klidně nosila aj dennodenně na sobě do školy a tak. A pak jsem si říkala, že to by na mňa zas všeci čuměli jak na úplného idiota. Nejvic ale asi spíš ta hudba a k tomu i ten tanec, že si můžu zatančit a naučím se něco nového.

Získalas nějakou zkušenost s folklorem i na základní škole, v rámci školního prostředí, nebo to bylo mimo?

Vždycky to bylo mimo. Ve škole jsme to jako nemívali. Nebylo to tak, že by to bylo součástí školy.

Tvoří folklor největší část tvého volného času?

Jako má tam své místo, ale nemám jen folklor, mám i tu dechovku. Ted' se tomu asi věnuju i víc. Pak ty housle, klasický zpěv...jako folklor netvoří celý můj volný čas.

Chceš mi ještě na závěr něco říct k tématu folkloru?

No, možná jedna věc by tu byla. Jak mají děcka na základce tu občanku nebo tak, tak bych to tam zařadila možná víc ten folklor. Aby sa o tom dozvěděli víc a neřekli si, jo, to je blbost, protože vim, že to tak hodně děcek má. Třeba vidí kroje a už obracajú oči, ale je to i skrze ty rodiče, co to nemajú rádi a pak ty děcka to taky nemusí. Takže kdyby se na to dalo zaměřit v těch školách, bylo by to lepší i možná pro budoucnost toho folkloru. A v hudebkách třeba více rozebírat ty písničky o čem jsou, že to má hloubku, aby se nezpívalo naplano.

To je moc hezká myšlenka a děkuji i za všechny předchozí, že jsi byla tak sdílná a udělala si na mě čas.

Respondent č. 6 - Tomáš, 17 let

Jakým způsobem ses dostal k folkloru, díky komu?

Hlavně rodiče mě k tomu vedli, já už jsem odmala chodil do Nivničky a co si tak pamatuju jako první zážitek, to jsem byl tuším ještě ve školce, tak jsem vystupoval na Boršické svajbě, která sa odehrávala v Národním divadle v Praze. To bylo takové divadlo, které jsme utvořili a potom jsme to představení udělali aj u nás v Boršicách, že jsme chodili a dělali takovou umělou svatbu. A z tama sú aj nějaké videa a záznamy a tam jsem byl aj v kroji a měl jsem aj nějaké vystoupení.

Takže tohle vnímáš jako takový ten první významný okamžik, skrze který jsi přičichnul k folkloru...

Ano, něco málo si z toho pamatuju.

Takže ze strany rodiny vnímáš podporu a byli taková největší iniciátoři? Jsou také folklorně aktivní?

Jo, jo. Tak tatka chodil do mužského sboru a mamka chodí do ženského sboru.

Jaké jsou tvé další aktivity krom folkloru?

Od druhé třídy jsem hrál na flétnu, ta mě pak přestala bavit, tak jsem přešel v sedmé třídě na klarinet, na který hraju doteď. Chodím i teď na střední do ZUŠky, abych byl vlastně nucený na to hrát a nepolevilo to.

Chápu, někdy je dobré mít nad sebou ten dril, aby to člověka udrželo v činnosti. Takže je to pro tebe důležité i co se týče pohledu do budoucna?

No, jestli bude čas a možnost, tak bych rád hrál v nějaké kapele nebo cimbálce.

Dodržujete v rodině anebo ty sám, nějaké folklorní tradice a zvyky?

Tak dodržujeme na Vánoce a Velikonoce hlavně. Chodíme do toho souboru, na plesy. Na Velikonoce chodíme, ne už teda v kroji, s klukama po holkách je vyšlehat. Pak na Třech králů i za Mikuláša. Taky chodím na hody, na fašankový průvod... Ty hody vždycky bývaly tak, že to měl na starost určitý ročník děcek, který má ten rok nebo bude mít 18 roků, že bude plnoletý. Ale poslední roky ty hody nejsou nic moc, tak budem zakládat chasu, do které bude moc jít aj můj ročník, aby sa to zaplnilo. Takže bych měl být v chase.

Vybavíš si nějakou folklorní akci v okolí? Účastníš se jí?

Ted' nedávno byly v Hradišti Slavnosti vína, tam taky chodíme v průvodu v kroji, celá rodina. Chodíváme sa dívat na Jízdu králů, která bývá tady v okolí. V Hluku, Vlčnově... ale tam spíš sa enom podívat, ne vystupovat.

Se souborem jezdíme na různé akce, které sú všude možně, aj v Čechách, to jezdíme třeba do Nymburku. Významná je Strážnica, tam taky vystupujeme a letos jsme byli aj v Hradci a Pardubicách, kde měli nějaký folklorní festival a zvali si tam někoho z Moravy.

S mužským souborem z Boršic taky každoročně jezdíme na Velkú Javořinu. Tam je sraz Slováků, Čechů a Moravanů a je to taková Novoroční slavnost, kde si navzájem přejeme k novému roku a hraje sa tam a zpívá.

Když ti řeknu folklor a tradice na Slovácku, co se ti vybaví?

Vybaví sa mně spousta věcí. Jak vinobraní, tak sběr trnek, pak naše nářečí a náš kraj. Su tady rád, mám rád naše písničky, tance a kroje. Každá dědina má, aspoň teda tady v okolí, svůj kraj, tanec aj ty písničky. Z tadyka je co čerpat.

Co ti folklor přináší do života? Je něco nového, co ti folklor nabídnul či ukázal?

Tak přináší mně nějakou zábavu, zpestření, možnost potkat se s jinými lidmi. Pak jsem poznal všechny ty zvyky a tradice, které už ale bohužel někde mizí a už se tolik nedodrží. Je to škoda si myslím.

To je a s tím souvisí otázka, zda si myslíš, že je důležité předávat lidové tradice? Proč?

Jo, tak jednak je to něco našeho, co jsme si stvořili a co nás může prezentovat světu. Je to nějaký náš odkaz.

Do budoucna by ses folkloru chtěl věnovat? Jakým způsobem?

Ano, pokud to půjde... Tak jednak do toho vést třeba děti až budu mít a být v nějaké cimbálce a chodivat tady na ty akce.

Může folklor přinést i nějaká úskalí?

Tak ve folkloru může být hodně tajemství, jednak třeba co se skrývá v písničkách a hodně věcí už taky zaniklo a teď se dozvědět o nich pravdu, je náročné. U nás v Boršicách byl folklor vždycky. Vždycky prý chlapi po práci chodili na pivo a tam pili, zpívali a tancovali. Jak byli komunisté nebo kdo, kde sa to pokazilo, tak ten folklor začal pomalu mizet. A co je ten mužský sbor Boršičané, tak oni prý jak začínali, tak ani nevěděli,

že je tady nějaký tanec. Prý sa to dozvěděli od Hlučanů, že máme nějaký tanec. My teďka taky tančíme jeden tanec, ale jestli je to ten původní, který sa tančil dřív v Boršicách, to možem enom doufat.

Ano, dřívější režim měl bohužel široké dosahy, i tady takové...

A teď už ti mladí o folklor nejeví tolik zájem, jako třeba já. Jednak je k tomu rodiče nevedú, nemajú k tomu žádný citový vztah, ani ti rodiče se už neúčastní folklorních akcí. Některé to může aj omrzet a přestat bavit. Aj já jsem měl takové období, kdy jsem si říkal, zas jedu na zkůšku a zas ztrácím čas... Ale postupně, jak jsem furt chodil, jak mě k tomu rodiče nutili a já nad tím začal víc přemýšlet, i nad písničkama, které sa mně začaly libit, tak jsem si řekl, že to má cenu a že u toho zůstanu.

A co na folklor říkají tvoji kamarádi?

Tak ví, že se věnuju folkloru... Jednak jsem s jedním kamarádem chodil sem do souboru, takže jsme v tom byli spolu. Jiní jako to neznají všechno úplně dopodrobna, jak fungují třeba hody, o co tam jde přesně, ale v negativním směru to nebylo.

Myslíš, že právě pro takové by mohl být folklor určitou motivací nebo inspirací?

Určitě setkávání s kamarády, užít si spoustu legrace a mět něco navíc, něco našeho. Něco, co nás může spojovat.

Ovlivnilo tě nějak folklorní společenství, účast v souboru?

Baví mě ty akce, rád si zazpívám, ten vztah k folkloru to posílilo.

Je tam nějaká souvislost i s tvoji hrou na klarinet?

Když nemám kde hrát, v nějaké cimbálce, tak tu motivaci zas tolik nemám.

Chápu, takže by bylo fajn, kdybys pak někde místo našel a tu motivaci a zájem by to podpořilo. To bych ti moc přála.

Je ještě něco, co bys mi chtěl říct k tomuto tématu?

Co zmiňuju všude, co tak ostatní neví, tak boršické písničky sú třeba Háj, háj, háj nebo Kačena a ty se zpívajú vlastně po celé republice. Nikdo ale neví, z kama ta písnička vůbec přišla, co je zač. Ona pochází z Boršic, ale všichni v Česku ju zpívajú a majú svoje verze a ani nevim o tom, že by měli zájem vědět o té písničce víc. A to je škoda.

Jasně rozumím, u těchto lidových písni holt autorská práva neexistovala a jsou tedy vystavena tomuto rizíku, že je s nimi nakládáno po svém.

Ano, takže to často zmiňuju.

Taky na to teď budu myslet, děkuju ti moc za tvé postřehy a myšlenky.

Respondent č. 7 – Ondřej, 19 let

Jaký byl tvůj první kontakt s folklorem, jakým způsobem ses k němu dostal, skrze koho?

Tak první kontakt s folklorem byl takový, že můj tatka chodil do souboru tady a zpíval, takže pak mě k tomu rodiče taky začali vést. A první začal chodit brácha do souboru, který je starší o dva roky a já jsem sa chodil dívat s ním, to jsem byl fakt malé děcko, tak 3 nebo 4 roky. Pak od nějakých 5 nebo 6 zpívám dejme tomu a su členem súboru a ten tatka mně to jakoby předal. Ale kdybych nechtěl chodit, tak nechodím, ale protože mňa to baví, tak chodím.

Jde to vidět, že to máš v sobě, i vzhledem k tomu, jaké máš tričko na sobě (pozn. s nápisem „Su Moravan“). A to je dobře!

Ano, děkuju.

Co se ti vybaví, když řeknu tradice a folklor na Slovákku?

Ta rozmanitost krojů tady v té oblasti Bílých Karpat, každá dědina má jiný kroj, tanec a písničky, i když ano, někdy se změní jen trochu slova nebo nápěv, ale je to tak, že každý má to typické své... Pak tradice významná, kterou mám moc rád, tak to jsou Jízdy králů. A co k tomu folkloru patří u nás, tak je aj slivovica.

Co se týče rodiny, tak jste všichni folkloristé? Zmiňoval jsi tatku...

Tak jako dá se říct, že ten kroj se u nás předává z generace na generaci, já mám kroj po praděděčkovi (ten se narodil tak 1930 a něco), který může být starý tak 60-70 let, takže vlastně je to jak kdyby taková folklorní šňůra. Tatka má folklor velice rád, má hudební sluch, sice už nechodí do souboru, protože se to nějakým způsobem rozpustilo, ale je tomu nakloněný... Mamka ta teda nemá hudební sluch, ale ta to strašně ráda poslouchá, ta si to ráda púšťá doma a ráda slyší nás, jako mňa a sourozence. Já už teď na výšce na to sice nemám tolik času, ale předtím jsem hrál na basu a ještě předtím na husle a na flétnu. Sestra hraje na klavír, brácha je absolvent na housle, takže ti rodiče nás k tomu opravdu vedli, abychom hráli na ty hudební nástroje. Mamka je za to šťastná, že my hrajeme. Ten folklor v naší rodině je a myslím si, že je to dobře.

Ano, takže podpora rodiny je znát. Dodržujete i nějaké folklorní tradice a zvyky?

Taková naše tradice na Vánoce je, že vždycky na Štědrý den, po štědrovečerní večeři si zahrajeme všeci společně koledy. Já a sourozenci hrajeme na hudební nástroje a rodiče zpívají. Pak na Vánoce chodíme na Štěpána do kostela na mšu za mládence, s bráchů aj tatku (i když ten už mládenec není), ale chodíváme všeci tři aj kluci ze souboru. A na přijímání byla celá rodina v kroji, aj mamka aj tatka. Co se týče Velikonoc, to je taková ta klasika.

No ona to pro každého taková klasika už není, určitě mi to povykládej...

Tak před covidem jsme chodili se souborem v kroji po holkách našich na koledu. A pak aj po rodině na obchůzku. Teď skrz covid je to horší no. Ale tatar si zaplétám každý rok. Sice to mosím dycky oživit jak na to, ale zapletu ho. No a víc pak těch tradic dělám v rámci souboru...

Ano, tak na to navážeme, chtěla jsem se ptát i na to, zda ty sám dodržíš nějaké tradice a zvyky?

Jo, takže se souborem třeba vynášáme Mařenu, chodíme v kroji na hody, na Štěpána se dřív chodilo po holkách, dá se říct na takovou koledu, k tomu sa říkala říkanka: „Šťastné a veselé svátky vánoční, Krista Pána narození“ a takové.

A co nějaké folklorní akce v okolí, znáš? Účastníš se jich?

Akce, kterou fakt miluju a na kterou sa těším, tak to je Mezinárodní festival ve Strážnici, tam sa chodívám dívat, ne sice nevystupovat, ale chodím na ten program celý. Se souborem jezdíme na besedy u cimbalu, třeba na hody, když tady byly nějaké v okolí, tak to jsme jezdili tančit, to jsme si vždycky moc užili. Tady v okolí ale není moc hodů s právem, nejsou krojované průvody, jediné hody s právem, co jsou blízko, tak v Dolněmčí. A velká akce folklorní vyhlášená světoznámá, je Jízda králů ve Vlčnově. Tam jezdíme na víkend na chalupu, takže tam jsme u Vlčnovských búd a na průvod.

Jinak další akce, kam jezdíme vystupovat se souborem... Teď jsme nedávno na našich hodech vystupovali. Ale právě jak to nejsou hody s právem, tak je to dost chabé. Je to prostě jiné. Co mám kámošku z Babic, tak tento víkend mají hody s právem a ona sa mně vysmála, že tady co máme, že to sa ani nedá nazývat hodama. Tady je to spíš komerční zábava ty hody. Jediné, co je u těch hodů v kroji, tak sa chodí do kostela a pak je vystoupení, dá sa říct hodové na tom náměstí. To vystupuje náš soubor a Boršičané. Ale zas i toto že je, je fajn. Těch lidí v kostele bylo tak 30, 40. Aj já jsem byl s bráchů.

A zapomněl jsem zmínit ještě jednu věc. Vlastně ještě na fašank chodíme, což bývá vždycky v únoru. váže se ke Slunovratu. Chodíme v průvodu a maskách po dědině. Toho sa účastním každý rok odmala. Ještě je jeden průvod, kterého sa účastním v kroji (tento rok jsem nesl i ty korouhve), ide sa od kostela a tomu sa říká „uličkové hody“, protože já bývám v ulici, která vede ke kapliče a to sa chodí púť k té kapli.

Tady je názorný příklad toho, jak je vlastně folklor v úzké souvislosti s křesťanstvím. Teď mi prosím pověz, jak se k folkloru staví tvoji kamarádi?

Tak když neberu kamarády tady ze souboru, ale když vezmu přímo děcka ze základky, tak tady chodí jedna spolužačka. Když si veznu střední školu, tak z tama mám kamaráda z Hluku, který je folklorně založený a občas sa potkáme na akci nějaké a zazpíváme si spolu. Na výšce zatím moc nevím, su tam krátce. Ale záleží no, sú lidi, kteří prostě řeknú, že sa jim to nelíbí, ať to vypnu, že je to trapné. Já osobně mám třeba ty folklorní písničky nastahované v mobilu a púšťám si je. V autě, doma, na akci teď třeba naposledy jak jsme byli na chatě, tak jsem dokázal zpívat do půl 6 do rána se spolužákem furt nějaké písničky. A to je právě

ten spolužák ze střední, který ty písničky má rád prostě jak já. Známe ty písničky z okolí, takže jsme zpívali spolu.

Ano, ale samozřejmě jako se vším, jsou i ti, kteří tvé nadšení nesdílejí a nebo zatím ani folklor jako takový nepoznali. S tím mě napadá se zeptat, zda by pro takové lidi mohl být folklor určitou inspirací či motivací?

No... Tyjo, nevím. Já to mám třeba tak, že...

Ano, tak začněme od tebe, co tobě přinesl do života folklor?

Já jsem sa strašně dlouho styděl zpívat. Zpíval jsem dlouho sborově, ani jsem někdy přesně nevěděl texty. Ale přišel jeden moment, vlastně ani nechápu, že sa tak stalo, ale to jsem byl na druhé umělecké besedě u cimbalu pro teenagery a zrovna to bylo zaměřené na boršické, nivnické a hucké písničky. Tím, že su Nivničan, tak jsem si řekl, že bych ty písničky měl umět, tak jsem si je nastahoval do mobilu a poslouchal jsem je třeba dva měsíce v kuse a tím jsem sa to naučil. A z ničeho nic jsem sa ze zpěváka, který zpíval sborově, stal zpěvákem, který začínal zpívat písničky. Překonal jsem strach a začal jsem u té besedy zpívat ty naše písničky a potom sa ke mně další kluci začali přidávat. U té besedy šlo totiž o to, abychom sa naučili začínat písničku, podle které pak cimbalovka hraje. Taký nějak sa chovat u toho cimbalu, pochopit ty zásady, které sú zažitě odjakživa a tak.

Rozumím, to musel být pro tebe hezký pocit.

Jo, mám z toho velikú radost. A dotedka aj doma si jako zpívám, u práce, když mám dobrou náladu. A co je zajímavé, tak když to srovnám třeba s tancama, tak mně nevádí u toho cimbalu zpívat a tančit, jako folklorně. Je to pro mňa přirozené, nevádí mně to, mám z toho dobrý pocit a užiju si to. Ale kdybych měl jít na nějakú zábavu, kde mám tančit na písničky moderní, tak by mně k tomu mosel napomáhat, možná je to blbé, ale s prominutím ten alkohol.

Ne chápu, cítíš se více uvolněně a přirozeně v tom folkloru.

Ano, tam si to užiju a baví mňa to. A teď když sa vrátím k té otázce předchozí, na co bych mohl nalákat jiné. Tak prostě ať to zkusí. Ať to zažijú. Do toho sa člověk mosí dostat, asi aj hudební sluch mět a celkově tu chuť v sobě. Když ho to nebaví teď, tak ho to asi nezačne už ani bavit. Dost často bývá, že když to nezačne odmala, tak sa do toho hůř dostává. Ale jsou výjimky, mám jednu kamarádku ze Svitav, která strašně miluje naše písničky a dokonce sa potkala s nějakým klukem od nás na škole a chodili tam do nějakého souboru. On ju učil aj ty naše nivnické a ona je ten příklad člověka, který tomu přičuchnul a oblíbil si to.

Ano, když si na to člověk přijde sám, tak o to větší to má pro něj význam. Napadá tě ještě něco, co může folklor přinášet nebo konkrétně tobě co dal?

Tak určitě plno zážitků, jak jsme byli na vystoupeních, na těch besedách u cimbalu. Aj s klukama ze souboru nás to spojilo. A dá sa říct, že co mně to dalo, tak překonat tu trému. A to je taky veliká věc.

To je. A z té druhé stránky, má folklor i nějaká úskalí?

Moc nic mě nenapadá. Ale vím i z osobního zkušenosti, že když ho ti rodiče v tom mladším věku k tomu nevedou, někdy aj nenutíja, tak to děcko tam prostě neostane. A pak už je jenom na něm, v tom starším věku, dospívání, zda tady ostane. Kdybych tady nechtěl chodit, tak tady nechodím. Rodiče už mně neříkajú, ať sem chodím. Já sem chodím sám od sebe.

To je moc fajn, takže do budoucna by ses chtěl věnovat folkloru?

Myslím, že i kdybych pak třeba nechodil do souboru, tak to ode mňa nezmizí, že bych si řekl, že už to nechcu zpívat, že to nechcu poslouchat. Určitě bych jednu svoje děcka chtěl vést k folkloru, doma mám ty céděčka a mohl bych jim je pustit nebo i videa kde vystupuju.

Je důležité předávat lidové tradice dál? Proč?

Jo, já myslím, že určitě. A je to jednoduché, kdyby sa to nepředávalo dál, tak by to zaniklo a byla by to obrovská škoda.

Tak ti přeju, ať tě to nadšení neopouští a moc děkuji za rozhovor.

Respondent č. 8 – Vojtěch, 22 let

Tvůj první kontakt s folklorem, jakým způsobem ses k němu dostal?

Tak první kontakt s folklorem byl určitě skrze rodiče, oni už mě jako malého brávali do zkoušek Nivničky, dřív to ještě byly zkoušky dospěláků. Já jsem si tam lozil pod židlama a hrál jsem sa tam spíš, ale pak mě začal brávat taťka postupně aj do zkoušek do dětského souboru.

Ano, takže to vnímáš hlavně skrze rodinu.

Jo, hlavně tu rodinu a pak sa z nás děcek stala Malučká Nivnička a postupovali jsme společně vrstevníci až po dospělé. Hlavním mediátorem je jako taťka, vede ty soubory, ale obecně v celé naší rodině jsou všichni hudebně nadaní a mají ten folklor blízko u srdce.

Takže otázka, zda tě rodina ve folkloru podporuje, je skoro zbytečná...

Jasně, podporuje mňa.

Dodržujete v rodině nějaké folklorní tradice?

Tak z hlavy co si tam vzpomenu, tak vynášime Mařenu, dycky před Velikonocama. Tu vynášime aj ve folklorním souboru, ale pak ještě vynášime s rodinou. Ted' v covidu vlastně hlavně s rodinou. Dřív jsme stavěli hodně u nás máje. Nebo teda stavěli, spíš jsme prostě na zahradě nějaký strom, třeba jabloně na zahradě, ozdobili mašlama, fáborkama. A to byla naša májka, v rámci rodiny. Ale aj se souborem jsme sa pak sešli.

Před Vánoci, když je adventní období, tak sa každý večer s rodinou sejdeme, vykládáme si, modlíme sa. Na Štědrý den jak pojíme štědrovečerní večeri, tak pak je doba kdy čekáme, že Ježíšek donese dárky, že zazvoní na zvoneček. Tak to sa vždycky vezmem nahoru do pracovny, kde máme všechny nástroje, každý si vezme ten, na který kdo umí (takže většinou jsou to husle, brácha basu nebo harmoniku, někdo kytaru) a společně hrajeme nějaké koledy a čekáme na ten příchod Ježíška, než odzvoní určitý počet zvonění.

Ty na co všechno umíš hrát?

Já hraju na husle, na kytaru a ted' v rámci školy na klavír.

Na Velikonoční pondělí chodíme po děvčicách s klukama ze souboru, to ale až odpoledne, dopoledne chodíme enom já, brácha a taťka po úzké rodině, po tetách, po babičkách. To si vždycky právě spolu vezmeme nástroje, něco zazpíváme, vyšleháme je. A pleteme si každý vlastní tatary, to sa předává z generace na generaci, mňa to naučil taťka a já zas pomáhal učit bráchu. Ted' už to zvádáme sami, takže se vždycky sejdeme, babička má v humně vrbu nasazenou, tu tam nasadil taťka kdysi dávno, tak tam vždycky dojdeme den předtím, nastříháme si několik těch prutů a večer nebo ráno za rozednívání to spolu pleteme v kuchyni.

To je moc hezký zvyk, jsem ráda, že ses o něj podělil.

Na fašank obcházíme dědinu, a pak děláme takú vychytávku, že večer po tom fašanku děláme pochovávání basy, ale to není úplně rodinné.

Dobře, k tomu se ještě dostaneme, ale je evidentní, že jste celá rodina folkloristé. Jakých folklorních akcí se účastníte nebo které ty sám máš rád?

Tak když je Jízda králů ve Vlčnově, tak večer předtím jsou muziky u Vlčnovkých bůd, zpívá sa tam a hraje, tam jezdiváme a na to sa vždycky hodně těším. Pak mám rád projekt Umělecké besedy u cimbálu pro teenagery, tam sa vždycky učí různé tance, to sa zadá, jaká bude dědina, jaké písničky... Pak samozřejmě každý rok sa těšíme na Strážnicu, tam vždycky jedeme. Hlavně na verbíře, to je veliké lákadlo a večer na muziky, kde sa hraje a zpívá nezávazně až do rána.

A ted' zrovna v listopadu, jak je státní svátek, tak sú Kateřinské hody v Boršicách u Blatnice a dycky den před tím svátkem bývá Předkateřinský pořad. A to právě děláme se sborem mužským z Boršic. Pozveme jiné soubory, které nás třeba zas pozvali během toho roku vystupovat k nim a pak je tam taky beseda u cimbálu s Burčákama. Na to sa nejmíc těšíme.

Jinak ted' nedávno proběhly Slavnosti vína, tento rok jsem nebyl, ale jindy jsem chodil v průvodu se souborem. A občas jsme tam aj vystupovali.

Na Vánoce o vánočních prázdninách mám rád benefiční koncerty v kostelích v rámci projektu Adopce na dálku. Máme adoptovanou holčičku z Haiti a ten výtěžek z toho jde na ni. Je to akce všech souborů, které sdružuje tatka. Všechna tělesa, co máme, to znamená dětské soubory, Boršičané, pak ženský sboreček a teď už máme i muziku Muzikašu a to jsou vlastně moji sourozenci a bratrancei.

Někdy jsme sa vzali parta děcek ze souboru a občas někde když byla nějaká beseda u cimbalu, tak jsme jeli místo zkoušky tam, to bylo moc fajn.

Vybavuješ si nějakou zkušenost s folklorem i v rámci školního prostředí?

Na základní škole si moc nevybavuju, že by něco bylo, na gymplu v Brodě jsme měli Jakuba, což je taneční a hudební složka, jako taky folklorní soubor, ale tam jsem nechodil, už jsem chodil do Nivničky. Na výšce jsem sa s tím taky moc neseťkal, ale vím, že jsou tam folklorní soubory jako Polana, Slováký krúžek a ti občas taky mají besedy u cimbalu a tam si pozvou lektora a ten učí nějaké tance. Na tom jsem občas byl, takové ty tancovačky.

Jak jinak ještě udržuješ folklorní tradice kromě společného vystupování se souborem?

Když se bavím s kamarády z Brna nebo třeba s přítelkyní, oni to moc neznají ty naše zvyky, takže občas jim o tom vykládám, říkáme si o těch našich zvycích, co děláme, někdy přítelkyni učím tance a taky mám některé nahrávky folklorní, tak jim je pustím. Aj na Spotife už je hodně písniček. A taky tím, že mluvím našim moravskoslovenským nářečím. Na to hodně dbám, cítím k tomu hrdost, to nikde jinde není.

Jak se k folkloru staví tvoji kamarádi, přítelkyně?

Většina mých kamarádů jsou z dědiny, takže většinou folkloristé. Ti, co to neznají, tam sa to různí. Jako ne že by se jim to vyloženě nelíbilo, ale třeba na fakultě mám hodně lidí, které to jako fascinuje, co tady děláme doma a přijde jim to hrozně zajímavé. Někteří mají třeba problém s tím mojim nářečím.

Vážně?

No, že jim to zní jako divně do uší, že se jim to špatně poslouchá, jako nerozumíja mně kolikrát. Říkají, že jsem spadl z Marsu. A když jsem psal třeba nějaký příspěvek na školní skupinu, taky trochu v tom nářečí, tak všeci z toho měli prdel úplně.

Myslíš, že může být folklor určitou inspirací a motivací pro právě takové lidi, co to neznají a které jsi teď zmínil?

Určitě může, jako já jsem tomu zatím nedělal jako nějakú v uvozovkách agitku. Jako těch tancovaček a těch různých výuk je aj po Brně strašně moc. Takže tam bych jich určitě poslal, aby se tam s tím mohli aspoň namátkou střetnout a poznat to. A co jsem zkoušel, i když třeba o prázdninách občas vedu nějaký tábor nebo aj začínám učit tělocvik v Brně pár hodin, tak tam taky zkouším zapojovat výuku lidových tanců. Třeba šablový tanec nebo „Erteple kopala“, co jsem sa aj já jako malý učil. To sa jako snažím ten lidový tanec předávat dál a je tam zajímavé, jak je pro ty prvňácké děcka ten text složitý, to hned kolabujeme u slova erteple.

No, takže první musíte projít slova a pak až učit tanec.

Jo, já to dělám tak jak tatka, že první vykládám historku, bavím sa s nima o té písničce, o tom slovu. Učím jich aj to slovo erteple, protože hodně z nich říká etreple. No fakt stranda někdy. Ale jak jich učím ten tanec, tak je to hrozně baví. Tak aspoň takhle to můžou skrze mě trošku nasát.

Napadá tě ještě něco, co může člověk folklorem získat?

Já bych řekl, že rozhled. Třeba folklor jednotlivých dědin má úplně jiný charakter, takže prostě jen kdybychom studovali ten tanec nebo kroj, jak se oblékají, texty písni, tak z toho zjistíme, jaké jsou tam poměry v to daném mikroregionu. Skrz ty tradice a písničky sa dá vlastně zjistit, jak tam ti lidé myslíja, jak tam žijú.

Perfektní na seznámení jsou ty besedy, protože tam se sjede několik děcek z x různých souborů, tam se ti lidi promíchají a holky si můžou vybírat kluky i z jiných souborů a pak ty vztahy se utváří samy. Takže přinejmenším tam člověk získá mnoho nových známostí, ne-li kamarádů. A to nejsou jen ty besedy, ale všechny ostatní folklorní akce, kde jsme třeba vystupovali s jinými folklorními soubory, co sa tam sjeli a ty lidi si pamatuju doted.

Do budoucna by ses chtěl také věnovat folkloru?

Určitě bych chtěl, kdybych zůstal po studiích třeba v Nivnici nebo na Jižní Moravě, tak bych jako chtěl třeba někdy vést folklorní soubor, třeba tu Nivničku po tatkově. Ale kdybych nebyl na Jižní Moravě, ale někde jinde, tak bych určitě, to je hrozně důležité, tak aspoň v té rodině bych to chtěl předávat dál. Takže děti učit ty zvyky, zpívat si s nima... a ty to pak předávají dalším dětem. To je totiž tak velké dědictví, na které su pyšný, takže by to byla škoda nepředat dál.

A to už mi přímo navazuješ na další otázku, jestli si myslíš, že je důležité předávat lidové tradice dál?

Určitě, to dědictví, pokud se nebude předávat dál a pokud ti lidi sami nebudou chtít, tak to vymizí. Pár lídrů to nespasí. I můj tatka říká, že jeho hlavní cíl je namotivovat ty lidi, aby se to v těch rodinách udrželo. A to je jediný způsob, jak to udržet, už tak je dost úpadek toho folkloru. To vidím aj na těch besedách u cimbalu. Ti lidi neznají tolik písniček, nevíja jak sa chovat.

Aby se udržel ten odkaz, ta vnitřní identita lidí, i když se pak třeba ztratíme ze Slovácka dál, tak aby to někde vevnitř měli... Prostě tu identitu, že jsme z té Jižní Moravy a známe to, tak aby sa to nevytrácelo.

Přinesl ti folklor něco úplně nového do života?

Hodně nových známostí, hlavně z toho soudu, že i když jako su někde v neznámém prostředí, třeba v Čechách, ale dojdú tam na nějakou folklorní akci, tak můžu se tím společným jazykem toho folkloru a písni s nima spojit, dorozumět. Takže skrz to najít tu společnou řeč.

Pak určitě poznání různých těch folklorních zvyků, to pozadí, spousta lidí jako chodí na fašank, ale vlastně málo kdo ví, proč se chodí. Že se vlastně obejde ta dědina, každý barák a utvoří sa takový magický kruh kolem dědiny. Nebo třeba šlaháčka... Tak většina si řekne, jo, vyšlahám holky a dostanu štamprlu. Ale miň už ví to, že skrz to šlahání prutama sa do holek vnáší elán a krása. A aby nám neuschly.

Jé, to jsi řekl moc hezky, děkuji ti za tyhle myšlenky a souhlasím s tebou.

Dá se nějak popsat, co pro tebe osobně znamená folklor?

Kdybych to měl popsat teď z tohoto úhlu pohledu, tak je to nějaký strašně příjemný pocit jako folklór. Tím jak už na té Jižní Moravě tolik nejsou, tak občas si na to tak vzpomenu třeba, pustím si, mám jako v mobilu dost nahrávek folklorních, tak si to pustím a jako hrozně mňa to jak kdyby hřeje u srdce... Jako ty vzpomínky, hodně u toho nostalgicky vzpomínám a občas si do toho zpívám.

Takže se dá říct i určitá meditace.

Ano, takové uvolnění, uspokojení, srdeční záležitost.

Ovlivnilo tě nějak folklorní společenství?

Určitě, tak celý život jsme se učili vycházet s těma děčkama v souboru jako kolektiv. Vedlo nás to k tomu, že kluci máme být víc sebevědomí, proaktivní u těch tanců... Když jsme jezdili na nějaké ty festivaly, tak tam jsme byli třeba i několik dní, takže nás to hodně učilo samostatnosti, jako umět sa o sebe trošku postarat. I naučit se pracovat se stresem při vystoupení. Takže teď někde předstoupit, už to není takový problém.

A taky to hraní na nástroj v tom souboru je jiné než to ZUŠkové hraní. Tam je to hodně technické, ale v tom souboru pro mňa ten nástroj už chytne ten pravý zvuk, tu barvu. A člověk sa tam jako vyhraje jinak. A taky když to hraní má spojené s nějakým prožitkem, s nějakou vzpomínkou, třeba hraje nějakou svoji oblíbenou písničku, tak do toho vloží víc ty emoce a to jde pak z toho hodně poznat na těch tónech, na té muzice.

To rozhodně, souhlasím.

Co se ti vybaví, když řeknu tradice a folklor na Slovácku?

Tak mně sa teď konkrétně vybaví domov, protože tím, jak su teď už hodně pryč, tak když přijedu, tak prostě vnímám jako něco, kam patřím, kde to všechno znám a kde jsem vlastně celý život vyrůstal. Pak taky přátelé. Je fajn se v pátek večer sejít a i když jsem ty lidi třeba neviděl celý týden, tak tam mám jistotu, že sa sejdeme na té zkůšce a zazpíváme, povykládáme. A taky ty besedy u cimbalu. To je asi můj nejoblíbenější typ akci. Já jako introvertní člověk se rád schovám v davu a tam můžu zpívat a tančit. A já ten tanec mám moc rád. Takže být tam v tom davu a užívat si ten samotný tanec a sledovat ty lidi kolem, jak oni to prožívají, to mám rád tu atmosféru.

Může podle tebe folklor přinášet i nějaká úskalí?

U neznalých nebo hůře vedených lidí to může vzbuzovat pocit, že třeba jako působení ve folklorních souborech je jenom nějaké nacvičování pásem. Některé soubory to tak dělají, že nemají ten folklor spojený s tím, že se předávají i nějaké ty tradice, různé historky a zvyky. Někde jen fakt cvičí ty pásma, aby to mohli předvést na nějakých přehlídkách. Pak třeba jsou ty různé folklorní akce, tak to je hodně spojené s vínem a se slivovicí, takže pro někoho taková ta možnost se jít napít, což pak ve výsledku ty akce spíš kazí.

A taky hodně úskalí v tom, že teď hodně lidí už nemá a nezná tak moc ten folklorní repertoár a ty muziky některé se snaží zavděčit a zfolklorňují ty písničky a pak se z toho stávají ty hrozně populární... takový ten šlágr, odrhovačka, ale to už pak není ten folklor. To už nemá to kouzlo. Stává se z toho až konzum. Kolikrát to ani nevnímají, berou to jako zábavu... Jsou třeba nějaké trhy a ten folklorní soubor je tam jako nějaký podkres, že to vlastně ani nikdo nevnímá.

Máš pravdu, taky jsem to už zažila. Chceš mi ještě něco na závěr říct k tématu folkloru a tradic?

Teď je dost aktuální, že v době covidu se dá těžko scházet v těch folklorních souborech, tak se bojíme, aby to ještě víc nevytizelo, protože ti lidi si odvyknou kamkoli chodit a navštěvovat ty soubory, takže o to víc je nutné upínat pozornost k těm konkrétním lidem a rodinám, aby i z vlastní iniciativy šířili ten folklor.

Ano, teď se teprve ukáže, kdo je ten pravý folklorista a kdo má ten folklor hluboko v srdci.

Moc ti děkuji za vyčerpávající rozhovor, bylo to moc podnětné a obohacující. Ať se ti daří a folklor tě nepřestává bavit!

Příloha č. 2: Fotky z vlastního archivu

Vítání jara s letěčkem

Vystoupení na Žofině

Zpěváček 2008

Vystoupení s BROLNem

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Kristýna Malá
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Tomáš Čech, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Tradice a folklór v životě dospívajících na Slovácku
Název v angličtině:	Tradition and folklore in the life of youth in Slovácko region
Anotace práce:	<p>Diplomová práce se věnuje tématu tradic a folkloru v regionu Slovácko. Pojednává také o volném čase adolescentů a jejich vztahu k lidovým tradicím.</p> <p>Teoretická část vymezuje oblast Slovácko, přibližuje jeho tradice a zvyky, uvádí druhy folkloru a nahlíží na folklor jako na volnočasovou aktivitu. Dále se v ní popisuje období adolescence a ukončuje ji kapitola reflektující etnografické výzkumy ve vztahu ke zkoumané problematice.</p> <p>Praktická část představuje výzkumné otázky, vybranou metodologii a interpretuje výsledky realizovaného průzkumu, který proběhl formou rozhovorů s dospívajícími. Metoda zakotvené teorie umožnila hloubkovou analýzu a dala prostor ke vzniku nové teorie.</p>
Klíčová slova:	folklor, tradice, adolescence, volnočasové aktivity, Slovácko, životní styl, motivace

Anotace v angličtině:	<p>The focus of this thesis is on the topic of folk traditions and folklore in the Slovácko region. It elaborates on leisure time of adolescents and their attitude to folk traditions.</p> <p>The diploma thesis is divided in two parts. The theory part outlines the Slovácko region, provides insights into its traditions and customs, presents types of folklore and considers folklore as a leisure time activity. It further describes the adolescent period and finishes by a chapter which reflects the ethnographic research in relation to the problem in question.</p> <p>The practical part presents the points of research, chosen methodology and interprets the results of research being done. It was performed by means of interviews with adolescent teenagers. The grounded theory enabled deep analysis and made way for creation of a new theory.</p>
Klíčová slova v angličtině:	folklore, tradition, adolescence, free time activities, Slovácko region, lifestyle, motivation
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1: Přepis rozhovorů</p> <p>Příloha č. 2: Fotky z vlastního archivu</p>
Rozsah práce:	97 stran
Jazyk práce:	Český jazyk